

**Informatívny a podkladový materiál pre tvorbu Národného
programu aktívneho starnutia**
**(NPOSĽ - Pracovná verzia odborných pracovných skupín Rady
vlády SR pre seniorov)**

Národný program ochrany starších ľudí

1. Úvod

Národný program ochrany starších ľudí (ďalej len „NPOSĽ“) predstavuje prezentáciu vládnej politiky vo vzťahu k starším občanom s cieľom zlepšiť starším ľuďom kvalitu ich života, zabezpečiť ekonomickú a sociálnu istotu, ako aj nerušené a spokojné starnutie i starobu do vysokého veku.

1.1. Demografické prognózy

K 31. 12. 2009 mala Slovenská republika 665 134 (12,26) obyvateľov vo veku nad 65 rokov (tab. 1). Priemerný vek obyvateľstva v roku 2009 v porovnaní s rokom 2001 vzrástol z 36,2 rokov na **38,49** rokov (tab. 4). Do roku 2025 sa očakáva zvýšenie priemerného veku na **42** rokov (tab. 10). Index starnutia ¹ sa zvýšil v roku 2009 v porovnaní z rokom 2001 zo 60,8 na **80,01** (tab. 5).

¹ počet osôb vo veku 65+ na 100 detí vo veku 0-14 rokov

Počet zomretých na 1000 obyvateľov v roku 2009 sa v porovnaní s rokom 2001 ostal na rovnakej úrovni z 9,7 na **9,7** (tab. 6). Stredná dĺžka života pri narodení má u mužov aj u žien stúpajúci trend a dosiahla v roku 2008 **70,85** rokov pre mužov a **78,73** rokov pre ženy (tab. 7). V roku 2008 bola očakávaná dĺžka života vo veku 60 rokov u mužov **17** rokov a u žien **21,6** rokov (tab. 8). V roku 2008 bola očakávaná dĺžka života vo veku 65 rokov u mužov **13,77** rokov a u žien **17,49** rokov (tab. 9).

1.2. Sociálne dopady demografického vývoja

Demografické prognózy poukazujú na veľký pokles časti obyvateľstva, tvoriacej hrubý domáci produkt a z toho plynúci nedostatok finančných prostriedkov na uhrádzanie zdravotnej a sociálnej starostlivosti už v polovici 21. storočia.

1.3. Vytvorenie podmienok pre lepší život, zdravie, hmotné zabezpečenie, vzdelávanie využívajúce voľného času, pracovné aktivity, bývanie a pod.

1.4. Povinnosti vlády a samosprávy

Časť 1.3. a 1.4 budú spracované až po voľbách (jún 2010). Vychádzať sa bude z Programového vyhlásenia vlády SR, pre oblasti, ktoré sú prioritné pre seniorov.

2. Základné princípy Národného programu

2.1. Princíp medzigeneračnej súdržnosti/solidarity

V súvislosti s aktívnym starnutím znamená nenahraditeľné miesto jedinca každého veku v reťazi poskytovania a prijímania starostlivosti a ochrany. Znamená spoločné vytváranie zdrojov na pokrývanie sociálnych rizík súvisiacich s vekom (nižším i vyšším). Uplatňovanie princípu medzigeneračnej súdržnosti sa popisuje prevažne cez rodinu, ktorá sa považuje za kľúčovú inštitúciu udržateľného sociálneho rozvoja, uchovávanía spoločenských hodnôt a kľúčový zdroj intra- a medzigeneračnej solidarity.

2.2. Princíp nezávislosti/sebaurčenia

U starších ľudí sa rešpektuje ich právo na rozhodovanie o všetkých veciach, ktoré ovplyvňujú ich každodenný život. Ak sa aj znižuje ich schopnosť sebaobslužnosti (napr. pri bežných denných činnostiach) a je potrebné poskytovanie pomoci (opatery), podporné opatrenia musia byť organizované tak, aby umožnili starším ľuďom rozhodovať o charaktere a intenzite podpory a aby sa rešpektovali ich individualizované predstavy. V prípade poklesu mentálnych schopností sa očakáva využívanie systému tzv. podporovaného rozhodovania.

2.3. Princíp účasti/zúčastnenosti

Vychádza zo zásady, že nikomu nemôžu byť odopreté možnosti zúčastňovať sa na živote spoločnosti vo všetkých jej oblastiach, na prijímaní dôležitých rozhodnutí a možnosti mať osoh zo sociálneho a ekonomického rastu. Uplatňovanie tohto princípu by malo byť podporené dôslednejším uznaním schopností starších ľudí prispievať k tvorbe hodnôt potrebných pre rozvoj a fungovanie kľúčových spoločenských inštitúcií (napr. rodina, komunita, občiansky sektor), ktoré sa nie vždy dajú merať ekonomickými ukazovateľmi, resp. ukazovateľmi formálneho trhu práce.

2.4. Princíp starostlivosti

Ak potrebujú staršie osoby primeranú pomoc a ochranu pri realizácii svojho individuálneho potenciálu participovať v jednotlivých oblastiach života, majú na jej poskytnutie právo. Pomocou sa má zabezpečiť ich prístup k zdrojom, právam, tovarom a službám v oblasti právnej pomoci, zdravia, bývania, dopravy, vzdelávania, kultúry atď. Súčasťou starostlivosti je aj podpora pri zabezpečovaní bežných denných činností poskytovaná blízkymi osobami, známymi či formálnymi službami alebo ich kombináciou.

2.5. Princíp sebarealizácie

Vychádza z práva staršieho človeka na podmienky a príležitosti, ktoré mu pomôžu realizovať svoj potenciál pre dosiahnutie fyzického, sociálneho a duševného (mentálneho) blahobytu cestou participácie na živote spoločnosti podľa individuálnych potrieb, túžob a kapacít.

2.6. Princíp dôstojnosti

Znamená zaručenie slobody a rovnosti starších ľudí v ich dôstojnosti i právach, uznávanie ich prínosu pre spoločnosť mimo hodnôt vyprodukovaných v rámci formálneho pracovného trhu, osobitne v rodine, pri zabezpečovaní starostlivosti o malé deti či iných odkázaných členov rodiny, pri vykonávaní neplatennej domácej práce, či v rámci dobrovoľníckeho sektora a komunitného života.

2.7. Celoživotný prístup

Princíp životného cyklu uznáva, resp. vychádza z toho, že starší ľudia netvorí homogénnu skupinu a že interindividuálna rozdielnosť rastie s vekom. Preto by sa malo prostredie (pracovné, rodinné, životné, architektonické) budovať tak, aby sa podporovala možnosť výberu neohrozujúca zdravie a iný blahobyt človeka, čo je dôležité v každej etape jeho života.

2.8. Dialóg s občianskou spoločnosťou

Ide o formovanie rozličných občianskych iniciatív (napr. občianskych združení, záujmových skupín) združujúcich staršie osoby, ich rodiny a spriaznencom, prostredníctvom ktorých sa na inštitucionálnej báze presadzujú voči štátnym, iným verejným a iným občianskym autoritám záujmy starších ľudí a stávajú sa súčasťou všetkých politík na národnej, regionálnej a lokálnej úrovni. Dialóg môže byť inštitucionalizovaný napr. cez partnerstvo, vďaka ktorému sa staršie osoby a ich organizácie zúčastňujú rozhodovania o kľúčových spoločenských otázkach.

2.9. Znižovanie sociálnych rozdielov

Ide o presadzovanie záujmu kohéznejšej (súdržnejšej) spoločnosti, v rámci ktorej nemôže byť nikto znevýhodňovaný v prístupe k možnostiam na akomkoľvek základe (vrátane znevýhodnenia na základe vyššieho veku). V snahe znižovať sociálne rozdiely (najmä v súvislosti s kritériom veku) nejde len o absolútne znižovanie počtu starších osôb ohrozených rizikom príjmovej chudoby, ale aj o zlepšenie ich prístupu k právam, tovarom a službám, ktoré sú kľúčom sociálneho začlenenia, uplatňovania práva na aktívnu účasť vo všetkých oblastiach života a tým nástrojom pre celkový spoločenský rast.

3. Úlohy Národného programu ochrany starších ľudí

3.1. Aktívne starnutie

V priebehu posledných 50 rokov zažila Európa veľký hospodársky a sociálny pokrok a - aj keď sú tu veľké regionálne a sociálne rozdiely - Európania žijú dlhšie než kedy predtým, v priemere o osem - deväť rokov dlhšie ako v roku 1960. Zvýšená životnosť je skvelá správa, ale tiež predstavuje veľa otázok pre jednotlivcov, ich rodiny a pre sociálne systémy. Ostatný demografický vývoj posilňuje výzvy: rodí sa menej detí, čo znamená, že menej ľudí platí do štátneho dôchodkového systému a systému zdravotnej starostlivosti, rovnako ako menší súbor potenciálnych opatrovateľov.

Politici začínajú prehodnocovať úlohu starších ľudí v spoločnosti ako poskytovateľov i spotrebiteľov. Ak súčasne úrovne produktivity a dôchodky majú byť zachované, viac ľudí bude musieť pracovať dlhšiu dobu. Podnikanie je stále viac diferencovaným prístupom k starším ľuďom, či už ako potenciálnym zákazníkom so značnou kúpnu silou alebo ako cenné zdroje na pracovisku v oblasti zručností a znalostí. Základný výskum sa zameriava na tieto aspekty a poskytuje jednotlivcom, spoločnostiam a politikom s príslušnými informáciami, príklady dobrej praxe a stratégie na zmeny na pracovisku.

Starší ľudia sú aktívni v zamestnaní, v rodine a v spoločenstve. Avšak odchod z platenej práce vo veku 65 rokov a zvyčajne skôr sa stal normou. Investície do školenia a ďalšieho vzdelávania pre každého nad 55 rokov boli často považované za stratu zdrojov a málokedy sa tak stalo. Predčasný odchod do dôchodku bol často používaný ako nástroj pre reštrukturalizáciu, najmä v sektoroch, ktoré zápasili o ziskovosť tvárou v tvár v medzinárodnej súťaži, ale aj vo verejnom sektore.

Niektoré členské štáty teraz zvýšili vek odchodu do dôchodku (Nemecko až 67), alebo sa snažia podporiť pracovníkov, aby zostali v zamestnaní dlhšie. Táto podpora pracovných príležitostí pre starnúcu pracovnú silu si vyžaduje nové koncepcie na podnikovej, národnej a európskej úrovni. Vo všeobecnosti to znamená najmä:

- zavedenie politík, ktoré udržiavajú a podporujú zdravie zamestnancov,
- rozvoj a aktualizácia zručností starších pracovníkov prostredníctvom odbornej prípravy,
- poskytovanie vhodných pracovných podmienok, vrátane opatrenia na zosúladenie práce s rodinou a starostlivosťou - stále väčší význam u čoraz viac starších žien.

Firmy musia tiež venovať viac pozornosti prevencii syndrómu vyhorenia, ktorý môže viesť k dlhodobým chorobám a problémom so zachovaním alebo reintegráciu pracovníkov so zdravotným postihnutím na pracovisko.

Politické reakcie

Európska rada sa dohodla na konkrétnych cieľoch pre starších pracovníkov - zvýšiť mieru zamestnanosti pracovníkov vo veku 55 až 64 na 50% a oddialiť ich odchod z trhu práce.

Dôležitým aspektom je zdôrazniť celoživotné vzdelávanie a zlepšovanie zručností pracovníkov. Ľudia s nízkou kvalifikáciou sú takmer dvakrát častejšie bez práce ako ľudia s vysokou kvalifikáciou a všeobecne majú kratšie pracovné životy. Mnoho členských štátov prehodnocuje svoje daňové systémy a systémy dávok pre podporu pracovníkov zostať dlhšie na trhu práce. To zahŕňa:

- robiť predčasný odchod do dôchodku menej finančne atraktívny,
- robiť to zložitejšie zostať nezamestnaný / invalidný / v predčasnom starobnom dôchodku až do odchodu do dôchodku,
- podpora flexibilných postupných riešení odchodu do dôchodku,
- kombinácia dôchodkov s prácou na čiastočný úväzok

Európska rada podporuje perspektívu životného cyklu na prácu, rovnako ako politiky aktívneho starnutia, ktoré zahŕňajú daňové výhody a aktívne politiky na trhu práce zamerané na potreby starších pracovníkov. Podporné politiky a postupy sú dôležité tiež na pracovisku, rovnako ako s ohľadom na ochranu zdravia a zmierenie otázok a odbornú prípravu a organizáciu práce.

3. 3. Hmotné a sociálne zabezpečenie v starobe

3.3.1. Podľa súčasne účinného právneho stavu skončí uplatňovanie mechanizmu úpravy a redukcie priemerného osobného mzdového bodu už v roku 2014. Je vhodné však zachovať tento druh solidarity pri výpočte dôchodkovej dávky aj po tomto termíne, a to prostredníctvom nového ustanovenia koeficientov redukcie a úpravy priemerného osobného mzdového bodu tak, aby finančný vplyv tejto operácie bol aspoň spočiatku finančne neutrálny a v ďalších rokoch prijateľne negatívny.

Termín : 31. 12. 2011
Zodpovedný : MPSVR SR
Spolupráca :
Finančné krytie :

Súčasný stav:

Úprava a redukcia priemerného osobného mzdového bodu:

Pri súčasne platnej konštrukcii výpočtu starobného dôchodku predstavuje prvok solidarity aj mechanizmus úpravy a redukcie priemerných osobných mzdových bodov. Priemerný osobný mzdový bod na určenie sumy dôchodkovej dávky sa určí ako podiel súčtu osobných mzdových bodov, dosiahnutých v jednotlivých kalendárnych rokoch rozhodujúceho obdobia a obdobia dôchodkového poistenia, získaného v rozhodujúcom období. Ak priemerný osobný mzdový bod je vyšší ako 1,25 pripočíta sa k hodnote 1,25 určité percento z rozdielu medzi týmto vyšším priemerným osobným mzdovým bodom a hodnotou 1,25 a k priemernému osobnému mzdovému bodu nižšiemu ako 1,0 sa pripočíta príslušné percento z rozdielu medzi hodnotou 1 a týmto nižším priemerným osobným mzdovým bodom; príslušné koeficienty sú uvedené v tabuľke č. 1.

Tabuľka č. 1: Úprava a redukcia POMB účinná od 1. januára 2006

| Rok | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|------------------------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|
| Redukcia POMB>1.25 | 40% | 60% | 64% | 68% | 72% | 76% | 80% | 84% | 88% | 92% | 96% | 100% |
| Úprava POMB<1 | 60% | 40% | 36% | 32% | 28% | 24% | 20% | 16% | 12% | 8% | 4% | 0% |

Zdroj: MPSVR SR

Účel úpravy a redukcie možno sledovať aj v nasledujúcej tabuľke č. 2 s mierami náhrad do roku 2015 pri 40 rokoch dôchodkového poistenia a rôznej mzdovej úrovni poistenca.

Tabuľka č. 2: Vývoj miery náhrady po dôchodkovej reforme

| Mzdová úroveň | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|-----------------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|
| Minimálna mzda | 97% | 79% | 77% | 73% | 71% | 68% | 65% | 63% | 60% | 57% | 54% | 51% |
| Priemerná mzda | 51% | 49% | 50% | 50% | 50% | 50% | 50% | 51% | 51% | 51% | 51% | 51% |
| Maximálny VZ | 33% | 38% | 39% | 40% | 42% | 32% | 33% | 35% | 36% | 37% | 37% | 38% |

Zdroj: MPSVR SR

Z uvedenej tabuľky vyplýva, že úprava priemerného osobného mzdového bodu (POMB) zaručuje vyššiu sumu dávky (vzhľadom na výšku zárobku) najmä poistencom platiacim z minimálneho vymeriavacieho základu. Medzi tieto osoby patrí menšia časť zamestnancov (cca 12 % z celkového počtu) a značná časť zo samostatne zárobkovo činných osôb (cca 81 % z celkového počtu, ktorí si platia poistné na starobné poistenie). Pokles v tabuľke pri maximálnom vymeriavacom základe je spôsobený zvýšením maximálneho vymeriavacieho základu z trojnásobku na štvornásobok priemernej mzdy so zachovaním obmedzení na sumu dôchodkovej dávky (POMB maximálne vo výške 3).

Spôsoby zachovania solidarity pri výpočte dôchodkovej dávky:

Najjednoduchším riešením zachovania solidarity pri výpočte dôchodkovej dávky je *ponechanie parametra (parameter redukcie a antiredukcie) na určitej úrovni*, ktorá sa bude vzťahovať na výpočet všetkých budúcich dôchodkov bez ohľadu na rok ich priznania. V tomto prípade by však došlo k zvýšeniu výdavkov dôchodkového systému. Druhým spôsobom je *nové určenie koeficientov redukcie a antiredukcie* tak, aby finančný vplyv tejto operácie bol aspoň spočiatku finančne neutrálny a v ďalších rokoch prijateľne negatívny. Súčasne možno koeficient antiredukcie stanoviť tak, aby pri určitej dobe poistenia (napr. 40 rokov) zaručoval vopred stanovený minimálny dôchodok pre vopred stanovenú nízkopríjmovú časť poistencov (napr. so zárobkami na úrovni minimálnej mzdy). Stanovenie univerzálneho, nemenného parametra pre zachovanie miery solidarnosti, ktorý by dokázal uvedenú funkciu plniť v dlhodobom horizonte, nie je možné, nakoľko sa nedajú exaktne predpovedať súvisiace veličiny (napríklad vývoj minimálnej mzdy a životného minima).

V nadväznosti na vyššie uvedené sa navrhuje v termíne do 31. decembra 2011 podrobne analyzovať možnosti zachovania miery solidarity pri výpočte dôchodkovej dávky vrátane návrhu riešenia.

3.3.2. Dôležitou výzvou do budúcnosti zostáva dolad'ovanie právneho rámca dôchodkového systému. Ide napríklad o posúdenie riešenia problematiky predčasného starobného dôchodku a minimálneho obdobia dôchodkového poistenia potrebného na vznik nároku na starobný dôchodok.

Termín :
Zodpovedný : MPSVR SR
Spolupráca :
Finančné krytie :

Súčasný stav:

Predčasný starobný dôchodok:

Účelom zavedenia inštitútu predčasného starobného dôchodku bolo zmierniť pre obyvateľstvo v preddôchodkovom veku následky zákonného zvyšovania dôchodkového veku. Pri koncipovaní dôchodkovej reformy sa podmienky nastavenia predčasného starobného dôchodku vytvárali za predpokladu, že ho budú využívať len osoby, ktoré reálne nenachádzajú uplatnenie na trhu práce. Aplikačná prax však poukázala na časté využívanie benevolentných podmienok pre priznanie predčasného starobného dôchodku aj tými poistencami, ktorí si týmto spôsobom vytvorili dodatočný príjem k príjmu dosahovanému zo zárobkovej činnosti. Novelou zákona o sociálnom poistení s účinnosťou od 1. augusta 2006 zanikla možnosť požiadať o predčasný starobný dôchodok spätne, nárok na tento dôchodok vzniká najskôr odo dňa podania žiadosti a o dôchodok je možné požiadať najviac dvakrát za jeden kalendárny rok. Zároveň bola zrušená možnosť nekrátenia sumy predčasného starobného dôchodku za obdobie 12 mesiacov pred dovŕšením dôchodkového veku, čo bolo možné za podmienky nepretržitého poistenia v nezamestnanosti v dĺžke 7 rokov ku dňu zaradenia do evidencie nezamestnaných občanov hľadajúcich si zamestnanie, ak si poistenec neuplatnil svoj nárok na dávku v nezamestnanosti. Prax ukázala, že aj napriek sprísneniu podmienok nároku na predčasný starobný dôchodok s účinnosťou 1. augusta 2006, účel predčasného starobného dôchodku naďalej napĺňaný nebol a vo väčšine prípadov sa predčasný starobný dôchodok stal atraktívnym doplnkom zabezpečenia príjmu popri príjme dosahovanom z výkonu zárobkovej činnosti. Z uvedeného dôvodu sa sprísnila právna úprava nároku na predčasný starobný dôchodok s účinnosťou od 1. januára 2008, ktorá spočívala v umožnení jeho priznania najskôr dva roky pred dovŕšením dôchodkového veku.

V nadväznosti na vyššie uvedené sa navrhuje monitorovanie využívania inštitútu predčasného starobného dôchodku a zváženie úpravy podmienok nároku na predmetný dôchodok v prípade, že sa významne zlepšila situácia na trhu práce najmä pre ľudí blízko dôchodkového veku.

Potrebné obdobie dôchodkového poistenia:

S účinnosťou od 1. januára 2004 bolo potrebné obdobie dôchodkového poistenia na nárok na starobný dôchodok a predčasný starobný dôchodok 10 rokov, pričom uvedené obdobie sa skrátilo z pôvodných 25 rokov účinných pred rokom 2004. S účinnosťou od 1. januára 2008 za účelom ochrany poistencov (budúcich dôchodcov) došlo k predĺženiu potrebného obdobia

dôchodkového poistenia a starobného dôchodkového sporenia na nárok na starobný dôchodok a predčasný starobný dôchodok z 10 na 15 rokov, nakoľko sa v praxi stávalo, že nárok na starobný dôchodok vznikol dovŕšením dôchodkového veku a získaním len 10 rokov poistenia, čoho dôsledkom bolo, že výška starobného dôchodku bola pri jeho priznaní veľmi nízka.

Do budúcnosti sa navrhuje zváženie úpravy minimálneho obdobia dôchodkového poistenia aj v nadväznosti na meniacu sa demografickú štruktúru obyvateľstva a s cieľom zabezpečenia lepšej ochrany budúcich poberateľov dôchodkových dávok.

3.3.3. Posúdiť zavedenie pasívnej štátnej dávky mimo dôchodkového systému, ktorá by bola určená na to odkázaným dôchodcom a poskytovanie bezplatných služieb (napr. lieky, kultúra a doprava).

Uvedená úloha je nad rámec vecnej pôsobnosti sekcie sociálneho poistenia a dôchodkového sporenia.

Termín :
Zodpovedný : MPSVR SR
Spolupráca :
Finančné krytie :

3.3.4. V súvislosti s nedostatočným hmotným zabezpečením určitej časti poberateľov starobného dôchodku posúdiť možnosti riešenia ich sociálnej situácie.

Termín :
Zodpovedný : MPSVR SR
Spolupráca :
Finančné krytie :

Súčasný stav:

Podľa v súčasnosti účinného zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov nie je minimálna výška dôchodku garantovaná priamo predmetným zákonom, nepriama garancia vyplýva z definície minimálneho vymeriavacieho základu na platenie poistného. Taktiež je pri výpočte dôchodku využívaný mechanizmus úpravy priemerného osobného mzdového bodu (POMB), to znamená, že ak je POMB nižší ako 1, je tento POMB upravený (zvýšený) podľa zákona o sociálnom poistení, z dôvodu uplatňovania princípu solidarity vyššie príjmových skupín obyvateľstva s nižšie príjmovými skupinami. V prípade, že občan nesplnil podmienky nároku na starobný dôchodok alebo je poberateľom nízkeho dôchodku, môže podať na príslušný úrad práce, sociálnych vecí a rodiny žiadosť o pomoc v hmotnej núdzi. V prípade, že úrad práce, sociálnych vecí a rodiny prizná dávku v hmotnej núdzi a príspevky k dávke v hmotnej núdzi, príjem dôchodcu sa doplní o túto dávku až do výšky zákonom ustanovených nárokov. Pri posúdení hmotnej núdzi sa berú do úvahy všetky príjmy domácnosti a taktiež majetok a uplatnenie si všetkých zákonných nárokov (napr. nárok na dôchodkové dávky). Pri nesplnení podmienky najmenej 15 rokov dôchodkového poistenia, môže celková suma dávky v hmotnej núdzi a príspevkov k dávke v hmotnej núdzi predstavovať pre jednotlivca až 181,37 EUR a pre dvojicu (dvoch osôb v dôchodkovom veku, pričom ani jedna nesplnila podmienky nároku na starobný dôchodok) až 324,54 EUR. Suma doplatku vo forme dávky v hmotnej núdzi a príspevkov k dávke v hmotnej núdzi by simulatívne pre dôchodcu jednotlivca so starobným dôchodkom mesačne vo výške 250 EUR a dosiahnutým obdobím dôchodkového poistenia 30 rokov predstavovala 6,37 EUR mesačne. Pre dvojicu so sumou dôchodkov 425 EUR s obdobím poistenia 30 rokov u muža a 20 rokov u ženy by doplatok predstavoval 18,29 EUR. Dávka v hmotnej núdzi a príspevky k dávke v hmotnej núdzi sa vypočítavajú ako rozdiel medzi nárokom a príjmom a v prípade starobného dôchodku sa zohľadňuje aj obdobie dôchodkového poistenia.

Možnosti riešenia nedostatočného hmotného zabezpečenia určitej časti poberateľov starobného dôchodku napríklad prostredníctvom valorizačného mechanizmu alebo iného systémového opatrenia, buď jednorazového alebo opakovaného charakteru (obdoba vianočného príspevku alebo jednorazového príspevku) financovaného zo štátneho rozpočtu a upraveného v osobitnom zákone.

K valorizačnému mechanizmu uvádzame, že pravidelné zvyšovanie dôchodkových dávok je upravené v zákone č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov. Podľa predmetného zákona sa dôchodkové dávky zvyšujú percentom určeným ako súčet jednej polovice percenta medziročného rastu spotrebiteľských cien a jednej polovice percenta medziročného rastu priemernej mzdy v hospodárstve Slovenskej republiky vykázaných Štatistickým úradom Slovenskej republiky za prvý polrok kalendárneho roka, ktorý predchádza príslušnému kalendárnemu roku, v ktorom sa zvyšovanie dôchodkových dávok realizuje. Hlavným cieľom valorizácie dôchodkových dávok je zachovanie kúpnej sily poberateľov dôchodkových dávok.

Súčasný percentuálny spôsob zvyšovania dôchodkových dávok je kritizovaný poberateľmi nízkych dôchodkov z dôvodu, že pridáva v nominálnej hodnote nižším dôchodkom menej ako vyšším, a tak sa rozdiely medzi nižšími a vyššími dôchodkami zväčšujú. Argumentuje sa princípom rovnakých žalúdkov“ a rovnakých cien pre všetkých.

Na druhej strane zvyšovanie dôchodkov percentuálnym spôsobom zachováva medzi každou dvojicou dôchodkov ten istý pomer, ktorý medzi nimi vznikol pri ich prvom vymeraní v závislosti od predchádzajúcej ekonomickej aktivity ich poberateľov.

Ako alternatíva k zvyšovaniu dôchodkov percentuálnym spôsobom sa uvádza zvyšovanie dôchodkov pevnou sumou, rovnakou pre všetkých (resp. kombinované zvyšovanie, t.j. pevnou sumou aj percentuálne). Podstatou zvyšovania pevnou sumou aplikovaného v minulosti bolo, že stanoveným percentom valorizácie sa vypočítalo zvýšenie z priemerného starobného dôchodku, ktoré predstavovalo pevnú sumu pre valorizáciu. Takýmto spôsobom vypočítaná pevná suma potom bola použitá na valorizáciu pre všetky druhy dôchodkov. Z uvedeného vyplýva, že dôchodkom s podpriemernou úrovňou bola v podstate poskytnutá vyššia percentuálna úprava vzhľadom na výšku dôchodku, čo bolo zo strany tejto skupiny poberateľov vnímané pozitívne, ale na druhej strane dôchodkom s nadpriemernou úrovňou zaistovala nižšiu percentuálnu úpravu voči ich dôchodku a nadpriemernými poberateľmi bol tento mechanizmus vnímaný negatívne. Takéto zvyšovanie dôchodkov porušovalo vyššie spomínaný princíp zachovania pomeru

a spôsobiloby, že z dlhotrvajúceho hľadiska by so zreteľom na kúpnu silu dôchodkov a zásluhovosť došlo k ich nivelizácii.

Za zmienku stojí aj zvyšovanie dôchodkov z roku 2005 typu „nižším viac a vyšším menej (a najvyšším vôbec nič)“, ktorého solidaritu Ústavný súd Slovenskej republiky kvalifikoval ako protirečiacu Ústave SR (nález Ústavného súdu SR č. 204 z 30. apríla 2008).

S účinnosťou od 1. januára 2009 bola prijatá zmena v oblasti valorizácie, t. j., presun termínu valorizácie dôchodkových dávok z 1. júla na 1. januára. Zmena termínu valorizácie dôchodkov si každoročne vyžiadala zvýšené výdavky Sociálnej poisťovne. Na ilustráciu uvádzame, že pre rok 2009 tieto zvýšené výdavky činili približne 160,7 mil. eur a pre rok 2010 približne 146,1 mil. eur. V dlhodobom horizonte sa deficity Sociálnej poisťovne touto zmenou zvýšia o 7 % HDP. Takouto zmenou sa naštartovalo zvýšenie celoročných príjmov všetkých dôchodcov, a tým aj krátkodobé zvýšenie miery náhrady celoročných príjmov dôchodcov k celoročnej priemernej mzde v danom roku.

V tejto súvislosti sú návrhy o nahradení indexu inflácie za všetky domácnosti indexom iba za domácnosti dôchodcov vysoko finančne náročné a teda ťažko realizovateľné. Je nutné si uvedomiť, že údaje o indexe inflácie pre skupinu dôchodcov vychádzajú iba z domácností, kde je dôchodca prednostom domácnosti, neodzrkadľujú preto rast výdavkov pre celú kategóriu osôb. Ďalším negatívom je, že sa index týka rýdzo iba poberateľov starobného dôchodku, pričom valorizácia sa uskutočňuje aj pre iných poberateľov dôchodkových dávok (invalidné dôchodky, vdovské dôchodky a vdovecké dôchodky a sirotské dôchodky). V rokoch 2003-2008 predstavoval podľa Štatistického úradu Slovenskej republiky rozdiel medzi výškami týchto indexov od - 0,1 do + 1,8 % (s priemerom približne 0,82 %) v prospech inflácie pre sociálnu skupinu dôchodcov, čo by v porovnaní so súčasne platným právnym stavom pre valorizáciu znamenalo zvýšenie výdavkov Sociálnej poisťovne v dlhodobom horizonte o ďalších 23 % HDP.

Vo viacerých členských krajinách Európskej únie vzhľadom na rôznorodú hierarchiu dôchodkových systémov sú mnoho krát používané odlišné spôsoby valorizácie pre jednotlivé dôchodkové piliere v rámci krajiny. Príkladom môžu byť napr. škandinávské krajiny (Švédsko a Fínsko), kde je v rámci priebežného dôchodkového piliera tzv. univerzálny (minimálny, garantovaný) dôchodok valorizovaný rastom spotrebiteľských cien a dôchodok odvíjajúci sa od

zárobkov (earning-related) rastom priemernej mzdy alebo kombináciou. Ešte väčšie komplikácie nastávajú pri zohľadnení súkromných dôchodkových schém.

3.3.5. Posúdiť zavedenie minimálneho dôchodku po splnení zákonom ustanovených podmienok.

Termín :
Zodpovedný : MPSVR SR
Spolupráca :
Finančné krytie :

Súčasný stav:

Podľa v súčasnosti účinného zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov nie je minimálna výška dôchodku garantovaná priamo predmetný zákonom, nepriama garancia vyplýva z definície minimálneho vymeriavacieho základu na platenie poistného. Taktiež je pri výpočte dôchodku využívaný mechanizmus úpravy priemerného osobného mzdového bodu (POMB), to znamená, že ak je POMB nižší ako 1, je tento POMB upravený (zvýšený) podľa zákona o sociálnom poistení, z dôvodu uplatňovania princípu solidarity vyššie príjmových skupín obyvateľstva s nižšie príjmovými skupinami. V prípade, že občan nespĺnil podmienky nároku na starobný dôchodok alebo je poberateľom nízkeho dôchodku, môže podať na príslušný úrad práce, sociálnych vecí a rodiny žiadosť o pomoc v hmotnej núdzi. V prípade, že úrad práce, sociálnych vecí a rodiny prizná dávku v hmotnej núdzi a príspevky k dávke v hmotnej núdzi, príjem dôchodcu sa doplní o túto dávku až do výšky zákonom ustanovených nárokov. Pri posúdení hmotnej núdzi sa berú do úvahy všetky príjmy domácnosti a taktiež majetok a uplatnenie si všetkých zákonných nárokov (napr. nárok na

dôchodkové dávky). Pri nesplnení podmienky najmenej 15 rokov dôchodkového poistenia, môže celková suma dávky v hmotnej núdzi a príspevkov k dávke v hmotnej núdzi predstavovať pre jednotlivca až 181,37 EUR a pre dvojicu (dvoch osôb v dôchodkovom veku, pričom ani jedna nesplnila podmienky nároku na starobný dôchodok) až 324,54 EUR. Suma doplatku vo forme dávky v hmotnej núdzi a príspevkov k dávke v hmotnej núdzi by simulatívne pre dôchodcu jednotlivca so starobným dôchodkom mesačne vo výške 250 EUR a dosiahnutým obdobím dôchodkového poistenia 30 rokov predstavovala 6,37 EUR mesačne. Pre dvojicu so sumou dôchodkov 425 EUR s obdobím poistenia 30 rokov u muža a 20 rokov u ženy by doplatok predstavoval 18,29 EUR. Dávka v hmotnej núdzi a príspevky k dávke v hmotnej núdzi sa vypočítavajú ako rozdiel medzi nárokom a príjmom a v prípade starobného dôchodku sa zohľadňuje aj obdobie dôchodkového poistenia.

V nadväznosti na uvedené prehodnotiť súčasný stav a navrhnúť podmienky zavedenia minimálneho dôchodku.

3.3.6. Prehodnotiť postavenie samostatne zárobkovo činných osôb v systéme sociálneho poistenia (posúdiť najvhodnejšiu alternatívu riešenia postavenia samostatne zárobkovo činných osôb v systéme sociálneho poistenia - podrobne analyzovať alternatívy riešenia postavenia SZČO vrátane možnosti zachovania súčasného systému, analyzovať možnosť zrušenia minimálneho vymeriavacieho základu pre samostatne zárobkovo činné osoby za predpokladu zvýšenia iných príjmov verejnej správy).

Termín :
Zodpovedný : MPSVR SR
Spolupráca :
Finančné krytie :

Súčasný stav:

Povinná účasť na dôchodkovom poistení vzniká samostatne zárobkovo činnnej osobe, ktorej príjem z podnikania a z inej samostatnej zárobkovej činnosti alebo výnos súvisiaci

s podnikaním a s inou samostatnou zárobkovou činnosťou (za predchádzajúci kalendárny rok) presiahol 12-násobok minimálneho vymeriavacieho základu. Vznik povinnej účasti na dôchodkovom poistení sa však posudzuje z dosiahnutého príjmu bez odpočítania výdavkov, čiže každý podnikateľ, ktorý vyfakturoval odberateľovi za viac ako 12-násobok minimálnej mzdy/rok (ak podniká iba určitú časť v roku tak pomernú časť), stane sa povinne poistenou SZČO. V prípade, že príjem, resp. výnos samostatne zárobkovo činnnej osoby nedosahuje uvedenú sumu, môže si svoje budúce dôchodkové nároky zabezpečiť ako dobrovoľne dôchodkovo poistená osoba.

Vymeriavací základ povinne dôchodkovo poistenej samostatne zárobkovo činnnej osoby je polovica pomernej časti základu dane z príjmov fyzických osôb dosiahnutých vykonávaním podnikania a inej samostatnej zárobkovej činnosti. Pomerná časť základu dane je časť pripadajúca na jeden kalendárny mesiac výkonu podnikania a inej samostatnej zárobkovej činnosti. V súvislosti s posúdením vzniku povinného dôchodkového poistenia a výškou vymeriavacieho základu vzniká samostatne zárobkovo činnnej osobe povinnosť predložiť príslušnej pobočke (podľa miesta bydliska) do 30. júna kalendárneho roka výpis z daňového priznania. Zákonom č. 572/2009Z. z. sa z dôvodu administratívneho zjednodušenia povinností samostatne zárobkovo činných osôb ukladá povinnosť v daňovom priznaní vykazovať aj údaj o obdobiach výkonu samostatnej zárobkovej činnosti. Od 1. januára 2011 údaje z daňového priznania oznámi daňové riaditeľstvo Sociálnej poisťovni. Takýmto riešením sa odbremení aj Sociálna poisťovňa aj samostatne zárobkovo činné osoby, ktoré nebudú musieť osobne k 1. júlu predkladať výpisy z daňových priznaní, čím sa odstráni nápor a dlhé rady pred pobočkami Sociálnej poisťovne.

Výška poistného pre SZČO sa vypočíta súčinom percentuálnej sadzby a vymeriavacieho základu. Nakoľko sa pri určení vymeriavacieho základu pre odvody vychádza z pomernej časti základu dane, ktorý je vo väčšine prípadov na nižšej úrovni ako je minimálny vymeriavací základ (do 31. decembra 2009 minimálna mzda), značná časť SZČO (cca 81 %) platila poistné z minimálnej mzdy. S účinnosťou od 1. januára 2010 (zákonom č. 108/2009 Z. z.) došlo k odpojeniu platenia poistného od minimálnej mzdy pre samostatne zárobkovo činné osoby, dobrovoľne poistené osoby a vybraný okruh poistencov štátu (poberatelia peňažného príspevku na opatrovanie a fyzické osoby vykonávajúce osobnú asistenciu), pričom minimálny vymeriavací

základ na platenie poistného je 44,2 % jednej dvanástiny všeobecného vymeriavacieho základu (priemerná mesačná mzda v hospodárstve Slovenskej republiky), ktorý platil pred dvoma rokmi. Uvedené percento z priemernej mzdy v hospodárstve SR je od 1. januára 2010 rovnako aplikované pre SZČO aj na platenie preddavkov na poistné na zdravotné poistenie z minimálneho vymeriavacieho základu.

Opatrenia navrhnuté Jednotou dôchodcov Slovenska

3.3.7. Oplyvnenie výdavkovej štruktúry dôchodcov (percentuálne presuny z doterajšej prevahy položiek na bývanie a stravovanie v prospech vzdelávania, služieb, voľnočasových aktivít, kultúry, zdravia, dopravy a spojov.

Termín :

Zodpovedný :

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.3.8. Navrhnúť spôsob riešenia disproporcie medzi pomalým rastom dôchodkov a rýchlejším rastom cien za sociálne služby s cieľom dosiahnuť väčšiu proporčnú vyváženosť.

Termín :

Zodpovedný :

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.3.9. Participácia financovania sociálnych služieb (občan, rodina, štát, obec, prevádzkovateľ). Posúdiť zákonom stanovené hodnoty vzhľadom na budúcnosť.

Termín :

Zodpovedný :

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.3.10. Finančná a morálna podpora iniciatív zo strany občianskych združení zameraných pre pomoc starším občanom v rámci grantovej politiky MPSVR SR.

Termín : každoročne

Zodpovedný : MPSVR SR, MK SR, MŠ SR

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.3.11. Vymedzenie dôrazu na prostredie, v ktorom sa budú poskytovať materiálne prostriedky na sociálne služby (prirodzené prostredie, zariadenia sociálnych služieb, opatrovateľské služby). Navrhnuť určité optimá vzhľadom na finančné možnosti.

Termín :

Zodpovedný :

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.3.12. Zabránenie sociálnej exklúzii dôchodcov.

Termín :

Zodpovedný :

Spolupráca :

Finančné krytie :

Podľa údajov ŠÚ SR možno vidieť, že starší ľudia jednoznačne tvoria kategóriu ohrozenú chudobou. Ide predovšetkým o kategóriu ľudí, ktorí si nevedia alebo nemôžu zabezpečiť príjem vlastnou prácou z dôvodu veku, prípadne nepriaznivého zdravotného stavu. Je preto potrebné starším ľuďom venovať patričnú pozornosť. Miera rizika chudoby starších ľudí (65 a viac ročných) vzrástla v roku 2007 oproti roku 2004 o 2,8 percentuálneho bodu. V roku 2007 sa pod hranicu rizika chudoby nachádzalo 9,9 % starších ľudí. Údaje za rok 2008 budú zverejnené až v septembri 2010 a údaje za rok 2009 bude ŠÚ SR zbierať v priebehu roka 2010 a oficiálne výsledky tohto zisťovania budú zverejnené až v septembri 2011.

Miera rizika chudoby starších ľudí 65 +

| Rok | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 |
|-----|------|------|------|------|------|------|
| % | 7,1 | 8,5 | 8,4 | 9,9 | | |

Na základe štatistických ukazovateľov miery rizika chudoby narastá počet starších ľudí, ktorí sú odkázaní na pomoc v hmotnej núdzi.

Systém pomoci v hmotnej núdzi poskytuje v prípade nedostatočného zabezpečenia z ďalších systémov, napríklad aj zo systému dôchodkového poistenia, garanciu zabezpečenia základných životných podmienok aj pre starších občanov a to poskytnutím pomoci v hmotnej núdzi. Právny rámec k poskytnutiu pomoci v hmotnej núdzi, ktorá má doplnkový charakter, je zabezpečený zákonom č. 599/2003 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon“).

Úlohou je naďalej zachovať ochranný charakter zákona cez doplnkový systém a to garanciou zabezpečenia základných životných podmienok a tiež základných životných potrieb v prípade hmotnej núdze. V záujme ochrany pred bytovou exklúziou naďalej participovať na nákladoch spojených s bývaním.

Sociálne zabezpečenie

V Slovenskej republike od 1. 1. 2009 nadobudol účinnosť zákon č. 448/ 2008 o sociálnych službách. Upravuje právne vzťahy a podmienky poskytovania sociálnych služieb s cieľom podporiť sociálne začlenenie občanov a uspokojovať sociálne potreby ľudí v nepriaznivej situácii.

Poskytovateľmi sociálnych služieb sú v súlade so zákonom obce a právnické osoby založené obcou alebo samosprávnym krajom (verejní poskytovatelia služieb) alebo iné právnické a fyzické osoby (neverejní poskytovatelia). Garantmi poskytnutia alebo zabezpečenia sociálnej služby sú obce a samosprávne kraje podľa ich pôsobnosti.

Pre potrebu vymedziť ciele v oblasti sociálnych služieb na národnej úrovni bola Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny SR vypracovaná analýza podmienok poskytnutia sociálnych služieb v SR. Vyplývalo z nej, že za najsilnejšie stránky sociálnych služieb sa považuje najmä adresnosť a efektívnosť ich poskytovania po decentralizácii, rešpektovanie princípu solidarity a posilnenie financovania na základe nového daňového prerozdelenia mechanizmu.

Za najslabšie stránky sociálnych služieb sa považuje najmä nerozvinutý systém komunitného plánovania, nedostatočné podmienky pre zotrvanie v prirodzenom (domácom) sociálnom prostredí, nedostatočne zabezpečená kontinuita sociálnej a zdravotnej starostlivosti pri dlhodobej odkázanosti na pomoc inej osoby, nedostačujúci počet kvalifikovaných zamestnancov a absencie ich vzdelávania, chýbajúce štandardy kvality sociálnych služieb, ich nedostatočná variabilita a nedostatočnosť a regionálna nerovnomernosť siete zariadení sociálnych služieb a terénnych sociálnych služieb.

Najväznejšími ohrozeniami podľa analýzy sú prevažne riziko zvyšovania úhrad a riziko znižovania kvality a dlhodobej udržateľnosti financovania, riziko nepostačujúcej kapacity terénnych sociálnych služieb z dôvodu starnutia populácie a zvyšovanie počtu obyvateľov v poproduktívnom veku.

Významnými disparitami sú aj nerovnomerná miestna a regionálna vybavenosť sociálnymi službami, zastaranosť budov a zariadení, nedostatočná materiálno- technická vybavenosť a nedostatočný počet zamestnancov.

Z analýzy možno konštatovať, že v oblasti sociálnych služieb v Slovenskej republike prevláda dopyt nad ponukou služieb všetkého druhu, sieť zariadení sociálnych služieb a terénnych sociálnych služieb je nedostatočná a regionálne nerovnomerná a nepokrýva dopyt občanov.

Slovenská republika stanovila národné priority rozvoja sociálnych služieb, ktoré vychádzajú z potrieb SR a priorít Európskeho spoločenstva. Do roku 2013 (vzhľadom na možnosť využitia finančných zdrojov na rozvoj sociálnych služieb z operačných programov) boli stanovené nasledovné národné priority:

1. Podpora zotrvania klienta v prirodzenom prostredí rozvojom terénnych sociálnych služieb.
2. Rozvoj ambulantných sociálnych služieb a pobytových sociálnych služieb a pobytových sociálnych služieb v zariadení s týždenným pobytom.
3. Zvýšenie kvality a humanizácie poskytovaných sociálnych služieb prostredníctvom rekonštrukcie, rekonštrukcie, rozširovania, modernizácie a budovania zariadení sociálnych služieb.
4. Vzdelávanie zamestnancov v oblasti sociálnych služieb.

Národné priority tvoria východisko k vypracovaniu koncepcií rozvoja sociálnych služieb jednotlivých samosprávnych krajov a komunitných plánov sociálnych služieb, ktoré sú v kompetencii obcí.

Jednotlivé samosprávne kraje predkladajú nasledovné rozpracovanie koncepcie rozvoja služieb:

Bratislavský samosprávny kraj

Národný program ochrany starších ľudí (ďalej len „NPOSĽ“) predstavuje konkrétnu prezentáciu vládnej politiky vo vzťahu k starším ľuďom s cieľom udržať ich sebestačnosť, sociálnu participáciu, integráciu a autonómiu. Bratislavský samosprávny kraj (ďalej len „BSK“) sa zapája do realizácie NPOSĽ prostredníctvom predložených návrhov úloh a opatrení prezentovaných vo viacerých oblastiach:

Opatrenia v oblasti sociálnej starostlivosti:

BSK sa v rámci svojich kompetencií v zmysle zákona č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov) a v zmysle zákona č. 302/2001 Z. z. o samospráve vyšších územných celkov stará o všestranný rozvoj svojho územia a o potreby svojich obyvateľov. Pri plnení úloh vyplývajúcich z jeho pôsobností, využíva rôzne nástroje a formy, dodržiavajúc pri tom platnú legislatívu, individuálny prístup a rešpektovanie špecifických potrieb starších ľudí.

Základné trendy v starostlivosti o seniorov sú zamerané na snahu udržať seniorov čo najdlhšie v ich prirodzenom rodinnom prostredí a prispôbiť organizáciu služieb pre nich tak, aby spĺňali ich individuálne potreby a podporovali vzájomné spolužitie.

BSK bude podporovať štruktúru sociálnych služieb zodpovedajúcu potrebe dlhovekosti. Jedná sa nielen o dlhodobo poskytované priame sociálne služby, ale aj o služby prevenčného

a podporného charakteru. BSK bude podporovať také sociálne služby, ktoré zohľadňujú tento trend a budú okrem iného prinášať zníženie zaťaženia rodiny v starostlivosti o jej členov. BSK v rámci svojho postavenia a potenciálu bude spolupracovať s obcami pri reflexii tohto problému.

Analýza ukázala, že obyvatelia BSK považujú odľahčovacie služby pre rodinných opatrovateľov za dôležité. BSK v oblasti poskytovania sociálnych služieb bude obciam odporúčať podporovanie a rozvoj opatrovateľskej služby ako jednej z najprogressívnejších a najhumánnejších foriem pomoci seniorom. Bude klásť dôraz na odporúčani rozvoja starostlivosti o seniorov v ich prirodzenom prostredí prostredníctvom terénnych sociálnych služieb.

Opatrenie č. 1: **Vybudovať systém sociálnych služieb pre občanov so psychiatrickými diagnózami a občanov s viacnásobným postihnutím**

Hlavný cieľ:

Cieľom je pre občanov so psychiatrickými diagnózami a pre občanov s viacnásobným postihnutím zabezpečiť kvalitné, progresívne a dostupné sociálne služby, rešpektujúce ich individuálne potreby.

Aktivity pre dosiahnutie cieľa:

Návrhom riešenia je zriadenie siete, prostredníctvom ktorej bude poskytovaná a zabezpečovaná sociálna pomoc v globálnej rovine, čím sa dospeje k väčšej podpore občana v jeho nezávislom živote. Prepojením sociálneho poradenstva, sociálnej prevencie, terénnych a ambulantných služieb s pobytovými službami sa zabezpečí tzv. „sieťovanie sociálnych služieb“, ktoré bude BSK zabezpečovať v súlade so zákonom o sociálnych službách v koordinácii s príslušnými obcami.

Časový plán: 2010 - 2014

Participácia: lokálne samosprávy, neverejní a verejní poskytovatelia sociálnych služieb.

Opatrenie č. 2: Spolupracovať so subjektmi, ktorí pracujú s cieľovou skupinou -seniori. Pravidelne získavať a poskytovať aktuálne informácie o skutočných potrebách občanov regiónu BSK v oblasti sociálnych služieb

Cieľom je zhromaždiť a spracovať čo najviac relevantných údajov potrebných ku koordinácii sociálnych služieb. Koordinovať ich na základe analýz a prognóz hlavných faktorov, ktoré ovplyvňujú vývoj vybavenosti BSK sociálnymi službami v záujme potreby a dopytu po sociálnych službách. Predovšetkým ide o informácie týkajúce sa úrovne poskytovania vybraných sociálnych služieb, sociálnej prevencie a sociálneho poradenstva na území BSK, o forme financovania v súlade s aplikáciou právnych noriem a kompetenciami z nich vyplývajúcich.

Hlavný cieľ:

Kvalifikovane vykonávané analýzy a prognózy hlavných faktorov, ovplyvňujúcich vývoj vybavenosti BSK sociálnymi službami v záujme objektivizovať potreby vybavenosti regiónu sociálnymi službami, a to na všetkých dostupných úrovniach.

Aktivity pre dosiahnutie cieľa:

Pre zabezpečenie informačnej siete a informačných tokov o existujúcich možnostiach pomoci, BSK zorganizuje pre širokú verejnosť prostredníctvom organizácií poskytujúcich poradenské, konzultačné a informačné služby „Veľtrh poradenstva“ v etapách 2x do roka a prostredníctvom poskytovateľov sociálnej služby 1x ročne zorganizuje „Dni otvorených dverí“.

Časový plán: „Veľtrh poradenstva“ 2x ročne,
„Dni otvorených dverí“ 1x ročne.

Participácia: lokálne samosprávy, neverejní a verejní poskytovatelia sociálnych služieb.

Opatrenie č. 3: Vytváranie podmienok pre poskytovanie špecializovaného sociálneho poradenstva v regióne

Hlavný cieľ:

Cieľom je vytvoriť komplexný systém poskytovania sociálneho poradenstva v regióne. VÚC je poskytovateľom sociálnej služby, len ak poskytuje základné sociálne poradenstvo. BSK má v zriaďovateľskej pôsobnosti 16 zariadení sociálnych služieb, prostredníctvom ktorých v regióne základné sociálne poradenstvo poskytuje. Prioritou je zabezpečiť prostredníctvom neverejných subjektov vedených na BSK v „Registri poskytovateľov sociálnych služieb“ poskytovanie špecializovaného poradenstva.

Aktivity pre dosiahnutie cieľa:

V zmysle platnej legislatívy a VZN finančne podporovať neverejných poskytovateľov sociálnych služieb, ktorí majú MPSVR SR udelenú akreditáciu na poskytovanie špecializovaného poradenstva.

Časový plán: 2010-1014

Participácia: neverejní poskytovatelia, ktorí na základe akreditácie MPSVaR poskytujú špecializované sociálne poradenstvo.

Opatrenie č. 4: Humanizácia a debarierizácia zariadení sociálnych služieb v zriaďovateľskej pôsobnosti BSK

Hlavný cieľ:

Cieľom je modernizácia zariadení sociálnych služieb, zvýšenie kvality života starších občanov so zdravotným postihnutím a odstránenie architektonických bariér v priestoroch a budovách zariadení sociálnych služieb v zriaďovateľskej pôsobnosti BSK.

Aktivity pre dosiahnutie cieľa:

Realizácia výmeny opotrebovaného, zničeného a doplnenie chýbajúceho interiérového vybavenia v zariadeniach sociálnych služieb v zriaďovateľskej pôsobnosti BSK prostredníctvom

predloženia projektov so žiadosťami o poskytnutie dotácie pre zariadenia sociálnych služieb v zriaďovateľskej pôsobnosti BSK, na základe vyhlásených výziev.

Časový plán: každoročne v zmysle vyhlásených výziev,

Participácia: zariadenia sociálnych služieb v zriaďovateľskej pôsobnosti BSK, ministerstvá SR.

Opatrenie č. 5: Zaviesť systém celoživotného vzdelávania zamestnancov zariadení sociálnych služieb v zriaďovateľskej pôsobnosti BSK

Hlavný cieľ:

Cieľom je zabezpečiť odborný a osobnostný rast zamestnancov zariadení sociálnych služieb v zriaďovateľskej pôsobnosti BSK a aj takýmto spôsobom zvýšiť kvalitu poskytovaných sociálnych služieb.

Aktivity pre dosiahnutie cieľa:

Na základe výzvy vypracovať a predložiť projekt zameraný na celoživotné vzdelávanie zamestnancov zariadení sociálnych služieb v zriaďovateľskej pôsobnosti BSK.

Časový plán: podľa vyhlásenia výzvy do 2014

Participácia: vzdelávacie organizácie, verejní a neverejní poskytovatelia sociálnych služieb.

Prioritou a zámerom BSK je, aby potreby občanov žijúcich v regióne boli čo najviac uspokojené a poskytovanie sociálnych služieb bolo nielen v potrebnom rozsahu, ale aj v čo najvyššej kvalite. Obyvatelia BSK indikujú zvyšovanie využívania sociálnych služieb na najbližšie roky. Aj keď sa to líši podľa okresu a typu obce, v nasledujúcich 5 rokoch sa predpokladá nárast zo strany obyvateľov vo využívaní opatrovateľskej služby, prepravnej služby, služby spoločného stravovania; sociálneho poradenstva a prevencie a krízovej intervencie. Zo

zariadení sociálnych služieb sa predpokladá väčšie využívanie domovov sociálnych služieb s ambulatnou formou.

Uvedené vytýčené ciele sociálnej politiky BSK sú zárukou úspešného plnenia úloh vyplývajúcich z NPOSL pre BSK aj v nasledujúcom období.

Nitriansky samosprávny kraj

Cieľom Nitrianskeho samosprávneho kraja je zabezpečiť, aby sociálne služby, ktoré sú poskytované starším občanom, boli pre každého seniora dostupné na čo najvyššej kvalitatívnej úrovni. V súvislosti so zákonom č. 448/2008 Z.z. o sociálnych službách sa NSK zameriava na individuálnu prácu s klientom formou individuálneho plánu rozvoja osobnosti, ktorou prispieva k partnerskému vzťahu ku klientovi, rozvoju osobnosti klienta, zlepšeniu kvality jeho života, mobilizácii jeho fyzických a mentálnych možností a schopností. Individuálne plány tak pomáhajú naplánovať služby presne na individuálne potreby občana a podľa jeho želaní a sú prostriedkom na efektívne využitie času a energie venovanej klientovi. V súčasnosti najvýznamnejším faktorom ovplyvňujúcim úroveň, rozsah a dostupnosť sociálnych služieb pre starších občanov je i finančné zabezpečenie poskytovania jednotlivých služieb.

Nitriansky samosprávny kraj poskytuje starostlivosť a sociálne služby starším občanom v ZSS, ktoré tvoria zariadenia pre seniorov, domovy sociálnych služieb pre dospelých a špecializované zariadenia v zmysle § 35, § 38 a § 39 zákona č. 448/2008 Z.z. o sociálnych službách. V týchto zariadeniach sa poskytuje i špecifická starostlivosť osobám so zdravotným postihnutím v závislosti od druhu postihnutia. Pri koncipovaní služieb pre seniorov sa vychádza z rešpektovania ich špecifických potrieb, ich individuálnych možností a problémov. S postupným nárastom občanov vyšších vekových kategórií pribúdajú i problémy súvisiace s poskytovaním sociálnych služieb zameraných na uspokojovanie potrieb pre seniorov. NSK má

v zriaďovateľskej pôsobnosti 11 zariadení pre seniorov s celkovou kapacitou 429 klientov a 25 domovov sociálnych služieb s celkovou kapacitou 2371 klientov. Okrem toho poskytuje sociálne služby pre občanov odkázaných na zariadenie pre seniorov 9 verejných poskytovateľov zriadených obcou s celkovou kapacitou 487 osôb a 7 domovov sociálnych služieb s celkovou kapacitou 146 osôb. Sociálne služby ďalej poskytuje 11 neverejných zariadení pre seniorov s celkovou kapacitou 244 osôb a 22 neverejných domovov sociálnych služieb s celkovou kapacitou 963 klientov.

Z vyššie uvedeného vyplýva, že v Nitrianskom kraji absentuje poskytovanie sociálnych služieb v zariadení pre seniorov. Súvisí to s objektívnym dôsledkom demografického vývoja v SR neustálym zvyšovaním počtu občanov v dôchodkovom veku, občanov s nepriaznivým zdravotným stavom najmä vyšších vekových kategórií. Počet občanov s vyšším vekom bude neustále narastať a s ním aj záujem o sociálne služby v zariadeniach pre seniorov, ktorých je nedostatok a v zmysle zákona č. 448/2008 Z.z. o sociálnych službách sú v kompetencii miest a obcí.

V závislosti od finančných prostriedkov prebiehajú vo viacerých zariadeniach rekonštrukcie a úpravy budov, ktoré korešpondujú s požiadavkami Európskych noriem v danej oblasti a prispievajú tak k skvalitňovaniu života občanov prežívajúcich svoju starobu v ZSS.

V spolupráci s MPSVR SR z hľadiska kvality poskytovanej starostlivosti o seniorov je nevyhnutné klásť vysoký dôraz na potrebu sústavného vzdelávania pracovníkov pomáhajúcich profesií u poskytovateľov sociálnych služieb, sociálno – psychologickými výcvikmi predchádzať vyhoreniu pracovníkov, ako aj napomáhať zlepšovaniu komunikačných zručností.

Základnou terénnou sociálnou službou pre seniorov je opatrovateľská služba. Opatrovateľská služba je upravená v zákone č. 448/2008 Z.z. o sociálnych službách, táto služba je v kompetencii miest a obcí. Podľa dostupných štatistických údajov sú však terénne sociálne služby (opatrovateľské služby v domácom prostredí občana) na celom území Slovenskej republiky nedostatočne rozvinuté, sú nedostatkové alebo úplne chýbajú. Rozvoj tejto formy sociálnej služby je v súlade s požiadavkami a princípmi uplatňovanými v Európskom

spoločenstve v rámci modernizácie sociálnych služieb. Mestá a obce neumožňujú dostatočné poskytovanie sociálnych služieb priamo v domácnosti užívateľov a pre poskytovanie iných terénnych služieb, pričom platí, že práve takéto služby nevytrhávajú klientov z ich prirodzeného prostredia. Absentuje poskytovanie ambulantných sociálnych služieb. Starostlivosť o občana v jeho vlastnej domácnosti musí mať prioritu pred inštitucionálnou starostlivosťou.

V kompetencii samosprávnych krajov je vypracúvať koncepciu poskytovania sociálnych služieb podľa § 83 citovaného zákona o sociálnych službách. Koncepcia modernizácie sociálnej infraštruktúry bola spracovaná v novembri 2008, t.j. v čase schvaľovania zákona č. 448/2008 Z.z. o sociálnych službách a vo svojom obsahu sa zamerala jednak na popis súčasného stavu a počtu zariadení sociálnych služieb v zriaďovateľskej pôsobnosti nitrianskeho kraja, ako aj na zavádzanie nových druhov sociálnych služieb, ako to vyplýva zo zákona o sociálnych službách, t.j. vytváranie špecializovaných zariadení so zameraním na poskytovanie sociálnych služieb pre osoby postihnuté autizmom, schizofréniou, Parkinsonom a pod.

V súvislosti s koncepciou modernizácie sociálnej infraštruktúry v roku 2009 prebiehalo v NSK rozširovanie siete sociálnych služieb. V záujme kvalitnej starostlivosti o starších občanov so zdravotným postihnutím boli NSK zriadené špecializované zariadenia popri existujúcich ZSS:

- „Jeseň života“ ZSS Levice – demencie – kapacita - 38 osôb,
- „Fénix“ ZSS Levice – skleróza multiplex - kapacita - 44 osôb,
- „Borinka“ ZSS Nitra – Alzheimer – kapacita - 14 osôb,
- „Nitrava“ ZSS Nitra – skleróza multiplex – kapacita - 60 osôb,
- „Vek nádeje“ ZSS Nové Zámky – Alzheimer – kapacita - 50 osôb,
- „Môj domov“ ZSS Topoľčany – demencie – kapacita - 54 osôb,
- „Clementia“ ZSS Kovarce – schizofrénia – kapacita - 100 osôb.

Hlavným cieľom špecializovaných zariadení je poskytovanie vysoko odborných služieb klientom s konkrétnym typom ochorenia. V špecializovanom zariadení sa poskytuje podľa § 39 zákona č. 448/2008 Z.z. o sociálnych službách sociálna služba fyzickej osobe, ktorá je odkázaná na pomoc inej fyzickej osoby, jej stupeň odkázanosti je najmenej V podľa prílohy č. 3 vyššie cit. zákona a má zdravotné postihnutie, ktorým je najmä Parkinsonova a Alzheimerova choroba,

pervazívna vývinová porucha, skleróza multiplex, schizofrénia, demencia rôzneho typu etiológie, hluchoslepota, AIDS. Aj v prípade rozširovania, modernizácie a budovania zariadení sociálnych služieb sa dôraz kladie na rozvoj takých druhov sociálnych služieb, ktoré sú zamerané na individuálne potreby klientov.

Poverení pracovníci Nitrianskeho samosprávneho kraja realizujú kontroly zamerané na celkovú úroveň poskytovaných sociálnych služieb v ZSS, pričom vychádzajú z prijatých zásad a princípov Národného programu ochrany starších ľudí, zo zákona č. 448/2008 Z.z. o sociálnych službách, Všeobecného záväzného nariadenia Nitrianskeho samosprávneho kraja č. 5/2009 o rozhodovaní o odkázanosti na sociálnu službu, o poskytovaní sociálnych služieb podľa zákona č. 448/2008 Z.z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní /živnostenský zákon/ v znení neskorších predpisov a o úhradách za poskytované služby v zariadeniach sociálnych služieb v zriaďovateľskej pôsobnosti Nitrianskeho samosprávneho kraja.

Návrh opatrení:

- podporovať zavedenie požadovaných sociálnych služieb,
- zlepšovať funkčnosť a prevádzkyschopnosť existujúcich ZSS,
- explicitné odbúrania architektonických aj exteriérových bariér v ZSS,
- zvyšovať úroveň interiérovej vybavenosti v ZSS,
- humanizácia života klientov v ZSS, predchádzanie sociálnemu vylúčeniu, realizovanie rôznych spoločenských podujatí za aktívnej účasti seniorov ZSS (prehliadka dramatickej tvorby obyvateľov zariadení pre seniorov „Domov baví domov“ v Divadle Andreja Bagara v Nitre, prezentácia maľovania kraslíc, súťaž v zdobení medovníkov a pod.),
- výrazné zvýšenie kvality života klientov a podpora ich sebestačnosti prostredníctvom sociálnej rehabilitácie,
- zvýšenie štandardu kvality sociálnych služieb porovnateľného s úrovňou EÚ formou využívania rôznych projektov,
- propagovať problematiku zdravotnej starostlivosti seniorov prostredníctvom metodickéj, konzultačnej a publikačnej činnosti,

- podporiť prevádzkovanie rehabilitačných zariadení, ktoré môžu využívať starší občania za účelom sebaobslužných schopností a udržania zdravotného stavu,
- podieľať sa na vytváraní vhodných vzdelávacích programov pre seniorov v spolupráci s univerzitami tretieho veku, organizovaním rôznych odborných prednášok v oblasti medicíny, kultúry, osvetu podľa záujmu starších občanov,
- podporovať rozvoj terénnych sociálnych služieb, denných stacionárov, sociálneho poradenstva pre seniorov a pod. a tak prispievať k zotrvaní klienta v jeho prirodzenom prostredí a vo vlastnej komunite,
- podporovať odborné vzdelávanie sociálnych pracovníkov formou využívania projektov, a zamerať sa na podporu celoživotného vzdelávania aj ostatných odborných zamestnancov ZSS realizáciou vzdelávacích programov v oblasti sociálnych služieb,
- prehlbovanie spolupráce samosprávy na všetkých úrovniach (mestá, obce, VÚC), štátnych orgánov, verejných a neverejných poskytovateľov sociálnych služieb.

Trnavský samosprávny kraj

Snahou TTSK je naplnenie kvality a dôstojnosti každodenného života seniorov žijúcich na území Trnavského samosprávneho kraja, využívať dlhoročné skúsenosti a poznatky zo života v regióne a je pripravený podporovať spoluprácu so seniormi a zároveň podporovať ich podujatia.

Oblasť sociálneho zabezpečenia:

Odbor sociálnej pomoci TTSK sa v oblasti poskytovania sociálnych služieb zameriava na zabezpečovanie kvality života starších ľudí a rozširovanie siete poskytovania sociálnej pomoci formou rôznych služieb v spolupráci so zariadeniami sociálnych služieb, neverejnými poskytovateľmi, Jednotou dôchodcov, klubmi seniorov atď.

Úlohy:

1. Podporovať aktivity v sociálnej oblasti cez grantové programy - Výzvy TTSK - "Podpora aktivít zameraných na pomoc pre sociálne odkázaných občanov" – cieľovou skupinou sú ľudia bez prístrešia, občania so zdravotným postihnutím, **seniori** a ostatní znevýhodnení obyvatelia miest a obcí TTSK. Výška poskytnutej dotácie závisí každoročne od vyčlenenia finančných prostriedkov na jednotlivé odbory TTSK, od počtu a kvality podaných projektov, od výšky dotácie na ich realizáciu schválenej poslancami TTSK.

Merateľný ukazovateľ: počet podporených projektov a výška poskytnutej dotácie za hodnotené

obdobie

Termín: priebežne

Zodpovedný: odbor sociálnej pomoci

Spolupráca: zariadenia sociálnych služieb

2. TTSK ako prvý zo samosprávnych krajov podpísal s Krajskou organizáciou Jednoty dôchodcov na Slovensku **Memorandum o partnerstve a spolupráci**, v ktorom sa zaväzuje:

- podporovať aktivity a iniciatívy dôchodcov smerujúce a umožňujúce rozvoj ich vlastnej podnikateľskej činnosti v regióne,
- vytvárať podmienky pre publikačnú činnosť a prezentovanie vlastných poznatkov a názorov prostredníctvom publikácií vydávaných úradom TTSK, alebo organizáciami v zriaďovateľskej pôsobnosti TTSK,
- podporovať cezhraničnú spoluprácu a spoločné aktivity seniorov a TTSK.

Merateľný ukazovateľ: počet nominovaných členov z radov seniorov do poradných orgánov predsedu TTSK (Kultúrna rada kraja)

Termín: priebežne

Zodpovedný: odbor sociálnej pomoci

Spolupráca: zariadenia sociálnych služieb

3. Odbor sociálnej pomoci pripravuje pre seniorov kultúrne a spoločenské akcie:

- v rámci „Mesiaca úcty k starším ľuďom“ v spolupráci s JD - pod záštitou predsedu TTSK,
- prednášky na rôzne témy v spolupráci s Trnavskou univerzitou,
- stretnutia klientov ZSS s rodinnými príslušníkmi,

- „Košútsky hudobný kľúč“ – kultúrne podujatie s medzinárodnou účasťou, ktoré spája hendikepovaných ľudí z domovov sociálnych služieb a hendikepovaných ľudí žijúcich v domácom prostredí.

Merateľný ukazovateľ: počet prednášok, spoločenských a kultúrnych podujatí v priebehu hodnoteného obdobia

Termín: priebežne

Zodpovedný: odbor sociálnej pomoci

Spolupráca: zariadenia sociálnych služieb

4. Prioritou TTSK je humanizácia životných podmienok obyvateľov zariadení sociálnych služieb /odstraňovanie havarijných stavov na budovách a zariadeniach, obnova základného vybavenia a modernizácia zariadení, vytváranie rehabilitačných miestností, ktoré využívajú seniori na rôzne rehabilitačné cvičenia a liečebné programy/ prostredníctvom projektov a grantov.

Merateľný ukazovateľ: počet zrekonštruovaných a novovybudovaných ZSS, počet vybudovaných rehabilitačných miestností, terapeutických dielní....

Termín: priebežne

Zodpovedný: odbor sociálnej pomoci

Spolupráca: zariadenia sociálnych služieb

5. Zabezpečovať spoločné stravovanie pre seniorov z obce v zariadeniach sociálnych služieb

Merateľný ukazovateľ: počet seniorov z obce, ktorým sa poskytuje stravovanie v ZSS

Termín: priebežne

Zodpovedný: odbor sociálnej pomoci

Spolupráca: zariadenia sociálnych služieb

6. Poskytovať poradenstvo starším občanom pri orientovaní sa v sociálnych službách, v ťažkých životných situáciách.

Merateľný ukazovateľ: počet poskytnutých poradenstiev starším občanom

Termín: priebežne

Zodpovedný: odbor sociálnej pomoci

Spolupráca: zariadenia sociálnych služieb

7. Rozšíriť formy spolupráce so seniormi prostredníctvom nových aktivít.

Prvou aktivitou je rozvíjanie dobrovoľníckej činnosti seniorov, v rámci ktorej bude seniorom ponúknutá možnosť zúčastniť sa na spoločnom rekreačnom tábore so zdravotne postihnutými deťmi. Cieľom tejto aktivity je vytváranie spoločných väzieb medzi staršími, mnohokrát osamelými ľuďmi a postihnutými deťmi. Spoločný pobyt je možné uskutočniť v priestoroch škôl v prírode v zriaďovateľskej pôsobnosti TTSK.

Merateľný ukazovateľ: počet starších občanov zúčastnených na pobyte

Termín: letné mesiace

Zodpovedný: odbor sociálnej pomoci

Spolupráca: odbor školstva, zariadenia sociálnych služieb

Trenčiansky samosprávny kraj

V zriaďovateľskej pôsobnosti TSK je 26 zariadení sociálnych služieb (ďalej ZSS) s právnou subjektivitou s celkovou kapacitou 2 467 miest.

V účelne zlúčených ZSS, ktoré tvoria zariadenia pre seniorov a domovy sociálnych služieb, ktorých je v zriaďovateľskej pôsobnosti TSK 17, sa poskytujú sociálne služby v zmysle § 35 a § 38 zákona č. 448/2008Z. z. .Ide o sociálne služby na riešenie nepriaznivej sociálnej situácie z dôvodu dovŕšenia dôchodkového veku, ktorými sú poskytovanie sociálnej služby v zariadení pre fyzické osoby, ktoré sú odkázané na pomoc inej fyzickej osoby podľa prílohy č. 3 zákona č. 448/2008 Z.z . a pre fyzické osoby, ktoré dovŕšili dôchodkový vek.

V dvoch zariadeniach je prijímateľom sociálnej služby poskytovaný aj druh sociálnej služby podľa § 39 zákona o sociálnych službách – špecializované zariadenie.

Okrem sociálnych služieb poskytovaných v ZSS v zriaďovateľskej pôsobnosti TSK sú z rozpočtu TSK spolufinancované aj subjekty, ktoré poskytujú sociálne služby v zmysle zákona č. 448/2008 Z. z. , a to registrované fyzické a právnické osoby. Podporovaných je 36 zariadení sociálnych služieb pre 826 prijímateľov sociálnych služieb.

Navrhované úlohy a priority v rámci zvyšovania úrovne kvality poskytovaných sociálnych služieb pre seniorov v Trenčianskom samosprávnom kraji:

- zvýšenie kvality a humanizácie poskytovaných služieb prostredníctvom rekonštrukcie a modernizácie zariadení sociálnych služieb
- odstraňovanie architektonických bariér a stavebné úpravy v súlade s dodržiavaním požiadaviek upravených právnymi normami
- zabezpečiť priebežné vzdelávanie zamestnancov, zamerané na nové druhy terapií s prijímateľmi sociálnych služieb
- podpora vzniku nových druhov sociálnych služieb
- podporovať zapojenie mladých ľudí do poskytovania služieb seniorom napr. dobrovoľnícka činnosť, a tak podporiť medzigeneračné väzby
- transformácia zariadení sociálnych služieb na poskytovanie takého druhu sociálnej služby, ktorý vhodnejším spôsobom rieši nepriaznivú sociálnu situáciu občanov kraja
- zvýšiť kvalitu sociálnej starostlivosti o občanov so špecifickým zdravotným postihnutím (napr. Parkinsonova choroba, Alzheimerova choroba, pervazívna vývinová porucha, skleróza multiplex, schizofrénia, demencia rôzneho typu a etiológie, hluchoslepotá, AIDS), ktorí potrebujú zabezpečiť starostlivosť v špecializovanom zariadení
- podpora zachovania sestier v ZSS za účelom poskytovania kvalitnej zdravotnej starostlivosti pre seniorov umiestnených v ZSS
- zachovať zľavy na cestovnom u autobusových dopravcov v Trenčianskom samosprávnom kraji
- zachovať zľavy na kultúrne podujatia pre seniorov do kultúrnych zariadení v zriaďovateľskej pôsobnosti TSK

Tak ako aj iné samosprávne kraje má aj Trenčiansky samosprávny kraj zástupcu v Rade vlády SR pre seniorov a aktívne sa zapája do tvorby, aktualizácie a pripomienkovania koncepčných a strategických materiálov.

Žilinský samosprávny kraj

Žilinský samosprávny kraj je zriaďovateľom 26 zlúčených zariadení sociálnych služieb. Celková kapacita zariadení sociálnych služieb je 3564. Zariadenia sociálnych služieb typu zariadenie pre seniorov (domov dôchodcov) a domov sociálnych služieb vykazujú počet umiestnených klientov kumulatívne, t.j. počet umiestnených klientov v domovoch sociálnych služieb a v zariadeniach pre seniorov je uvádzaný v celkovom počte umiestnených klientov za každé zariadenie sociálnych služieb. Počet umiestnených klientov v domovoch sociálnych služieb a v zariadeniach pre seniorov je spolu 3338, pričom v domovoch sociálnych služieb je umiestnených 2133 klientov a v zariadeniach pre seniorov 1205 klientov.

V zariadeniach sociálnych služieb zriadených Žilinským samosprávnym krajom je seniorom poskytovaný druh sociálnych služieb podľa ustanovenia § 35 zákona č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o sociálnych službách“) - zariadenie pre seniorov a podľa ustanovenia § 38 zákona o sociálnych službách - domov sociálnych služieb. V niektorých účelne zlúčených zariadeniach sa seniorom poskytuje aj druh sociálnych služieb podľa § 39 zákona o sociálnych službách - špecializované zariadenie.

Žilinský samosprávny kraj za obdobie od 1.1.2009 do 31.1.2010 prijal do zariadení sociálnych služieb vo svojej zriaďovateľskej pôsobnosti 497 seniorov resp. klientov v dôchodkovom veku (s nepriaznivým zdravotným stavom resp. rôznymi formami ťažkého zdravotného postihnutia).

Cieľom Žilinského samosprávneho kraja je v rámci svojej pôsobnosti dosiahnuť kvalitu života seniorov zabezpečením a poskytovaním sociálnych služieb nielen v potrebnom rozsahu, ale aj v čo najvyššej kvalite, a to v súlade s napĺňaním štandardov kvality poskytovaných sociálnych služieb vyplývajúcich zo zákona o sociálnych službách.

Navrhované úlohy a priority v rámci zvyšovania úrovne kvality poskytovaných sociálnych služieb pre seniorov za Žilinský samosprávny kraj:

- zabezpečovanie poskytovania kvalitnej zdravotnej starostlivosti pre seniorov umiestnených v zariadeniach sociálnych služieb v spolupráci s rezortom zdravotníctva;
- zabezpečovanie dostatočného počtu odborných zamestnancov v zariadeniach sociálnych služieb tak, aby bol primeraný počtu prijímateľov sociálnych služieb a ich potrebám;
- vzdelávanie zamestnancov, predovšetkým odborných zamestnancov v priamom kontakte s prijímateľmi sociálnych služieb, s cieľom zvyšovania kvality a rozsahu poskytovaných služieb;
- uskutočňovanie modernizácie a debarierizácie zariadení sociálnych služieb za účelom splnenia požiadaviek určených platnou relevantnou legislatívou a dosiahnutím vyššej kvality úrovne poskytovaných služieb;
- zvyšovanie úrovne interiérovej vybavenosti v zariadeniach sociálnych služieb (bezbariérovosť, dostatok zdravotníckych pomôcok pre klientov, zavádzanie informačno-komunikačných technológií – internet, zavádzanie signalizačných pomôcok a pod.);
- rozširovanie ponuky rôznych druhov sociálnych služieb aj pre seniorov ako napr. denný stacionár, jedáleň, požičiavanie pomôcok, odľahčovacia služba, poskytovanie sociálneho

a právneho poradenstva prostredníctvom poradenských centier, pohotovostné (krízové) lôžka v zariadeniach za účelom preklenutia akútnej krízovej situácie a pod.;

- rozširovanie poskytovania sociálnych služieb v niektorých zariadeniach sociálnych služieb o druh sociálnej služby – špecializované zariadenie pre cieľovú skupinu seniorov, ktorí vzhľadom k svojmu zdravotnému postihnutiu (napr. Parkinsonova choroba, Alzheimerova choroba, demencia rôzneho typu a etiológie) potrebujú zabezpečiť predmetnú službu v špecializovanom zariadení;
- spolupodieľanie sa na vytváraní vhodných vzdelávacích programov pre seniorov v spolupráci s univerzitami tretieho veku, organizovanie rôznych odborných prednášok v oblasti medicíny, kultúry, osvety v súlade so záujmami seniorov;
- rozširovanie možností a zvyšovanie úrovne kvality poskytovania rehabilitačnej činnosti v zariadeniach sociálnych služieb;
- postupné zavádzanie systému práce aj so seniormi formou **bazálnej stimulácie** v zariadeniach sociálnych služieb;
- zachovanie zliav na cestovú prepravu seniorov u vybraných autobusových dopravcov v Žilinskom samosprávnom kraji;
- zachovanie zliav na kultúrne podujatia pre seniorov prostredníctvom kultúrnych inštitúcií v zriaďovateľskej pôsobnosti Žilinského samosprávneho kraja.

Vzhľadom k tomu, že Žilinský samosprávny kraj je zároveň členom Rady vlády SR pre seniorov, zapája sa aktívne do tvorby, aktualizácie a pripomienkovania relevantných koncepčných a strategických materiálov, návrhov a novelizácií zákonov, vrátane vypracúvania podporných analýz pri tvorbe predmetných dokumentov.

Prešovský samosprávny kraj

Jedným z cieľom rozvoja sociálnych služieb je zabezpečenie práva občanov so zdravotným postihnutím na sociálne služby, zvýšenie kvality a dostupnosti sociálnych služieb s dôrazom na rozvoj nedostatkových sociálnych služieb.

Koncepcné riešenie zohľadňuje rešpektovanie základných ľudských a občianskych práv, ktoré sú uvedené vo Všeobecnej deklarácii ľudských práv, aj v Európskom dohovore o ochrane ľudských práv a slobôd, ako i priblíženie sa k obsahu Európskej sociálnej charty, podľa ktorej zdravotne postihnuté osoby majú právo na nezávislosť, sociálnu integritu a účasť na živote spoločnosti.

Jedným z prierezových princípov národných priorít, ale aj priorít Európskeho Spoločenstva je deinštitucionalizácia sociálnych služieb a postupné znižovanie kapacity zariadení sociálnych služieb a prevádzkovanie zariadení s nízkou kapacitou (zariadenia rodinného typu) a podpora poskytovania terénnych a ambulantných sociálnych služieb a sociálnych služieb v zariadení s týždenným pobytom. Aj v prípade poskytovania sociálnej služby v zariadení sa v súlade s príslušnými ustanoveniami zákona o sociálnych službách dôraz kladie na prednostné poskytovanie sociálnej služby v zariadení s kapacitou nižšou ako 40 miest, čo znamená transformáciu veľkokapacitných zariadení na zariadenia s nižšou kapacitou

Zariadenia na území Prešovského samosprávneho kraja poskytujúce sociálnu službu pre občanov so zdravotným postihnutím ambulantnou formou, v zmysle druhu poskytovanej služby, sú domovy sociálnych služieb a rehabilitačné strediská. Prešovský samosprávny kraj dlhodobo sleduje záujem občanov kraja o poskytovanie sociálnych služieb v pobytových zariadeniach, a to najmä v zariadení pre seniorov a domove sociálnych služieb. Za týmto účelom sleduje pohyb v poradovníkoch čakateľov za zariadenia sociálnych služieb vo svojej zriaďovateľskej pôsobnosti. Napriek poklesu občanov v poradovníku čakateľov, stále evidujeme dopyt po službách poskytovaných pobytovou formou.

V zákone o sociálnych službách ako aj v Národných prioritách rozvoja sociálnych služieb sa deklaruje vytváranie takých podmienok, ktoré prispievajú rozšíreniu a uprednostňovaniu terénnej sociálnej služby pred pobytovou službou. V prípade, že je inštitucionálne organizovaná sociálna služba nevyhnutnosťou (ak terénna sociálna služba alebo ambulantná sociálna služba nie je vhodná, alebo nerieši dostatočne nepriaznivú sociálnu službu fyzickej osoby), poskytuje sa pobytová sociálna služba. Pri pobytovej sociálnej službe má prednosť týždenná pobytová sociálna služba pred celoročnou pobytovou sociálnou službou.

Keďže u občanov PSK naďalej prevláda záujem o poskytovanie sociálnej služby práve pobytovou formou bude zvyšovanie podielu formy ambulantnej a týždennej sociálnej služby realizované postupne podľa dopytu občanov PSK.

Predpoklady na dosiahnutie priority

- zabezpečenie dostupnosti sociálnych služieb poskytovaných ambulantnou a týždennou formou pre občanov PSK
- vhodná a účelná kombinácia sociálnych služieb
- výmena skúsenosti a spolupráca medzi obcami, samosprávnymi krajinami a poskytovateľmi sociálnych služieb

Merateľné ukazovatele dosiahnutia priority

- zvýšenie podielu ambulantnej formy a týždennej sociálnej služby na celkovej kapacite v zariadení sociálnych služieb
- zabezpečenie ambulantnej formy sociálnej služby v okresoch, v ktorých v súčasnosti absentuje

Podklady týkajúce sa starostlivosti o osoby so zdravotným postihnutím, za plnenie ktorých má zodpovednosť Prešovský samosprávny kraj:

- 1. Legislatívne riešiť poskytovanie finančných prostriedkov na podporu subjektov poskytujúcich sociálne služby, sociálnu prevenciu a sociálne poradenstvo, štandardné financovanie sociálnych služieb tak, aby bol zaručený rovnaký spôsob ich financovania na celom území SR.**

Prešovský samosprávny kraj bude naďalej finančne podporovať poskytovateľov sociálnych služieb v súlade s § 81 písm. h) bod 1. a 3., § 8 ods. 8 a § 75 ods. 13 a 14 zákona o sociálnych službách.

Termín: v súlade so zákonom o sociálnych službách

- 2. V rámci krajov Slovenskej republiky v domovoch dôchodcov a domovoch sociálnych služieb vytvárať špecifické podmienky (alebo špecifické oddelenia), pre**

zabezpečovanie dostupnej špecifickej starostlivosti osobám so zdravotným postihnutím v závislosti od druhu zdravotného postihnutia.

Prešovský samosprávny kraj bude naďalej pokračovať v systematickom skvalitňovaní podmienok života osobám so zdravotným postihnutím v závislosti od druhu zdravotného postihnutia v zariadeniach sociálnych služieb na svojom území. Zároveň Prešovský samosprávny kraj vytvára podmienky pre poskytovanie sociálnych služieb v špecializovaných zariadeniach a zariadeniach podporovaného bývania so zameraním pre zabezpečovanie špecifickej starostlivosti osobám so zdravotným postihnutím v závislosti od druhu zdravotného postihnutia (Parkinsonova choroba, Alzheimerova choroba, demencie rôzneho typu etiológie, schizofrénia).

Termín: stály

- 3. V štátnom aj neštátnom sektore zachovať zľavy vo verejnej hromadnej doprave pre občanov s ťažkým zdravotným postihnutím, držiteľov preukazu občana s ťažkým zdravotným postihnutím (OĽZP).**

Prešovský samosprávny kraj určil Cenovým výmerom č. 1/2009, v rámci vnútroštátnej pravidelnej autobusovej dopravy osôb, ak vzdialenosť od východiskovej zastávky po konečnú zastávku nepresahuje 100 km, pre ťažko zdravotne postihnuté osoby, ktoré sú držiteľmi preukazov ŤZP a ŤZP-S, pre sprievodcu zdravotne ťažko postihnutej osoby, držiteľa preukazu ŤZP-S ako aj pre rodičov na návštevu detí zdravotne postihnutých, ktoré sú umiestnené v školských, sociálnych alebo zdravotníckych zariadeniach na území Slovenskej republiky jednosmerné zľavnené cestovné.

Termín: stály

- 4. Vytvárať podmienky pre postupné zakladanie regionálnych centier pre autistov, a to po stránke ideovej, vecnej, administratívno-organizačnej, finančnej i legislatívnej.**

Počet a rozmiestnenie týchto regionálnych centier by malo zodpovedať reálnej potrebe klientely v danom regióne.

V domovoch sociálnych služieb v zriaďovateľskej pôsobnosti PSK zameraných na poskytovanie sociálnych služieb pre deti sú vytvorené podmienky a poskytuje sa starostlivosť deťom so zdravotným postihnutím, ktorým je autizmus.

Termín:

- 5. Zmapovať stav prístupnosti verejných budov podľa vyhlášky Ministerstva životného prostredia č. 532/2002 Z. z, ktorou sa ustanovujú podrobnosti o všeobecných technických požiadavkách na výstavbu a všeobecných technických požiadavkách na stavby užívané osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie v regiónoch; vypracovať vecný a časový harmonogram odstraňovania bariér s plánovaním a zapracovaním potrebného krytia z prostriedkov štátneho rozpočtu do rozpočtov samosprávnych krajov do roku 2015.**

Požiadavka humanizácie a modernizácie sociálnych služieb v Prešovskom samosprávnom kraji reaguje na trendy uplatňované EÚ v tejto oblasti, ktorých cieľom je zabezpečiť pre klientov kvalitné sociálne služby. V praxi to znamená zabezpečenie prístupnosti k sociálnym službám, a to aj z hľadiska prostredia, v ktorom sa sociálne služby poskytujú. Táto povinnosť vyplýva poskytovateľom sociálnych služieb aj priamo zo zákona o sociálnych službách a má umožniť prijímateľom sociálnych služieb prístup k fyzickému prostrediu, priestorom a budovám, v ktorých sa poskytujú sociálne služby a zabezpečiť minimálne požiadavky a štandardy bývania.

*Ide najmä o **odstránenie architektonických bariér** v priestoroch a budovách, v ktorých sa poskytujú sociálne služby a to v interiéroch, rovnako aj v exteriéroch a zabezpečenie ich materiálno-technickej vybavenosti (zvýšenie počtu metrov štvorcových obytnej plochy pripadajúcej na jedného obyvateľa v zariadení sociálnych služieb - 10 m²/1 klient v jednolôžkovej izbe a 8 m²/ 1 klient v dvoj a viac lôžkovej izbe, zvýšenie počtu bezbariérových priestorov a budov, v ktorých sa poskytujú sociálne služby). Je však aj povinnosť poskytovateľa sociálnej*

služby dodržiavať štandardy bývania ustanovené zákonom č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 140/2008 Z. z. a nadväznými právnymi predpismi.

Termín: 31.12.2003

Školy a školské zariadenia majú sprístupnené svoje budovy podľa svojich finančných možností. V prípade, že je do školy prijatý žiak s obmedzenou schopnosťou pohybu, školy riešia zabezpečenie bezbariérovosti budovy v spolupráci so samosprávnym krajom (napr. zakúpenie tzv. schodolezov pre Obchodnú akadémiu v Prešove, Spojenú školu vo Svidníku, prispôsobenie vstupu a sociálnych zariadení v Gymnáziu, Spišská Stará Ves).

6. Zabezpečiť zvýšenie dostupnosti tlače v Braillovom písme, vo zväčšenom písme a vo zvukovej forme pre občanov so zrakovým postihnutím v krajských, regionálnych a mestských knižniciach.

*Knižnice v zriaďovateľskej pôsobnosti Prešovského samosprávneho kraja vytvárajú, v súlade so svojim poslaním, podmienky kvalitného poskytovania knižnično - informačných služieb pre používateľov so zrakovým postihnutím. Vytváranie podmienok kvalitného poskytovania knižnično - informačných služieb pre používateľov so zrakovým postihnutím plnili aj v súlade so **Stratégiou rozvoja slovenského knihovníctva na roky 2008 -2013 - Strategická úloha č. 3 Knižnično-informačné služby.***

Pre občanov so zrakovým postihnutím je zriadené oddelenie s technickým zariadením a zvukovými dokumentmi v spolupráci s Knižnicou pre nevidiacich M. H. v Levoči, je dlhoročná spolupráca s Úniou nevidiacich a slabozrakých Slovenská, Krajské stredisko Prešov (Knižnica P. O. Hviezdoslava v Prešove), zapožičiavajú sa zvukové knihy, čítacie - zväčšovacie lupy (Vihorlatská knižnica v Humennom), pre slabozrakých je v čítárni čítací stroj (Podtatranská knižnica v Poprade).

Termín: 31.12.2013

7. **Vytvoriť priestor v rezortoch školstva, zdravotníctva, sociálnych vecí a ostatných zainteresovaných inštitúcií pre vznik vzdelávacích inštitúcií zabezpečujúcich sieť odborníkov a špecialistov v cielej pracovnej rehabilitácii pre občanov so zdravotným postihnutím, v pracovnej diagnostike a pracovnej liečbe (špecializácia pre riešenie uschopnenia pre prácu rôznych typov zdravotného postihnutia, vrátane potrebných kompenzačných, ortopedickoprotetických pomôcok pre optimálnu integráciu v pracovnom procese, špecializácia pre zmapovanie, vybudovanie a posúdenie primeranosti pracovných podmienok vychádzajúcich zo špecifika zdravotného postihnutia konkrétneho občana a pod.). Skvalitniť vzájomnú spoluprácu subjektov riešiacich problematiku občanov so ZPS na úrovni regiónov so zacielením na spojenie síl pre vytvorenie podmienok integrácie občanov so zdravotným postihnutím do pracovného života.**

*Jedným z cieľov novej právnej úpravy poskytovania sociálnych služieb je zabezpečiť ich výkon a teda aj zvýšiť kvalitu poskytovaných sociálnych služieb. Jedným zo základných predpokladov dosiahnutia tohto cieľa je vzdelávanie zamestnancov sociálnych služieb v rámci potrieb splnenia kvalifikačných predpokladov pre výkon sociálnej služby, čo je aj jednou z priorít **Koncepcie rozvoja sociálnych služieb na území Prešovského samosprávneho kraja**. Celkový priemerný percentuálny podiel odborných zamestnancov na celkovej počte zamestnancov v zariadeniach sociálnych služieb v zriaďovateľskej pôsobnosti PSK predstavuje 59,66%. Aj napriek pomerne vysokému percentuálnemu podielu odborných zamestnancov na celkovej počte zamestnancov prioritou je zvyšovanie tohto podielu, podpora ďalšieho vzdelávania a prehĺbovania kvalifikácie v súvislosti s reprofilizáciou zariadení sociálnych služieb v zriaďovateľskej pôsobnosti PSK ako aj zabezpečenie 100 % opatrovateľov s kvalifikačným predpokladom v súlade s § 84 ods. 9 zákona o sociálnych službách.*

Termín: 31.12.2011

8. **Podporovať rozširovanie oddelení pre nevidiacich a slabozrakých pri verejných knižniciach s cieľom zvyšovať dostupnosť knižnično-informačných služieb pre občanov so zdravotným postihnutím.**

Oddelenia pre nevidiacich a slabozrakých pri verejných knižniciach zriadených Prešovským samosprávnym krajom sú vytvorené, pracuje sa na ich rozširovaní a skvalitňovaní s cieľom zvyšovať dostupnosť knižnično-informačných služieb pre občanov so zrakovým postihnutím, tak ako je to uvedené v bode 5.3.18.

Zároveň sa venuje pozornosť aj vzdelávaniu pracovníkov knižníc, organizovaniu školení, odborných seminárov a workshopov na získanie vedomostí ako pracovať so znevýhodnenými používateľmi na celoslovenskej a medzinárodnej úrovni (Knižnica P. O. Hviezdoslava v Prešove).

Termín: stály

- 9. V spolupráci s občianskymi združeniami občanov so zdravotným postihnutím vypracovať vecný a časový harmonogram sprístupnenia kultúrnych inštitúcií odstránením architektonických bariér v časovom horizonte 10 rokov tak, aby v každom krajskom meste sa nachádzalo aspoň 1 bezbariérové divadlo, kino (múzeum, galéria, knižnica, koncertná sieň).**

Prešovský samosprávny kraj pokračuje v sprístupňovaní budov kultúrnych inštitúcií zdravotne postihnutým občanom odstraňovaním architektonických bariér.

Bezbariérový prístup do budovy má vytvorené divadlo Jonáša Záborského v Prešove, Vihorlatské osvetové stredisko v Humennom, Krajské múzeum v Prešove, Knižnica P. O. Hviezdoslava v Prešove, Vihorlatská knižnica v Humennom, Podtatranská knižnica v Poprade, Hvezdáreň a planetárium v Prešove (zrekonštruované je od októbra 2009 aj sociálne zariadenie).

Termín: stály

- 10. Prieběžne poskytovať zvýhodnené rekreácie pre deti so zdravotným postihnutím.**

V prípade pridelenia finančných prostriedkov z Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR na organizovanie výchovno – rekreačných táborov pre deti so zdravotným

postihnutím, bude Prešovský samosprávny kraj naďalej priebežne realizovať zvýhodnené rekreácie pre deti so zdravotným postihnutím.

Termín: priebežne

- 11. V spolupráci s orgánmi štátnej správy a miestnej samosprávy rozpracovať opatrenia Národného programu rozvoja životných podmienok občanov so zdravotným postihnutím vo všetkých oblastiach života na regionálnu a miestnu úroveň a zakomponovať ich do programu celkového rozvoja. Rozpracované programy sprístupniť občanom.**

Opatrenia Národného programu rozvoja životných podmienok občanov so zdravotným postihnutím vo všetkých oblastiach života sú v častiach rozpracované v Programe hospodárskeho a sociálneho rozvoja Prešovského samosprávneho kraja na obdobie 2008 – 2015, ktorý bol schválený Zastupiteľstvom PSK v roku 2008 ako aj v Konceptii rozvoja sociálnych služieb na území Prešovského samosprávneho kraja, ktorá bola taktiež schválená v roku 2008 Zastupiteľstvom PSK. Uvedené koncepčné dokumenty sú prístupné širokej verejnosti na webovej stránke Prešovského samosprávneho kraja (www.po-kraj.sk).

Termín: stály

- 12. Zapracovať finančné potreby pre plnenie opatrení Národného programu rozvoja životných podmienok občanov so zdravotným postihnutím vo všetkých oblastiach života do rozpočtov na všetkých úrovniach štátnej správy a odporučiť zapracovať do rozpočtov miest a obcí.**

Rozvoj sociálnych služieb, súčasťou ktorých je aj plnenie opatrení Národného programu rozvoja životných podmienok občanov so zdravotným postihnutím vo všetkých oblastiach života, je jedným z predpokladov hospodárskeho a sociálneho rozvoja v danom území a je preto

nevyhnutné, aby obce a mestá zohľadňovali rozvoj sociálnych služieb v súlade so stanovenými národnými prioritami aj pri tvorbe plánov hospodárskeho a sociálneho rozvoja v súlade so zákonom č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja.

Termín: stály

- 13. Podporiť participáciu organizácií občanov so zdravotným postihnutím na realizácii opatrení súvisiacich so životom občanov so zdravotným postihnutím na celoštátnej, regionálnej a miestnej úrovni. Finančne podporovať ich aktívnu činnosť.**

Prešovský samosprávny kraj bude naďalej finančne podporovať poskytovateľov sociálnych služieb v súlade so zákonom o sociálnych službách. Zároveň plánuje prerozdeľovať finančné prostriedky na podporu trvalo udržateľného rozvoja sociálnych služieb prostredníctvom neinvestičného fondu NEFO Prešovského samosprávneho kraja a v súlade s VZN PSK č. 15/2008 o poskytovaní dotácií z vlastných príjmov plánuje taktiež prerozdeľovať dotácie neverejným poskytovateľom sociálnych služieb.

Termín: v súlade so zákonom o sociálnych službách, podmienkami neinvestičného fondu NEFO Prešovského samosprávneho kraja a VZN PSK č. 15/2008

- 14. Podporovať poradenskú funkciu organizácií občanov so zdravotným postihnutím aj formou stálych zástupcov v predstavenstvách vládou dotovaných inštitúcií alebo komisiách v záujme odborného posudzovania rôznych projektov týkajúcich sa života občanov so zdravotným postihnutím.**

Prešovský samosprávny kraj nemá menovaných zástupcov v predstavenstvách vládou dotovaných inštitúcií či komisií pre posudzovanie rôznych projektov týkajúcich sa života občanov so zdravotným postihnutím.

Košický samosprávny kraj

Oblasť sociálneho zabezpečenia

Úlohy a opatrenia :

1. Zabezpečiť intenzívnu komunikáciu s obcami s cieľom dostatočnej informovanosti o všetkých formách sociálnych služieb, poskytovateľoch sociálnych služieb pre starších občanov a o aktuálnych voľných miestach v zariadeniach v súvislosti s Registrom poskytovateľov sociálnych služieb v Košickom kraji, zverejnenom na web stránke KSK.

Zodpovedný : Odbor sociálnych vecí ÚKSK

Termín : rok 2010 a ďalšie

2. Poskytovať súčinnosť obciam pri riešení problémov pri aplikácii postupov určených zákonom o sociálnych službách.

Zodpovedný : Odbor sociálnych vecí ÚKSK

Termín: rok 2010 a ďalšie

3. Podporovať obce pri rozvoji terénnych sociálnych služieb a odľahčovacej služby v snahe o čo najdlhšie zotrvanie seniorov v prirodzenom prostredí.

Zodpovedný : Odbor sociálnych vecí ÚKSK

Termín : rok 2010 a ďalšie

4. Rozšíriť poskytovanie sociálnych služieb pre seniorov o nové druhy sociálnych služieb – špecializované zariadenie v pôsobnosti VÚC v súlade s potrebou.

Zodpovedný : Odbor sociálnych vecí ÚKSK

Termín : rok 2010 a ďalšie

5. Poskytovať a financovať sociálne služby prostredníctvom neverejných poskytovateľov seniorom, ktorí boli prijatí do zariadení pre seniorov a zariadení opatrovateľskej služby pred účinnosťou zákona č. 448/2008.

Zodpovedný : Odbor sociálnych vecí ÚKSK

Termín : rok 2010 a ďalšie

6. Podporovať iniciatívy občianskych združení starších občanov a prehlbovať spoluprácu s Jednotou dôchodcov účasťou na „Parlamentoch seniorov“ poriadaných mestskými časťami, za účelom riešenia konkrétnej problému starších občanov.

Zodpovedný : Odbor sociálnych vecí ÚKSK

Termín: rok 2010 a ďalšie

7. Aktualizovať Konceptiu rozvoja sociálnych služieb v Košickom kraji na roky 2007 – 2013 v súlade so spracovanými komunitnými plánmi obcí v Košickom kraji.

Zodpovedný : Odbor sociálnych vecí ÚKSK

Termín : rok 2010

3. 4. Zdravie a zdravé starnutie

Návrh opatrení

3.4.1. Venovať pozornosť optimalizácii počtu zdravotníckych pracovníkov v rámci skvalitnenia úrovne ošetrovateľskej starostlivosti o seniorov. Sledovať a kontrolovať dodržiavanie personálneho zabezpečenia Výnosu Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 09812/2008 - OL o minimálnych požiadavkách na personálne zabezpečenie a materiálno-technické vybavenie jednotlivých druhov zdravotníckych zariadení v zmysle zákona č. 576/2004 Z.z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Termín : 2010

Zodpovedný :

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.4.2. Podporovať v rámci individuálneho, hromadného a skupinového poradenstva zdravie seniorov poskytovaním informácií cestou edukačných aktivít Úradu verejného zdravotníctva SR

Termín : 2010- 2011

Zodpovedný :

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.4.3. Podnecovať a podporovať multi - inštitucionálnu spoluprácu v oblasti podpory zdravia seniorov prostredníctvom Úradu verejného zdravotníctva SR a VÚC.

Termín : 2010-2011

Zodpovedný :

Spolupráca :

Finančné krytie :

- 3.4.4. Zabezpečiť zasielanie materiálov týkajúcich sa príslušnej legislatívy a kategorizácie zdravotníckych pomôcok v rámci medzirezortného pripomienkového konania Rade vlády SR pre seniorov**

Termín : 2010-2011

Zodpovedný :

Spolupráca :

Finančné krytie :

- 3.4.5. Zabezpečiť účasť členov Rady vlády SR pre seniorov na pracovných stretnutiach týkajúcich sa kategorizácie zdravotníckych pomôcok**

Termín : 2010-2011

Zodpovedný :

Spolupráca :

Finančné krytie :

- 3.4.6. Vypracovať Metodické usmernenie o postupe zdravotníckych pracovníkoch pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti geriatrickým chorým ohrozených domácim násilím s cieľom predchádzania formám diskriminácie starších ľudí.**

Termín : 2010-2011

Zodpovedný :

Spolupráca :

Finančné krytie :

- 3.4.7. Umožniť seniorom nezávislý pohyb a orientáciu vo všetkých priestoroch zdravotníckych zariadení sledovaním, kontrolou a vyžadovaním dodržiavania**

Výnosu Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 09812/2008 - OL o minimálnych požiadavkách na personálne zabezpečenie a materiálno-technické vybavenie jednotlivých druhov zdravotníckych zariadení, ktorý definuje povinnosť zdravotníckym zariadeniam bezbariérový pohyb osôb s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie vo všetkých svojich priestoroch.

Termín : 2011-2012

Zodpovedný :

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.4.8. Pre skvalitnenie domácej ošetrovateľskej starostlivosti optimalizovať počet sestier v Agentúrach domácej ošetrovateľskej starostlivosti v závislosti od demografického vývoja populácie v SR.

Termín : 2010-2012

Zodpovedný :

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.4.9. Stanoviť minimálnu sieť denných stacionárov pre seniorov

Termín : 2010

Zodpovedný :

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.4.10. Vykonať analýzu dispenzárnej starostlivosti o seniorov

Termín : 2011

Zodpovedný :

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.4.11. Stanoviť stratégiu finančnej dostupnosti stomatologických služieb pre seniorov

Termín : 2012

Zodpovedný :

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.4.12. Zvýšiť preočkovanosť seniorov proti chrípke, pneumokokom a tetanu

Termín : 2012

Zodpovedný :

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.4.13. Iniciovať novelizáciu zákona č. 576/2004 Z. z. (preventívne prehliadky seniorov nad 70 rokov 1x ročne a urologické preventívne prehliadky mužov už od 50 rokov raz ročne)

Termín : 2012

Zodpovedný :

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.4.14. Vypracovať Metodické usmernenie o postupe zdravotníckych pracovníkov pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti seniorom ohrozených domácim násilím s cieľom predchádzania formám diskriminácie starších ľudí.

Termín : 2010-2011

Zodpovedný :

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.4.15. Zabezpečiť rozvoj logopedických a ergoterapeutických rehabilitačných služieb

Termín : 2012

Zodpovedný :

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.4.16. Vykonať indexovanie výkonov v geriatrickej ambulantnej starostlivosti

Termín : 2010

Zodpovedný :

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.4.17. Zriadiť v každom okrese SR odbornú geriatrickú ambulanciu

Termín : 2012

Zodpovedný :

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.4.18. Vypracovať spolu s MPSVR SR návrh zákona o dlhodobej starostlivosti

Termín : 2011

Zodpovedný :

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.4.19. Zriaďiť Jednotky dlhodobej starostlivosti v zmysle Odborného usmernenia MZ SR

Termín : 2010

Zodpovedný :

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.4.20. Zriaďiť geriatrické oddelenie vo Fakultnej nemocnici s poliklinikou Žilina a zvýšiť počet postelí na geriatrickom oddelení v Roosweltová nemocnica Banská Bystrica

Termín : 2011

Zodpovedný :

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.4.21. Zabezpečiť, aby primári geriatrických oddelení a kliník, oddelení a liečební pre dlhodobo chorých a doliečovacích oddelení mali špecializáciu v odbore geriatria, primári gerontopsychiatrických oddelení špecializáciu v odbore gerontopsychiatria

Termín : 2013

Zodpovedný :

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.4.22. Skrátiť čakacie doby na plánované operačné výkony u seniorov

Termín : 2013

Zodpovedný :

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.4.23. Vykonať analýzu stavu a úrovne zdravotnej starostlivosti v zariadeniach sociálnych služieb

Termín : 2010

Zodpovedný :

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.4.24. Zabezpečiť výkon depistážnej (vyhl'adávacej) činnosti ohrozených starších ľudí v ich prirodzenom prostredí (napr. prostredníctvom sociálnych pracovníkov/čok lokálnej samosprávy)

Termín :

Zodpovedný :

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.4.25. Systemizovať výkon sociálnej práce v zdravotníctve (sociálne sestry)

Termín :

Zodpovedný :

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.4.26. Pri doplatkoch na lieky zaviesť 33 % zľavu (čipová karta, vydaná sociálnou poisťovňou) pre seniorov s dôchodkom pod 340 € mesačne.

Termín : 2012

Zodpovedný :

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.4.27. Viest' cieleú vzdelávaciu a poradenskú činnosť pre seniorov so zameraním na zásady aktívneho starnutia, racionálnu výživu, životosprávu, pohybové a duševné aktivity, sledovať vykonávanie pravidelných preventívnych prehliadok u starších osôb všeobecnými lekármi.

Termín : priebežne

Zodpovedný :

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.5. Bývanie v starobe

Úlohou štátu v rámci sociálnej politiky je vytvárať ekonomické a legislatívne podmienky pre dostupnosť bývania aj domácnostiam s nízkymi príjmami a pre sociálne ohrozené a marginalizované skupiny obyvateľstva. Vyššie príjmové skupiny obyvateľstva si bývanie budú obstarávať z vlastných prostriedkov a s využívaním zdrojov finančného trhu.

Vývoj príjmovej štruktúry domácností ukazuje, že je naďalej potrebné z verejných zdrojov podporovať zvyšovanie dostupnosti bývania, a to jednak na strane dopytu (podpora výstavby bytov), ako aj na strane spotreby (podpora formou príspevku na bývanie). Keďže časť obyvateľstva nedisponuje takou výškou príjmu, ktorá by mu umožnila splácať úvery na zabezpečenie vlastného bývania, sú tieto domácnosti odkázané na pomoc verejného sektora. Výstavbu nájomných bytov pre verejný nájomný sektor s primeraným štandardom a regulovanou cenou budú naďalej zabezpečovať najmä obce. Je však potrebné vytvárať podmienky, aby sa do tejto výstavby mohli v širšej miere zapojiť aj neziskové organizácie, ktoré by zabezpečovali výstavbu nájomných bytov pri rešpektovaní princípov verejno-súkromného partnerstva.

Významnú úlohu pre zachovanie dostupnosti bývania pre sociálne slabšie domácnosti zohráva v polohe nástroja sociálnej politiky, zameraného na podporu dopytu príspevkov na bývanie. Zmeny v tejto oblasti, ktoré sa uskutočnili prijatím zákona č. 599/2003 Z. z. o hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, zhoršili situáciu na strane dopytu. Preto je potrebné jestvujúci systém prehodnotiť, a to tak, aby umožňoval získať príspevkov na bývanie i tým, ktorí pracujú a sú chudobní. Zároveň by mala výška príspevku na bývanie reflektovať miestne náklady na bývanie. Takéto odporúčanie je obsiahnuté aj v materiáli OECD „Ekonomický prehľad Slovenskej republiky“ z februára 2009.

Napriek prijatým podporným ekonomickým nástrojom rozvoja bývania zameraným na podporu ponuky určitá časť obyvateľstva má problémy pri riešení svojho bývania. Sem patria najmä sociálne kategórie občanov, ktoré sa dostávajú do pozície skupín ohrozených sociálnym vylúčením ako napr. občania, ktorí v dôsledku nízkej úrovne vzdelania a kvalifikácie vykonávajú iba príležitostné pomocné práce, prípadne sú bez zamestnania, ľudia s fyzickým alebo mentálnym postihnutím, mládež po ukončení ústavnej alebo ochranej výchovy, starí ľudia, osamelí rodičia s deťmi a mnohohodtné rodiny. Ďalej sem patria marginalizované skupiny obyvateľstva, ktoré sa vyznačujú úplným sociálnym vylúčením napr. v dôsledku straty bydliska, dlhodobej nezamestnanosti, závislosti od drog, nedostatočnej sociálnej prispôsobivosti a pod.

Pre bývanie týchto skupín obyvateľstva treba vytvárať podmienky najmä v sociálnom bývaní zodpovedajúceho štandardu. Sociálne bývanie je treba v ďalšom období legislatívne definovať podľa určitých technických, ekonomických a sociálnych kritérií, aby bolo jednoznačne identifikovateľné.

Do kategórie sociálneho bývania možno zahrnúť:

- nájomné byty vo verejnom nájomnom bytovom sektore vrátane malometrážnych bytov určených napr. ako prvé bývanie pre mladé rodiny s tým, že nárok na takéto bývanie budú mať len domácnosti do stanovenej výšky príjmov;
- byty a iné formy bývania pre domácnosti s nízkymi príjmami a skupiny so špecifickými potrebami, ako napr. byty pre občanov v sociálnej núdzi, s ťažkým zdravotným postihnutím, osamelých rodičov starajúcich sa o maloleté deti, mnohohodtné rodiny,

občanov po ukončení ústavnej alebo ochranej výchovy, občanov s problémami sociálneho začlenenia a občanov bez prístrešia;

- byty nižšieho štandardu pre marginalizované skupiny obyvateľstva;
- byty pre bývanie starších ľudí, ktorých výstavbu budú koordinovať vyššie územné celky, pričom pri spôsobe financovania a pri výbere budúcich užívateľov sa bude vychádzať z majetkových pomerov budúcich užívateľov.

Pre veľmi úzko špecifikované sociálne ohrozené či vylúčené skupiny obyvateľstva je otázka bývania zabezpečená vo forme zariadení sociálnych služieb. Medzi tieto zariadenia je možné zaradiť napríklad domovy dôchodcov, domovy sociálnych služieb, útulky atď. Pre ďalšie obdobie je potrebné pre takéto zariadenia stanoviť minimálne, prípadne maximálne ohraničujúce technicko-ekonomické parametre, pri rešpektovaní ktorých by štát na ich výstavbu prispieval. Zariadenia sociálnych služieb neslúžia primárne na zabezpečovanie bývania, ich prioritou je poskytovanie sociálnych služieb. Zariadenia sociálnych služieb podľa zákona č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní v znení neskorších predpisov zriaďujú a prevádzkujú obce, vyššie územné celky, prípadne neziskové organizácie. Vzhľadom na to, že zriaďovanie týchto zariadení rôzneho druhu v každej malej obci by nebolo efektívne, je potrebné, aby ich výstavba, ako aj výstavba bytov pre sociálne ohrozené a marginalizované skupiny obyvateľstva bola vzájomne koordinovaná a usmerňovaná medzi obcami a vyššími územnými celkami. V tomto duchu je potrebné upraviť pôsobnosť samosprávneho kraja v zákone č. 302/2001 Z. z. o samospráve vyšších územných celkov v znení neskorších predpisov.

Zabezpečovanie východiskových podmienok pre rozvoj bývania u občanov zo sociálne vylúčených komunit je otázkou komplexného prístupu zo strany štátu v spolupráci zainteresovaných rezortov, najmä školstva, kultúry, zdravotníctva, práce, sociálnych vecí a rodiny, zainteresovaných orgánov samosprávy a mimovládnych organizácií pod gestorstvom podpredsedu vlády SR pre vedomostnú spoločnosť, európske záležitosti, ľudské práva a menšiny.

V lokalitách s obyvateľstvom v sociálne vylúčených komunitách je potrebné sústavne a dlhodobo vykonávať vzdelávaciu prácu a sociálnu asistenciu a vytvárať podmienky pre

zriadenie komunitných centier alebo sociálnych klubov za aktívneho zapojenia sa občanov cieľových komunit.

Podpora rozvoja bývania

Skúsenosti vyspelých krajín EÚ dokazujú, že zabezpečenie dostupnosti bývania pre obyvateľstvo je bez intervencií štátu do tejto oblasti nemožné.

Hlavným cieľom systému ekonomických nástrojov zameraných na podporu bývania je vytvoriť legislatívne a inštitucionálne podmienky pre všetky skupiny občanov tak, aby im umožňovali získať primerané bývanie. Pritom je potrebné objektívne a racionálne stanoviť požiadavky na podporu zo štátneho rozpočtu tak, aby sa určovanie výdavkov zo štátneho rozpočtu do oblasti podpory rozvoja bývania stabilizovalo stanovením podielu z hrubého domáceho produktu, podobne ako vo vyspelých európskych krajinách. Súčasne je potrebné vytvoriť podmienky, ktoré by motivovali investovať do oblasti rozvoja bývania súkromné zdroje.

Legislatívnymi úpravami je potrebné zabezpečiť, aby zo štátneho rozpočtu boli vyčleňované finančné prostriedky na:

- dotácie na obstarávanie nájomných bytov a iných foriem trvalého bývania definovaných ako sociálne bývanie s limitovaným plošným, cenovým a vybavenostným štandardom, určených na bývanie pre občanov s nízkymi príjmami vrátane skupín obyvateľstva ohrozených sociálnym vylúčením a marginalizovaných skupín obyvateľstva;
- dotácie na obstarávanie technickej vybavenosti podmieňujúcej výstavbu a užívanie nových bytov (s predpokladom, že ich poskytovanie sa postupne zruší);
- dotácie na obnovu bytových budov, najmä odstraňovanie systémových porúch bytových domov, zvýšenie ich energetickej hospodárnosti, a pod.;
- transfer do Štátneho fondu rozvoja bývania, z ktorého prostriedkov bude podpora poskytovaná predovšetkým na obstarávanie nájomných bytov a na obnovu bytových domov;

- štátnu prémie k stavebnému sporeniu;
- štátny príspevok na úhradu časti úrokov k hypotekárnym úverom pre vybrané skupiny obyvateľstva;
- **štátny príspevok pre starších ľudí**

Zo Štátneho fondu rozvoja bývania je potrebné predovšetkým podporovať obstarávanie nájomných bytov a obnovu bytových budov so zameraním na účely tepelnej ochrany bytových domov a rodinných domov, obnovy alebo modernizácie spoločných častí a spoločných zariadení bytového domu, odstránenia statických nedostatkov bytového domu a zateplovania bytovej budovy.

Keďže ide o prostriedky zo štátneho rozpočtu, bude potrebné naďalej úvery poskytovať len domácnostiam s nižším príjmom vrátane skupín obyvateľstva ohrozených sociálnym vylúčením (odchovanci detských domovov a zariadení sociálnych služieb) a limitovať štandard podlahovej plochy bytu v bytovom dome.

Na financovanie výstavby bytov do vlastníctva a výstavby rodinných domov budú zamerané okrem vlastných zdrojov ako doplnkový zdroj aj stavebné sporenie, hypotekárne úvery a iné produkty komerčných bánk. Pre zvýšenie dostupnosti bývania pre mladé rodiny je potrebné naďalej poskytovať štátny príspevok na úhradu časti úrokov k hypotekárnym úverom.

Obnova existujúceho bytového fondu by mala byť financovaná predovšetkým zo zdrojov vlastníkov bytov. Priama účasť štátu formou dotácií by mala byť poskytovaná na aktivity smerujúce k zvýšeniu kvality bývania a dosiahnutiu úspor spotreby energií, predovšetkým však na odstraňovanie systémových porúch bytových domov, ktoré nezapríčinili užívatelia. Na niektoré aktivity súvisiace s obnovou bytového fondu je možné v ďalšom období využívať aj finančné zdroje zo štrukturálnych fondov EÚ, najmä Regionálneho operačného programu, Operačného programu Bratislavský kraj a Programu rozvoja vidieka.

Pre zabezpečenie stimulácie investorov financovať rozvoj súkromného nájomného sektoru by bolo vhodné pristúpiť k vytvoreniu nových ekonomických nástrojov. Najčastejšiu formu ekonomickej stimulácie vo vyspelých krajinách predstavujú daňové nástroje, ktoré sú pre

obyvateľstvo aj podnikateľské subjekty oveľa motivujúcejšie a pre štát výhodnejšie ako poskytovanie dotácií. Ide najmä o zníženie základu dane o stanovenú časť investícií alebo o úroky zaplatené banke za poskytnutý úver.

Doplňujúci podklad k bývaniu v starobe

Bývanie patrí k základným potrebám a istotám človeka a nedostatky v tejto oblasti znižujú kvalitu ľudského života.

Program, ktorý si kladie za cieľ udržiavať kvalitu života seniorov, potrebuje otázkam bývania venovať systematickú pozornosť. To nie je možné bez (finančného a organizačného zabezpečenia)

- a) dostatočných údajov o bývaní seniorov, tak objektívnych (veľkosť, bytová kategória, služby spojené s bývaním) ako aj osobných (tzv. subjektívnych ako je postačujúce zdroje na platby služieb spojených s bývaním, vykurovanie bytu, bezpečnosť okolia, a pod.)
- b) sformulovaní indikátorov
- c) pravidelných analýz týchto údajov (a posudovania plnenia indikátorov)
- d) verejných diskusií o zisteniach a záveroch týchto analýz s dotknutými subjektami (verejná správa, ZMOS, organizácie zastupujúce seniorov, atď.)

A. Údaje

Sčítanie ľudí, domácností a bytov:

Výhody: poskytuje najreprezentatívnejšiu informáciu o kvalite bývania seniorov a uskutoční sa v roku 2011

Nevýhody: Koná sa raz za 10 rokov a neobsahuje údaje o príjmoch a osobné hodnotenia bytových podmienok

Úloha (C): Využiť dáta zo Sčítania ľudu v maximálnej miere na analýzu bytových podmienok seniorov v Slovenskej republike – zaradiť takéto analýzy medzi priority výskumných úloh, ktoré si objednáva MPSVR a MVRR SR v roku 2012 (Sčítanie je v máji 2011)

EU-SILC Zisťovanie príjmov a životných podmienok (ŠÚ SR)

Výhody: poskytuje reprezentatívne a komplexné informácie o príjmoch a životných podmienkach obyvateľstva SR a je dostatočne reprezentatívne pre seniorské domácnosti za Slovenskú republiku. Dovoľuje konštruovať indikátory a merať úspešnosť politik (napr. cieľ zmenšiť podiel seniorských domácnosti prežívajúcich určitý nedostatok v bývaní)

Nevýhody: Nie je reprezentatívne pre domácnosti seniorov (a iných kategórií podľa ekonomickej aktivity) na úrovni krajov² ani na úrovni obcí.

Úloha (B): Využiť EU-SILC pri návrhu indikátorov, ktoré sa budú sledovať pri vyhodnocovaní plnenia programu (napr. podiel domácností seniorov, ktoré si nemôžu dovoliť udržiavať v byte dostatočné teplo);

Úloha C: Pravidelne/každoročne publikovať výsledky EU-SILC aj za jednočlenné domácnosti seniorov a domácnosti žien –senioriek; pravidelne objednávať analýzy životných (a bytových) podmienok seniorov založené na údajoch EU-SILC

Iné zdroje:

Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny:

UPSVR majú informáciu o senioroch, ktorým sa poskytuje časť dávky v hmotnej núdzi podľa zákona 599/2003 Z. z..

² Konzultovala som to s generálnou riaditeľkou Ľudmilou Ivančíkovou a povedala mi, že to by vyžadovalo komplikované váženie dát, ktoré nerobia a preto na základe súčasných dát nie je možné porovnávať bytové podmienky seniorov žijúcich v rôznych krajoch či napr. v rôznych veľkostných kategóriách obcí. Som však presvedčená, že po tom, čo budú k dispozícii údaje zo Sčítania ľudu, môžu sa stať východiskom pre konštrukciu štatistických váh, prostredníctvom ktorých sa bude dať zabezpečiť porovnanie bytových podmienok seniorov žijúcich v rôznych krajoch a veľkostných skupinách obcí. Tieto údaje však nikdy nebudú reprezentatívne na úrovni obcí.

Výhody: Údaje z registrov poberateľov DHN možno analyzovať podľa miesta bydliska, vekovej kategórie, veľkosti domácnosti a pod.

Nevýhody: Údaje nie sú prístupné, ich súčasťou nemusia byť informácie o type a kvalite bývania (nemusia byť problém tieto informácie doplniť a to by bolo treba navrhnúť do plánu) takéto analýzy sa doposiaľ nevykonávali.

Úloha (B): Na základe (doplnených) údajov ÚPSVR je možné sformulovať viaceré indikátory, ktorých vývoj je potrebné sledovať (vývoj podielu seniorov v registri poberateľov Dávky HN a príspevkov v nej, resp. neskôr vývoj podielu seniorov poberajúcich príspevkov na bývanie vo vzťahu k typu a kvalite ich bývania)

Úloha (C): Využívať (doplnené) údaje z registrov ÚPSVAR pre pravidelné analýzy bytových podmienok seniorov s najnižšími príjmami – a objednávať tieto analýzy (úloha pre MPSVR)

Obce

Sústavnejším zdrojom sú informácie o bývajúcich v obecných bytoch (neviem, v akej štruktúre, seniori však typicky bývajú vo vlastníckom, a nie nájomnom bývaní) a prípadne informácie o tých domácnostiach, ktorým obec poskytuje nejakú službu.

Obce poskytujú seniorom, resp. časti seniorov rôzne služby (donášku stravy a pod.), vedú si teda určitú dokumentáciu o domácnostiach, kde tieto služby poskytujú.

Výhody: Túto dokumentáciu by bolo možné doplniť o niekoľko údajov týkajúcich sa bytových podmienok, priebežne ju aktualizovať a umožniť jej centrálny zber a následné pravidelné monitorovanie a vyhodnocovanie podmienok bývania³

Nevýhody: vyššia administratívna náročnosť, nezahŕňa všetkých seniorov v obci

³ Ministerstvo školstva má elektronický systém evidencie školských úrazov, do ktorého zadáva dáta priamo každá škola a automaticky tým aktualizuje centrálnu databázu. Dáta sú príslušne anonymizované, s databázou možno analyticky pracovať, zadávať si triedenia podľa krajov a pod. Ak by takýto centrálny register o vstupom pre dáta od každej obce existoval aj v tejto oblasti, obce by to nemuselo zaťažovať a bol by to veľmi užitočný zdroj pre monitorovanie bytovej a inej situácie seniorov.

Elektrárenské a vodárenské spoločnosti:

Informácie o domácnostiach odpojených od elektriny a dodávok vody z dôvodu neplatenia nie sú centrálné evidované a nie sú poskytované obciam (obce sa o ne nezaujímajú, ak sa nejedná o obecné byty). Tieto informácie sú určite potrebné pre zameranie terénnej sociálnej práce (asistencia, poradenstvo pre ohrozené domácnosti) a malo by existovať nejaké informačné pravidlo v tejto oblasti (povinnosť dodávateľa hlásiť obci existenciu dlhu a riziko odpojenia)

INÉ

Príprava nového zákona o príspevku na bývanie

V súlade s novo prijatou Koncepciou štátnej bytovej politiky by sa v legislatívnom pláne vlády je/mal by sa objaviť úloha prípravy zákona o samostatnom príspevku na bývanie. Seniorské organizácie by sa mali zúčastňovať prípravných prác od počiatku.

3.5.1. Využiť sčítanie ľudí, domácností a bytov v roku 2011 na spresnenie údajov o bývaní seniorov a na ich základe vypracovať opatrenia a odporúčania pre mestá a obce na oblasť bývania seniorov.

Termín : 2012

Zodpovedný : ŠÚ SR

Spolupráca : odborná pracovná skupina Rady vlády SR pre seniorov

Finančné krytie :

3.6. Rodinná a profesionálna starostlivosť v starobe

Odporúčame alternatívny názov:

A1: Formálna a neformálna starostlivosť vo vyššom veku

A2: Dlhodobá starostlivosť vo vyššom veku

1. Všeobecný rámec a základné pojmy

Významnou súčasťou sociálnej ochrany starších ľudí je zabezpečenie starostlivosti nevyhnutnej pri vykonávaní bežných denných činností (t.j. v oblasti sebaobsluhy, starostlivosti o domácnosť či zabezpečovania kontaktu s okolím a spravovania osobných a rodinných záležitostí). Tradične sa takáto starostlivosť vníma ako rodinná záležitosť, ako povinnosť členov rodiny vzájomne si pomáhať na princípe vnútorodínnej, intergeneračnej a intrageneračnej solidarity a spájala sa s rodinným prostredím.

V rámci európskeho sociálneho modelu sa starostlivosť stáva významným prvkom demokratických praktík a občianstva, verejnou otázkou a verejným záujmom realizovaným v rámci Otvorenej metódy koordinácie na úseku sociálnej ochrany a sociálnej inklúzie. Vo vzťahu k starším ľuďom sa realizuje ako tzv. *dlhodobá starostlivosť* kombinujúca zdravotné a sociálne aspekty starostlivosti, v rámci ktorej sa nevyhnutne angažuje nielen rodina, priatelia a susedia (teda ako *neformálna starostlivosť*), ale aj verejný sektor, dobrovoľnícky/mimovládny sektor a privátny sektor starostlivosti prostredníctvom profesionálnych pracovníkov a pracovníčok (teda ako *formálna profesionalizovaná starostlivosť*).

OECD vymedzuje dlhodobú starostlivosť ako „súbor služieb, ktoré potrebujú osoby závislé na pomoci iných pri bežných denných činnostiach. Takáto personálna pomoc je často poskytovaná v kombinácii so základnými zdravotníckymi službami, akými je napr. ošetrovanie rán, manažment bolesti, podávanie liekov, zdravotný monitoring, prevencia, rehabilitácia alebo služby paliatívnej starostlivosti“.⁴ Služby dlhodobej starostlivosti sú na pomedzí zdravotnej a sociálnej starostlivosti a sú primárne sústredené na osoby, ktoré majú dlhšiu dobu limitovanú schopnosť žiť nezávisle.⁵

S ohľadom na fakt, že potreby starších osôb v oblasti dlhodobej starostlivosti sú prevažne zabezpečované neformálne opatrujúcimi osobami, osobitne najbližšími⁶, súčasťou systému

⁴ Long-term Care for Older People. 2005. The OECD Health Project. Paris: OECD, s. 17

⁵ Huber, M. et al. 2009. Facts and Figures on Long-term care. Europe and North America. Vienna: European Centre for Social Welfare Policy and Research. ISBN 978-3-902426-49-9

⁶ V odbornej literatúre sa uvádza priemerne 80% dlhodobej starostlivosti poskytovanej v Európe neformálne opatrujúcimi osobami (Huber, M. et al. 2009. Facts and Figures on Long-term care. Europe and North America. Vienna: European Centre for Social Welfare Policy and Research. ISBN 978-3-902426-49-9)

dlhodobej starostlivosti nie sú len služby a rozličné formy podpôr poskytované starším osobám odkázaným na pomoc iných, ale aj samotným neformálne opatrujúcim osobám, ktoré starostlivosť poskytujú. Systém dlhodobej starostlivosti pre staršie osoby sa tak člení na:

- *Neformálnu starostlivosť* (poskytovanú starším osobám najmä blízkymi, priateľmi a susedmi s cieľom pomáhať im pri zabezpečovaní bežných denných činností v rozličných oblastiach života).
- *Formálnu starostlivosť*
 - formálne služby poskytované staršej osobe zo strany verejných, súkromných a mimovládnych subjektov v oblasti zdravotnej, sociálnej a inštitucionálnej starostlivosti,
 - formálne služby starostlivosti poskytované neformálne opatrujúcim osobám obsahujúce ich finančnú podporu (napr. sociálne dávky, sociálne poistenie, daňové úľavy) a praktickú podporu (informácie, poradenstvo, odľahčovacia služba).⁷

2. Analýza situácie na Slovensku

Právny poriadok Slovenska doposiaľ explicitne neobsahuje pojem *dlhodobá starostlivosť* (aj keď jeho prvky sa v jednotlivých právnych úpravách nachádzajú). Oficiálne sa tento pojem využíva od roku 2006 len v rámci dokumentu „Národná správa o stratégiách sociálnej ochrany a sociálnej inklúzie“, v ktorom sa vymedzuje inštrumentálne ako „sociálne služby, peňažný príspevok na opatrovanie a peňažný príspevok na osobnú asistenciu“ (Národná správa, 2008, s. 63). Ide o zužujúce vymedzenie, nezachytávajúce komplexnosť situácie staršej osoby a jeho rodiny voči rozličným prostrediam, nástrojom a subjektom, ktoré sa angažujú v dlhodobej starostlivosti o starších ľuďoch a ich rodiny.

Rovnako pojmy formálna a neformálna starostlivosť nemajú legislatívnu povahu, slúžia skôr na organizovanie analytických a popisných prác týkajúcich sa zdravotno-sociálnej starostlivosti o osoby odkázané na pomoc iných. Vychádzajúc zo situácie na Slovensku môžeme *neformálnu starostlivosť* pracovne vymedziť ako starostlivosť:

⁷ Projekt EUROFAMCARE. <http://www.uke.de/extern/eurofamcare>. V rámci projektu

- poskytovanú osobám, ktoré sú dlhšie obdobie odkázané na pomoc inej osoby pri bežných denných činnostiach (úkony sebaobsluhy, starostlivosti o domácnosť a základné sociálne aktivity) z dôvodu ťažkého zdravotného postihnutia,
- zabezpečovanú prevažne najbližšími v domácom prostredí, príp. inými osobami, ktoré s nimi zdieľajú spoločnú domácnosť,
- nevyžadujúcu osobitnú kvalifikáciu opatrovujúcich osôb.

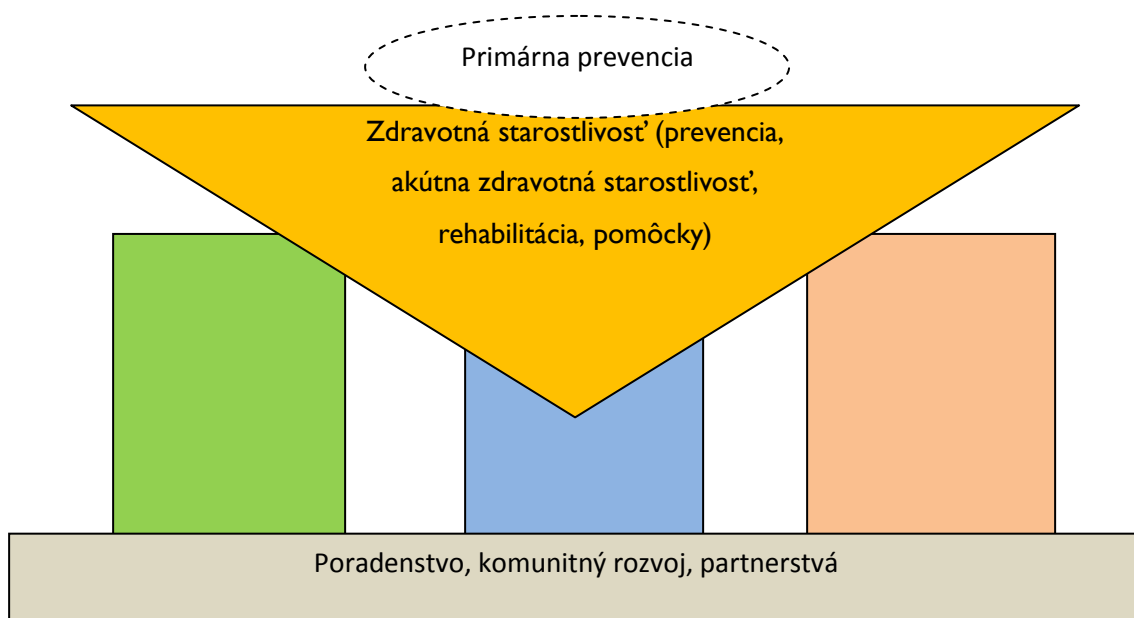
Formálnou starostlivosťou sa na druhej strane rozumie starostlivosť:

- poskytovaná osobám, ktoré sú odkázané na pomoc inej osoby pri bežných denných činnostiach (úkony sebaobsluhy, starostlivosti o domácnosť a základné sociálne aktivity) alebo sú ohrozené z vážnych dôvodov (napr. domáce týranie, strata obydlia),
- poskytovaná profesionálnymi pracovníkmi/čkami zdravotných a sociálnych služieb zabezpečovaných miestnou alebo regionálnou samosprávou alebo neverejnými poskytovateľmi,
- poskytovaná vo forme sociálnych služieb (vrátane sociálneho poradenstva) v domácom prostredí alebo v nejakom zariadení dennou, týždennou alebo celoročnou formou,
- s rozsahom nároku na starostlivosť minimálne 2 hodiny denne,
- financovaná primárne z rozpočtov miestnej a regionálnej samosprávy, úhrady užívateľa/ľky sociálnej služby, príp. z iných zdrojov,
- vyžadujúca plnenie zákonom stanovených kvalifikačných predpokladov na strane zamestnancov/kýň sociálnych a zdravotných služieb.

K rozlišovaniu formálneho a neformálneho sektora starostlivosti nepriamo napomáha aj označovanie osôb a subjektov, ktoré sa v tomto sektore angažujú. V rámci neformálneho sektora starostlivosti hovorí zákon č. 447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia o tzv. *fyzických osobách* (príbuzné osoby), resp. o *iných fyzických osobách* (priatelia, známi, susedia), ktoré opatrojú. V prípade formálnej starostlivosti ide v zákone o sociálnych službách o *verejného alebo neverejného poskytovateľa sociálnych služieb*. Verejný poskytovateľ sociálnej služby je právnická osoba zriadená alebo založená obcou alebo vyšším územným celkom. Všetky inak zriadené právnické a fyzické osoby sú neverejnými poskytovateľmi sociálnych služieb.

Konštatovali sme, že doterajší prístup k dlhodobej starostlivosti analyzovaný na Slovensku v rámci Národnej správy o stratégiách a sociálnej ochrany a sociálnej inklúzie je zužujúci. Za komplexnejší možno považovať prístup, ktorý prezentuje Slovensko v rámci svojej účasti v európskom projekte INTERLINKS zameranom na integráciu systémov zdravotnej a dlhodobej starostlivosti o starších ľuďí v Európe. Prístup riešiteľského tímu v spolupráci s Národným panelom expertov/tiek ku kľúčovým komponentom systému dlhodobej starostlivosti o staršie osoby na Slovensku znázorňuje obrázok.

Obrázok 1: Komponenty systému dlhodobej starostlivosti



Zdroj: R. Bednárík, L. Brichtová, K. Repková (2009)⁸

Z takéhoto prístupu je zrejmé, že nech je starostlivosť o staršie osoby poskytovaná v akomkoľvek prostredí (domácom, ako kombinácia domácej a inštitucionálnej starostlivosti

⁸ Bednárík, R., Brichtová, L., Repková, K. 2009. WP5 National Report on Informal Care in the LTC System. Slovakia. Bratislava: IVPR, s. 4

organizovanej denne, týždenne a prechodne, či ako komplexná inštitucionálna starostlivosť), vždy sa v nej v rozličných proporciách kombinujú opatrenia zdravotnej a sociálnej povahy, vždy v závislosti od aktuálnej potreby staršej osoby. Navyše, do takto dizajnovaného systému sú zaradené aj podporné opatrenia pre neformálne opatrujúce osoby.

2.1 Opatrenia pre staršie odkázané osoby

A. sektor zdravotných služieb dlhodobej starostlivosti

V decembri 2006 vydalo Ministerstvo zdravotníctva SR „Konceptiu zdravotnej starostlivosti v odbore geriatra“ vymedzujúcu geriatrickú starostlivosť ako prevenciu, dispenzarizáciu, diagnostiku, liečbu a rehabilitáciu osôb starších ako 65 ročných. Všeobecne sa v nej konštatuje, že „kľúčovou otázkou je potreba vyriešenia dlhodobej starostlivosti, ktorá nie je v súčasnosti vyriešená“ (Konceptia, 2006:4). Zdravotná starostlivosť o staršie osoby sa poskytuje v geriatrických ambulanciách, stacionároch, oddeleniach, klinikách, ale aj v liečebniach pre dlhodobo chorých či v geriatrických centrách. V rámci dlhodobej starostlivosti možno geriatrickú starostlivosť poskytovať aj v zariadeniach sociálnych služieb. V domácom prostredí osoby možno vybrané úkony zdravotnej starostlivosti o staršie osoby poskytovať prostredníctvom agentúr domácej ošetrovateľskej starostlivosti. Na základe indikovania odborným lekárom je geriatrická starostlivosť odkázanej osobe poskytovaná zdarma na základe verejného zdravotného poistenia. Z verejného zdravotného poistenia sa v základnej výbave poskytujú zdarma aj potrebné pomôcky a technické zariadenia kompenzujúce funkčné obmedzenia orgánov a orgánových systémov.

B. sektor sociálnych služieb a sociálnych intervencií dlhodobej starostlivosti

Sociálny sektor poskytuje rôznorodé opatrenia dlhodobej starostlivosti:

- peňažné príspevky na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia pre osoby uznané za osoby s ťažkým zdravotným postihnutím. Umožňujú im zotrvať v domácom prostredí, podporujú nielen ich sociálnu integráciu, ale pomáhajú aj členom rodiny zabezpečovať

starostlivosť v domácom prostredí. Súčasťou je aj peňažný príspevok na opatrovanie a bezplatné sociálne poradenstvo. Sú financované zo štátneho rozpočtu a realizované orgánmi špecializovanej štátnej správy,

- sociálne služby poskytované terénne, ambulantne alebo pobytovo. Deklarovanou sociálno-politickou prioritou je poskytovanie sociálnych služieb terénou, ambulantnou alebo týždennou formou. Sú financované z regionálnych a miestnych rozpočtov, úhrad od klientov/tiek, príp. z iných zdrojov a realizované orgánmi miestnej, regionálnej samosprávy a neverejnými poskytovateľmi,
- dotačná politika pre samosprávu a občiansky sektor. Ide o poskytovanie dotácií na nové typy sociálnych služieb, na rekondično-rehabilitačné pobyty odkázaných osôb a ich sprevádzateľov či na iné občianske aktivity. Je financovaná zo štátneho rozpočtu, ale aj z darov, nadácií, v rámci filantropických programov veľkých zamestnávateľov či iných významných inštitúcií (napr. bánk).

Vychádzajúc z dostupných štatistík za rok 2008 (www.upsvar.sk; Zariadenia, 2008⁹) možno konštatovať, že v starostlivosti o staršie osoby odkázané na pomoc inej osoby:

- prevláda starostlivosť poskytovaná v domácom prostredí nad starostlivosťou poskytovanou v rámci rezidenčnej starostlivosti (v roku 2008 bola poskytovaná starostlivosť v zariadeniach sociálnych služieb pre 28 676 dospelých osôb, z toho pre 15 427 to bolo v domovoch dôchodcov a domovoch – penziónoch pre dôchodcov, zvyšok bol pre osoby v domovoch sociálnych služieb pre dospelých, ktoré nie vždy spĺňali vekové kritérium staršej osoby; na druhej strane bola poskytovaná starostlivosť takmer pre 50 000 starších ľudí v domácom prostredí formou opatrovania blízkej osoby poberajúcej peňažný príspevok na opatrovanie alebo opatrovateľskej služby),
- je výrazne zastúpená formálna starostlivosť poskytovaná profesionálnymi silami, najmä formou opatrovateľskej služby v domácnosti alebo starostlivosťou v domovoch dôchodcov (v súčasnosti zariadenia pre seniorov), ktorá je dokonca častejšie zastúpená ako neformálna starostlivosť poskytovaná blízkymi osobami,
- formálna a neformálna starostlivosť o staršie odkázané osoby má skôr substitučný než komplementárny vzťah. Znamená to, že staršia osoba je opatrovaná buď v domácom

⁹ Zariadenia sociálnych služieb v Slovenskej republike v roku 2008. Štatistický úrad SR, Bratislava 2009

prostredí najmä blízkymi, ktorí nepracujú a zabezpečujú intenzívnu starostlivosť alebo v inštitucionálnom prostredí. Svedčí o tom fakt, že 92,5% starostlivosti poskytovanej v zariadení sociálnych služieb malo v roku 2008 povahu celoročnej starostlivosti (Zariadenia, 2008) a len v minimálnom rozsahu dochádzalo ku kombinácii starostlivosti blízkych s inštitucionálnymi službami organizovanými denne,

- vychádzajúc z vývoja v roku 2009 (Monitoring implementácie zákona o sociálnych službách) zostáva stále najviac žiadanou opatrovateľská služba v domácnosti staršej osoby a sociálna služba poskytovaná v zariadení pre seniorov.

2.2 Opatrenia pre neformálne opatrujúce osoby

Súčasťou systému dlhodobej starostlivosti o starších ľuďí sú aj podporné opatrenia voči blízkym osobám, ktoré im poskytujú intenzívnu opateru. Na Slovensku je v súčasnosti okolo 33 tis. osôb starších ako 64 – ročných opatrovaných niekým z okruhu blízkych poberajúcich peňažný príspevok na opatrovanie. V rámci systému sociálnej ochrany, pracovno-právnych vzťahov a grantovej politiky sa neformálne opatrujúcim osobám za zákonom stanovených podmienok poskytuje:

- peňažný príspevok na opatrovanie na zabezpečenie základného nezdaniteľného príjmu, nakoľko takmer 98% jeho poberateľov a poberateľiek nepracuje (Repková, 2007)¹⁰,
- platiteľom príspevkov na účely dôchodkového zabezpečenia a povinného zdravotného poistenia je za tieto osoby štát,
- odľahčovacia služba v rozsahu maximálne 30 dní v kalendárnom roku,
- možnosť využívať flexibilné formy práce (napr. pružný pracovný čas, domácka práca, telepráca, práca na skrátený úväzok),
- bezplatné poskytovanie sociálneho poradenstva,
- nepriamou formou podpory sú aj niektoré peňažné príspevky na kompenzáciu sociálnych dôsledkov ťažkého zdravotného postihnutia poskytované staršiemu opatrovanému členovi

¹⁰ Repková, K. 2007. Situácia rodinných opatrovateľov/liek vo svetle sociálnych štatistík. Bratislava: IVPR

rodiny, vďaka ktorým je systematická opatera ľahšie zvládnuteľná (napr. peňažný príspevok na úpravu bytu či peňažný príspevok na úpravu rodinného domu; peňažný príspevok na kúpu pomôcky; peňažný príspevok na kúpu zdvíhacieho zariadenia),

- dotačná politika MPSVR SR na podporu občianskych združení starších osôb a ich rodín, napr. na účely organizácie sociálno-rehabilitačných a rekondičných pobytov.

2.3 Integratívne prvky dlhodobej starostlivosti

Vybrané prvky integrovanej dlhodobej starostlivosti o odkázané staršie osoby zaviedla na Slovensku sociálna legislatíva platná od 1. januára 2009. Ide o poskytovanie zdravotnej starostlivosti v rozsahu ošetrovateľskej starostlivosti priamo v zariadeniach sociálnych služieb (§22 zákona o sociálnych službách) a naopak, o poskytovanie sociálnych služieb v zdravotníckom zariadení ústavnej zdravotnej starostlivosti (§70 zákona o sociálnych službách) po jeho zapísaní do registra poskytovateľov sociálnych služieb.

Novým prvkom je aj komunitné plánovanie a zakladanie partnerstiev, cez ktoré by sa mali v rámci systému dlhodobej starostlivosti realizovať základné princípy, na ktorých stavia Národný program (princípy medzigeneračnej solidarity, participácie, podpory sebaurčenia a voľby, dialógu aktérov). Komunitné plánovanie a zakladanie partnerstiev explicitne vyjadrené v novej právnej úprave sociálnych služieb by malo byť filozofickým a organizačným princípom k tomu, aby mohli staršie odkázané osoby zotrvať čo najdlhšie v domácom prostredí, resp. v ich prirodzenej komunite, aby mohli spolu so svojimi rodinami aktívne ovplyvňovať rozhodovanie o rozsahu a podobe poskytovanej starostlivosti a aby sa efektívne delila zodpovednosť za starostlivosť o tieto osoby medzi kľúčových aktérov ich prirodzeného životného zázemia (jednotlivec, rodina, širšie sociálne kontakty, obec, širšia verejná politika, zamestnávateľská sféra, občianska spoločnosť).

3. Problémové miesta súčasnej situácie

Napriek významným zmenám v národnej legislatíve možno konštatovať určité problémové oblasti v zabezpečovaní dlhodobej starostlivosti o staršie osoby a ich rodiny definované ako bariéry pre efektívne fungovanie systému¹¹:

3.1 Štrukturálne bariéry

- rozličné organizovanie a financovanie zdravotných a sociálnych intervencií zabraňujúce kontinuite a koordinácii opatrení dlhodobej starostlivosti o staršie osoby naprieč sektorom (a ich výkonným zložkám), poskytovateľom a finančným mechanizmom,
- nedostatočná koordinácia legislatívy v oblasti zdravotnej a sociálnej starostlivosti zabraňujúca praktickému uplatňovaniu ustanovení zameraných na integrované služby dlhodobej starostlivosti,
- snaha o zachovávanie relatívnej nezávislosti opatrení dlhodobej starostlivosti zameraných na osoby so zdravotným postihnutím a opatrení zameraných na staršie osoby. Táto snaha sa zachováva napriek faktu, že viac ako polovica osôb, ktoré boli a sú uznané za osoby s ťažkým zdravotným postihnutím, boli a sú zároveň staršími osobami (65a viac rokov veku; Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny, apríl 2006). Problémom môže byť kontinuita pomoci, keď sú niektoré opatrenia viazané dôsledne na osoby s ťažkým zdravotným postihnutím, ktoré však postupne starnú a stávajú sa zároveň staršími osobami s ťažkým zdravotným postihnutím (napr. peňažný príspevok na kúpu osobného motorového vozidla).

3.2 Procedurálne bariéry

Rôznorodé a nekoordinované sektorové kompetencie v oblasti dlhodobej starostlivosti vedú k:

- rôznorodosti právnych a inštitucionálnych systémov posudzovania potrieb a právnych nárokov v oblasti dlhodobej starostlivosti pre staršie odkázané osoby a ich rodiny (osobitné

¹¹ Možno sa inšpirovať bariérami identifikovanými riešiteľským tímom projektu INTERLINKS a Národným panelom expertov (In: Bednárík, R., Brichtová, L., Repková, K. 2010. Governance and Finance: Slovak National report. Bratislava)

posudzovanie na účely zdravotnej starostlivosti, na účely dôchodkového zabezpečenia, na účely peňažných príspevkov na kompenzáciu, na účely sociálnych služieb),

- neprepojenosti databáz o odkázaných starších občanoch v jednotlivých systémoch (aj na základe vysokej miery ochrany osobných údajov) brániacej racionalizácii procesu predkladania podkladov pre posudzovanie rôznorodých právnych nárokov. S neprepojenosťou databáz a prístupov súvisí aj predlžovanie konaní na účely sociálnych služieb alebo peňažných príspevkov,
- k procedurálnym bariéram možno zaradiť aj slabú tradíciu zapájania užívateľov/liek a ich rodín do tvorby plánov sociálnych služieb na komunitnej a individuálnej úrovni, hoci tvorcov komunálnych politík sociálnych služieb a ich poskytovateľov k tomu priamo zaväzuje zákon o sociálnych službách.

3.3 Finančné bariéry

- vysoké ceny liekov a zdravotných služieb sa stále vnímajú ako jeden z faktorov, pre ktorý sa zhoršuje ekonomická a životná situácia rodín s osobou odkázanou na pomoc inej osoby, problémom je aj slabá dostupnosť zdravotných služieb v domácnosti odkázanej osoby (napr. výskum Repkovej, 2006; Špeciálny Eurobarometer, 2007)¹²,
- deklaratórne vymedzené právo na poskytnutie potrebnej sociálnej služby, nakoľko v praxi sa užívatelia/lky stretávajú s problémami s dostupnosťou sociálnych služieb (napr. dlhé čakacie doby na služby v zariadení sociálnych služieb, nedostatočne pokryté potreby ľudí v oblasti opatrovateľskej služby). Mestá, obce a regióny, ako výhradní garanti poskytovania sociálnych služieb a nositelia originálnych kompetencií v tejto oblasti upozorňujú na nedostatočné financovanie sociálnych služieb primárne pochádzajúce z podielových daní

¹² Repková, K. 2006. Životné podmienky rodín so zdravotne postihnutým členom. Special Eurobarometer 2007: Health and Long-term care in the European Union. QA4.5

určených územnej samospráve (lokálnej a regionálnej). Prvotný monitoring implementácie zákona o sociálnych službách potvrdzuje, že naďalej pretrváva najväčší záujem starších osôb a ich rodín o opatrovateľskú službu a o služby v zariadeniach pre seniorov, ktoré sú poskytované ako originálna pôsobnosť obcí a miest. Tie však poukazujú na neudržateľnosť ich financovania, nakoľko na celkovú (nielen dlhodobú) starostlivosť o občanov starších ako 62-ročných je v rámci platnej fiškálnej decentralizácie určených len 5% podielových daní. Problémy majú najmä v oblasti financovania inštitucionálnych sociálnych služieb (zariadení pre seniorov). Prostredníctvom Združenia miest a obcí Slovenska (ZMOS) požadujú od vlády SR zmenu zásad financovania cez fiškálnu decentralizáciu zvýšením podielových daní tak, aby boli schopné realizovať svoje zákonom stanovené úlohy na úseku sociálnych služieb pre staršie osoby. Za iných okolností navrhujú, aby inštitucionálnu starostlivosť zabezpečovali orgány regionálnej samosprávy, ktorá má podľa platných pravidiel určených 32% podielových daní na starostlivosť o osoby staršie ako 62-ročné,

- tvorbu koordinovaného a kontinuálneho prístupu k saturovaniu potrieb dlhodobej starostlivosti o starších ľudí komplikuje aj fakt, že vyčlenený rozsah podielových daní na uspokojovanie sociálnych potrieb staršej populácie nie je účelovo viazaný. To zvyšuje riziká, že finančné prostriedky môžu byť využité na iný účel, než na komunitne organizované sociálne služby.

3.4 Otázky statusu a legitimacy

- nerovnaké právne postavenie verejných a neverejných poskytovateľov sociálnych služieb. Neverejní poskytovatelia sú podporovaní z verejných zdrojov v minimálnom rozsahu. Orgány miestnej samosprávy sa snažia (aj z dôvodu celkovo nedostatočného zdrojového krytia) financovať predovšetkým poskytovateľov zriadených vo vlastnej pôsobnosti. Neverejní poskytovatelia ponúkajú svoje služby za trhové ceny, čím sa stávajú voči verejným poskytovateľom nekonkurencieschopní, aj keď vedú často ponúkať služby flexibilnejšie a viac šité na mieru užívateľa/ľky. Nerovnaké postavenie poskytovateľov sociálnych služieb však narúša predovšetkým princíp slobodného výberu poskytovateľa sociálnych služieb pre ich užívateľov/ľky,

- možnosť ovplyvňovania personálnej stratégie zariadení sociálnych služieb (zloženie vrcholového manažmentu) politickými záujmami presadzovanými zo strany regionálnej samosprávy, nakoľko riaditelia/lky zariadení sú do funkcií menovaní a teda sú kedykoľvek odvolateľní, bez uvedenia dôvodu.

Navrhované opatrenia:

3.6.1 Z hľadiska zabezpečenia trvalej udržateľnosti financovania systému dlhodobej starostlivosti o staršie osoby zaviesť osobitný poistný mechanizmus, na základe ktorého by si osoby dopredu šetrili na náklady budúcej starostlivosti („poistenie na opateru/dlhodobú starostlivosť“)

Termín :

Zodpovedný :

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.6.2. Pripraviť právnu úpravu dlhodobej starostlivosti (vyriešiť otázku, či bude zahŕňať rozsah a financovanie pomoci inou osobou alebo komplexné opatrenia dlhodobej starostlivosti tak, ako boli vymedzené vyššie)

Termín :

Zodpovedný :

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.6.3. Zabezpečiť podmienky (najmä zdrojové) pre výkon integrovanej sociálno-zdravotnej starostlivosti v rámci inštitucionálnej starostlivosti na základe existujúcich právnych možností (t.j. v zariadeniach ústavnej zdravotnej starostlivosti a naopak, v zariadeniach sociálnych služieb)

Termín :
Zodpovedný :
Spolupráca :
Finančné krytie :

3.6.4. Zabezpečiť výkon depistážnej (vyhl'adávacej) činnosti ohrozených starších ľudí v ich prirodzenom prostredí (napr. prostredníctvom sociálnych pracovníkov/čok lokálnej samosprávy)

Termín :
Zodpovedný :
Spolupráca :
Finančné krytie :

3.6.5. Systemizovať výkon sociálnej práce v zdravotníctve

Termín :
Zodpovedný :
Spolupráca :
Finančné krytie :

3.6.6. Zvýšiť rozsah sociálnej ochrany neformálne opatrujúcich osôb (výška peňažného príspevku, výška poisťných odvodov) tak, aby sa predišlo ich budúcej chudobe a riziku sociálneho vylúčenia

Termín :
Zodpovedný :

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.6.7. Umožniť pre neformálne opatrojúce osoby poberanie tzv. opatrovateľskej dovolenky s komplexnou ochranou v oblasti pracovno-právnych vzťahov (napr. nemožnosť prepustenia počas čerpania opatrovateľskej dovolenky)

Termín :

Zodpovedný :

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.7. Zapojenie do života komunity a spoločnosti

3.8. Prístupnosť:

3.8.1. Prístupnosť k prostrediu

3.8.2. Prístupnosť k doprave

Cieľom NPOSEL v podmienkach rezortu dopravy, pôšt a telekomunikácií je v komplexnej podobe prezentovať požiadavku dosiahnutia sebestačnosti seniorov, ich sociálnej participácie a integrácie spolu s formulovaním realizačných prostriedkov na dosiahnutie tohto cieľa.

Prioritou Ministerstva dopravy, pôšt a telekomunikácií SR v uvedenej oblasti je realizácia potrieb starších občanov na princípe sebarealizácie a nezávislosti, ktorý umožňuje využívať služby najmä v cestnej a železničnej doprave, ako aj na poštách a v telekomunikáciách,

zabezpečuje im prístup k práci, rekreácií, kultúre a zabezpečovaniu všetkých osobných potrieb seniorskej generácie. V kontexte uvedeného sú úlohy rezortu koncipované do nasledovných téz.

Zvyšujúcim sa trendom zlepšenia mobility starších ľudí a poskytovaním dopravných služieb s vyššou úrovňou bezpečnosti a spoľahlivosti sa zaoberá Stratégia rozvoja dopravy SR do roku 2020, ktorú vláda schválila uznesením č. 158 z 3. marca 2010. Uvedená stratégia poukazuje na povinnosť SR uplatňovať nariadenia Európskeho parlamentu a rady, ktoré upravujú podmienky prepravy osôb so zníženou mobilitou vo všetkých druhoch dopravy.

➤ **Ciele v oblasti cestnej dopravy:**

1. Podpora dopravnej obslužnosti územia SR vo verejnej osobnej doprave v záujme zabezpečenia prepravy seniorov do zdravotníckych zariadení, úradov a kultúrnych zariadení, prispôsobovanie rozvoja verejnej osobnej dopravy starnutiu populácie.
2. Vytvoriť podmienky pre budovanie autobusového parku dopravných spoločností v prospech seniorov, s cieľom zabezpečiť debarierizáciu nástupov a výstupov.
3. Zvyšovať uvedomenie seniorov formou dopravnej osvetly, vzdelávaním zameraným na zvýšenie potreby dodržiavania dopravných predpisov a výučbou spôsobilého správania sa seniorov v cestnej premávke, za účelom zvyšovania ich bezpečnosti, a to ako chodcov, i vodičov – seniorov.
4. Postupne vytvárať podmienky pre prevádzkovanie malokapacitných autobusov pre starších ľudí v prímestskej autobusovej doprave a v mestskej hromadnej doprave.
5. Rozšíriť zľavy pre seniorov v autobusovej doprave – návrh Jednoty dôchodcov Slovenska

➤ **Ciele v oblasti železničnej dopravy:**

1. Modernizácia mobilného parku financovaného z Operačného programu Doprava 2007 – 2013 s cieľom zabezpečiť zvýšenie kvality poskytovaných dopravných služieb a mobility cestujúcich s obmedzenou pohyblivosťou.

2. V rámci modernizácie koridorových tratí vytvárať bezbariérový prístup k nástupištiam budovaním osobných výťahov na ostrovných nástupištiach, na zastávkach budovať nájazdové rampy pre uľahčenie prístupu starším a zraniteľným cestujúcim k železničnej osobnej doprave.
3. zachovať existujúce zľavy pre seniorov v železničnej doprave- návrh Jednoty dôchodcov Slovenska

➤ **Ciele v oblasti pôšt a telekomunikácií**

1. Kontinuálne pokračovať vo výstavbe bezbariérových prístupov do novootváraných a rekonštruovaných pôšt vo vlastníctve Slovenskej pošty, a.s.
2. Z dôvodu prechodu z analógového na digitálne pozemné televízne vysielanie poskytnúť podporu seniorom formou vydania poukážok na nákup zariadenia umožňujúceho príjem digitálneho vysielania (po schválení štátnej pomoci Európskou komisiou).

3.8.3. Prístupnosť k tovarom

Rezort pôdohospodárstva do Návrhu koncepcie aktualizovaného Národného programu ochrany starších ľudí predkladá:

- v oblasti tvorby komunitárnej legislatívy bude rezort pôdohospodárstva prostredníctvom svojich expertov zastupujúcich Slovensko v pracovných skupinách EK podporovať, aby v pripravovanom nariadení EP a Rady o označovaní potravín bola: určená minimálna veľkosť písma na balených potravinách a uvedená povinnosť uvádzať na všetkých balených potravinách ich výživovú hodnotu a obsah bielkovín,
- v rámci aktivít rezortu pôdohospodárstva orientovaných na Európsky úrad pre bezpečnosť potravín, ktorého hlavným poslaním je vedecké hodnotenie rizika z potravín a krmív, budeme zohľadňovať vplyv na rizikové skupiny a vekové rozloženie populácie, čo bude

možné následne akceptovať pri tvorbe a prijímaní legislatívy EÚ, iniciovať výrobcov potravín na výrobu výrobkov nutrične vhodných pre starších ľudí,

- Národné lesnícke centrum v oblasti lesnej pedagogiky zameria svoju činnosť aj na aktivity pre seniorov formou prípravy metodických postupov na lesné vychádzky pre uvedenú vekovú skupinu. Súčasne bude naďalej spolupracovať s Technickou univerzitou vo Zvolene, lesníckou fakultou a zástupcami vlastníkov neštátnych lesov pri organizovaní vzdelávacích programov univerzity tretieho veku,

Slovenská poľnohospodárska a potravinárska komora navrhuje:

- organizovať na úrovni miest a obcí podujatia s ochutnávkou výrobkov vhodných pre starších ľudí,
- v spolupráci s inštitúciami obcí a miest zabezpečiť stravovanie na báze racionálnej výživy pre starších občanov donáškou obedov,
- v spolupráci s miestnymi výrobcami zeleniny a ovocia organizovať predaje pre starších občanov za výkupné ceny,
- zintenzívniť publikovanie článkov o správnej výžive starších občanov v dennej tlači a v najčítanejších časopisoch,
- organizovať odborné diskusie o racionálnej výžive starších občanov v rozhlase a v televízii.

Výskumný ústav potravinársky Bratislava odporúča:

- pripraviť cca 1 leták ročne s tematikou zdravého stravovania a zdravej životosprávy pre seniorov (napr. modifikovaná pyramída správnej výživy pre seniorov, nutričné zloženie potravín vhodných pre starších ľudí, atď.), ktorý bude zverejnený na stránke Výskumného ústavu potravinárskeho Bratislava, pripravený na distribúciu do lekární, do čakární obvodných a špecializovaných lekárov, prezentovaný na výstavách a seminároch a bude súčasťou zásielok s publikáciami potravinovej banky dát vyžiadaných verejnosťou,
- v spolupráci a po konzultáciách s odborníkmi na výživu a lekármi publikovať cca 1 článok ročne, prípadne letáky s tematikou zdravého stravovania a zdravej životosprávy pre seniorov v časopisoch pre seniorov (napr. časopis www.senior.sk),

- podieľať sa na príprave ukázkových jedálnych lístkov v spolupráci so zdravotníkmi (výpočty zloženia a energetickej hodnoty), zohľadňujúc výživové odporúčania odborníkov na výživu a lekárov pre seniorov vyžadujúcich dietetické stravovanie – napr. pre diabetikov, pre ľudí trpiacich hypertenziou; vzorové jedálňičky je možné propagovať na podujatiach určených verejnosti,
- na každoročne organizovaných výstavách pod záštitou MP SR (Danubius Gastro, Agrokomplex) sa podieľať na príprave a organizácii tematického bloku „zdravie seniorov/správna výživa“ v spolupráci s odborníkmi na výživu a lekármi,

Ústredný kontrolný a skúšobný ústav SR navrhuje:

- realizáciu prednášok na tému biopotravín ako špeciálnej skupiny potravín vyššej kvality BIO, a to napr. organizovaním regionálnych školiacich aktivít v SR inštitúciou Agroinštitút š.p. Nitra,
- v súlade s uvedeným školením príprava informačných letákov na tému Biopotraviny,

Inštitút vzdelávania veterinárnych lekárov Košice ponúka:

- spoluprácu na vytvorení učebných predmetov a participácii na vzdelávaní seniorov v spolupráci s Centrom ďalšieho vzdelávania Univerzity Komenského Bratislava – Univerzita tretieho veku, kde chýba učebný predmet Správna životospráva v staršom veku, resp. prehľad súčasnej legislatívy v Hygiene potravín s bližším vysvetlením ako sme začlenení (Slovensko) do vnútrospoločenského trhu EÚ, stravovacie návyky a zlovyky seniorov (t. č. v ponuke vzdelávania táto problematika chýba),
- zlepšenie vzdelanostnej úrovne zamestnancov sociálnych služieb (DSS, stravovacie zariadenia pre dôchodcov a pod.) a tým zvyšovanie kvality a rozsahu poskytovaných foriem sociálnej starostlivosti odborne vyškoleným a vzdelaným personálom,

- spoluprácu na vytváraní vhodných vzdelávacích programov pre seniorov, či už s Univerzitami tretieho veku ako súčasťou celoživotného vzdelávania alebo organizovaním rôznych odborných prednášok v oblasti medicíny, kultúry, osvetu podľa záujmového zamerania starších občanov – na základe plošného prieskumu, čo zaujíma seniorov najviac,
- konzultácie s VÚC, miestnou samosprávou, a ostatnými subjektmi, ktorí majú bližší prístup k starším občanom a poznajú lepšie ich potreby, aby sa vzdelávanie bližšie špecifikovalo.

Aktivity ponúkané a odporúčané rezortnými organizáciami predkladáme ako námety , ktoré nie je možné v súčasnosti finančne pokryť, nakoľko nie sú kryté rezortným rozpočtom.

3.8.4. Prístupnosť k informáciám

3.8.5. Prístupnosť ku kultúre

3.9. Celoživotné vzdelávanie a informatizácia

A. Ministerstvo školstva Slovenskej republiky priebežne vykonáva v oblasti starostlivosti o seniorov nasledovné aktivity:

1. Venuje zvýšenú pozornosť formovaniu žiakov v predmetoch s humanitným zameraním na základných s stredných školách v duchu hodnôt, v ktorých má nezastupiteľné miesto úcta k starším ľuďom, ohľaduplnosť a pomoc (vydávanie učebníc, projekt „Detský čin roka“.
2. Podporuje rozvoj Univerzít tretieho veku na vysokých školách v Slovenskej republike, zvyšovanie počtu študentov, tvorbu nových vzdelávacích programov a otváranie nových študijných odborov; priebežne spolupracuje s Asociáciou univerzít tretieho veku v SR.

3. Podporuj aj vznik a pôsobenie ďalších mimovládnych inštitúcií, ktoré sa organizujú a uskutočňujú vzdelávacie aktivity pre seniorov (Akadémie tretieho veku, Kluby seniorov apod.) .
4. Poskytuje Asociácii univerzít tretieho veku v SR finančné prostriedky na úhradu členských príspevkov v medzinárodných inštitúciách.

B. V nasledujúcom období bude ministerstvo školstva okrem aktivít uvedených ad A., v ktorých bude aj naďalej pokračovať, venovať pozornosť najmä nasledovným úlohám:

1. Legislatívna podpora postavenia vzdelávania seniorov ako súčasť celoživotného vzdelávania.
2. Identifikácia možností finančnej podpory vzdelávania seniorov.

Návrh odbornej pracovnej skupiny Rady vlády SR pre seniorov pre celoživotné vzdelávanie a informatizáciu

Pre človeka v každom veku je v živote dôležité napĺňanie osobných túžob, pocit užitočnosti a uznania, životná spokojnosť a zmysluplné využitie voľného času. Účasť na vzdelávacích i kultúrnych programoch je prínosom nielen pre seniorov osobne, ale aj pre ich rodiny a celú spoločnosť. Vzdelávanie a kultúrne aktivity poskytujú hodnotné využívanie voľného času, nové perspektívy, stimulujú občianske aktivity, majú pozitívny vplyv na zdravie a zabraňujú sociálnemu vylúčeniu.

Aktívne starnutie a zapojenie sa do života komunit a spoločnosti dáva seniorom možnosť získavať väčší prehľad a súčasne využiť ich obrovský potenciál životných skúseností. Ďalšie vzdelávanie v rôznych oblastiach a záujem o rozvoj vlastných schopností otvára seniorom širší

priestor pre ich podiel na spolurozhodovaní o otázkach, ktoré sa ich bezprostredne dotýkajú. Je vedecky dokázané¹³, že účasť seniorov vo vzdelávaní, nielen že prispieva k zvýšeniu kvality ich života ale prostredníctvom uspokojovania duševných potrieb pozitívne ovplyvňuje aj zdravotný stav, a preto je predmetom priorit národných programov.

Informačné a komunikačné technológie, ktoré sú dnes súčasťou života každého človeka sa postupne stávajú predmetom záujmu starších ľudí. Preto je nevyhnutné, tak ako aj pri vzdelávacích a kultúrnych aktivitách, podporiť záujmy seniorov a vytvárať im podmienky pre sprístupnenie nových informácií využívaním informačných a komunikačných technológií. Internet sa postupne stáva kľúčovým zdrojom informácií, a preto má veľký význam rovnosť príležitostí a prístup k informačným a komunikačným technológiám bez rozdielu veku.

Počet osôb študujúcich na Univerzitách tretieho veku dokumentuje nasledovná tabuľka.

| Rok | 1999 | 2000 | 2001 | 2002 | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 |
|-------------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|------|------|
| Spolu | 2 268 | 2 584 | 2 964 | 3 119 | 3 581 | 4 154 | 4 525 | 5 274 | 6 033 | 6205 | 6652 |
| z toho ženy | 1 728 | 2 231 | 2 322 | 2 542 | 3 018 | 3 202 | 3 808 | 4 785 | 5 244 | 5441 | 5762 |

Zdroj: Separát štatistickej ročenky školstva SR 1999 – 2007. Ústav informácií a prognóz školstva, Bratislava 1999 – 2007, Pozn.* Štatistické údaje boli sledované len od roku 1999

Participácia seniorov na vzdelávacích aktivitách, ktoré sú zastúpené rôznymi stupňami a zameraniami má rastúcu tendenciu. Z analýzy uvedenej v prílohe však vyplýva, že podiel

¹³ Hrapková, Nadežda. Používanie informačných a komunikačných technológií staršími študentmi - teória a prax v európskom kontexte In Vzdelávanie dospelých, 2007, roč. 12, č. 4, ISSN 1335-2350.

Hrapková, Nadežda. Osobnosť lektora vo vzdelávaní seniorov In Vzdelávanie dospelých, 2008, roč. 13, č. 3/4, s. 56 – 65. ISSN 1335-2350.

účastníkov UTV vo vekovej skupine seniorov nad 60 rokov je menší ako 2%. Navrhované opatrenia majú za cieľ sprístupniť ďalšie vzdelávanie oveľa širšiemu okruhu záujemcov.

Návrh opatrení:

3.9.1. Akcentovať a propagovať problematiku starnutia, aktívneho a dôstojného prežívania staroby, uverejňovať aktuálne informácie týkajúce sa života seniorov, upriamiť pozornosť spoločnosti na problémy dôchodcov a ich vzdelávania. Podporovať informačné, vzdelávacie a aktivačné programy pre seniorov v médiách, pomocou grantových schém, oceňovania osobností a pod.

Termín : pribežne

Zodpovední : všetci zainteresovaní: Rada vlády pre seniorov, MPSVR SR, MŠ SR, MK SR

Spolupráca : Jednota dôchodcov, regionálna a miestna samospráva, seniorské organizácie, vedecké, výskumné a vzdelávacie inštitúcie, médiá

Finančné krytie :

3.9.2. Vytvoriť medzirezortnú komisiu zameranú na vzdelávanie seniorov pod gesciou MŠ SR, zloženú zo zástupcov MŠ SR, MPSVR SR, MZ SR, MK SR, SRK (Slovenskej rektorskej konferencie), ZMOS, KOZ za účelom celoplošného rozvoja siete vzdelávania seniorov na Slovensku.

Termín : do troch mesiacov po prijatí NPOSĽ

Zodpovedný : MŠ SR,

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.9.3. Zvýšiť legislatívnu, organizačnú, finančnú a ďalšiu podporu existujúcich vzdelávacích aktivít pre seniorov. Rozšíriť počet možností pre získanie financovania na podporu vzdelávania a informatizácie seniorov.

Termín : priebežne

Zodpovedný : relevantné Ústredné orgány štátnej správy (ÚOŠS), VÚC

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.9.4. Odporúčame zaradiť do programov a plánov hospodárskeho a sociálneho rozvoja VÚC ako prioritu aj vzdelávanie seniorov.

Termín : priebežne

Zodpovedný : VÚC

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.9.5. Vytvoriť legislatívne podmienky pre zabezpečenie možnosti využitia voľných kapacít škôl pre vzdelávanie seniorov.

Termín : do 1 roka po prijatí NPOSE

Zodpovedný : MŠ SR

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.9.6. Spolupracovať pri využití kapacít škôl a využívaní kultúrno-spoločenských priestorov pre vzdelávanie seniorov.

Termín : priebežne

Zodpovedný : VÚC, obce, podnikateľský a tretí sektor

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.9.7. Rozšíriť možnosti informovanosti a propagácie vzdelávacích a sociálno spoločenských aktivít seniorov v organizáciách dôchodcov na Slovensku.

Termín : priebežne

Zodpovedný : VÚC, mestá, kultúrne strediská, pošta, médiá, JDS,

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.9.8. Vytvoriť a uviesť do praxe systém viaczdrojového financovania vzdelávania seniorov najmä univerzít tretieho veku, aby sa zabezpečil podmienky pre uspokojenie vzrastajúceho počtu záujemcov o štúdium, zo zdrojov:

- štátneho rozpočtu (MŠ SR, MF SR, MPSVR SR),
- zriaďovatelia (v prípade UTV univerzity, vysoké školy),
- VÚC, obce, magistrát (z vlastných rozpočtov plánovať v rámci programov regionálneho rozvoja).

Termín : priebežne

Zodpovedný : ÚOŠS, VÚC, obce, vláda, vysoké školy

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.9.9. Vzdelávanie, starostlivosť a informatizáciu seniorov zapracovať ako samostatnú, nie „marginalizovanú“ skupinu do výziev všetkých grantových schém (2007-2013) najmä Vzdelávanie, OPIS, Sociálna starostlivosť, Zdravotníctvo, ale aj

Poľnohospodárstvo (agroturistika), Kultúra. V grantových schémach zaviesť a sledovať ako horizontálny parameter podiel zapojenia seniorov.

Termín : priebežne pri príprave všetkých výziev

Zodpovedný : relevantné ÚOŠS

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.9.10. Nad'alej využívať vzdelávanie a výchovu na základných a stredných školách na formovanie pozitívneho vzťahu k starším u detí a mládeže a podporovať medzigeneračný dialóg.

Termín : priebežne

Zodpovedný : ZŠ, SŠ

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.9.11. Nad'alej zachovať a rozširovať výhody starších vo forme zliav a zľavnených vstupov.

Termín : priebežne

Zodpovedný : ÚOŠS

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.9.12. Podporovať existujúce a zakladať ďalšie vzdelávacie aktivity typu akadémií tretieho veku ako vzdelávacie a sociálne služby seniorom v mestách a obciach.

Termín : priebežne

Zodpovedný : ZMOS, Únia miest, samosprávy (VÚC), magistráty a obce, ÚOŠS

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.9.13. Vytvárať priaznivé podmienky pre aktívne zapojenie seniorov do kultúrnych aktivít (uľahčenie prístupu na podujatia, zľavnené vstupné, dostupnosť informácií) aktívnou spoluprácou organizátorov s MK SR a Jednotou dôchodcov na Slovensku, ako aj s ďalšími mimovládnyimi organizáciami, pôsobiacimi v predmetnej oblasti.

Termín : priebežne

Zodpovedný : MK SR, JDS, neziskové organizácie

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.9.14. Podporovať realizáciu záujmovo-vzdelávacích, kultúrnych a voľnočasových aktivít pre seniorov, využívať skúsenosti Národného osvetového centra a iných subjektov s disemináciou dobrej praxe v celej SR a zabezpečovať ďalšie vzdelávanie odborných pracovníkov.

Termín : priebežne

Zodpovedný : VÚC, obce

Spolupráca :

Finančné krytie :

Informatizácia

3.9.15. V rámci OPIS internet - Zvyšovanie prístupu verejnej správy a domácností k širokopásmovému internetu - otvoriť špeciálnu výzvu určenú pre seniorov. Navrhujeme zvažiť akciu Internet pre seniorov (podobnú ako bola internet pre vzdelávanie). Podmienkou by bol vek nad určitú hranicu a využívanie služieb viazaných na zvyky seniorov - napríklad využívanie tripleplay (internet, televízia, telefón) z domu počas pracovnej doby a pod..

Termín : priebežne

Zodpovedný : MF SR

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.9.16. Pokračovať v programe MF SR : Zabezpečenie prístupnosti, vzdelávacích a osvetových aktivít pre zvyšovanie vzdelanosti, použiteľnosti IKT pre občanov ohrozených digitálnym vyčlenením. Vyčleniť vyššie prostriedky a oddeliť seniorov (občanov nad 50 rokov) od ostatných cieľových skupín. Otvoriť ďalšie takéto výzvy aj na iných ministerstvách.

Termín :

Zodpovedný : MF SR, MDPT SR

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.9.17. Podporovať a ďalej rozvíjať aktivity organizácií zameraných na ďalšie využitie vyradených PC na výchovu a vzdelávanie seniorov s dôrazom na IT vzdelávanie.

Termín : priebežne

Zodpovedný : ÚOŠS

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.9.18. Odporúčame zvážiť oslovenie mobilných operátorov na podporu akcií zameraných na zlacnenie telefonovania seniorov.

Termín :

Zodpovedný :

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.9.19. Špeciálne podporovať seniorov pri aktívnom využívaní informačných zdrojov (internet, Web 2) a e-governmentu (elektronická verejná a štátna správa, elektronické voľby a pod). Zintenzívniť vzdelávanie seniorov v oblasti IKT, mediálnej výchovy a používania moderných technológií (obsluha bankomatov, internet banking, používanie platobných a iných elektronických kariet, DVB-T a pod).

Merateľné ukazovatele vzdelávanie seniorov (neskôr sa rozpracujú do: názov, obsah, skrátená definícia, merná jednotka, konštrukcia ukazovateľa, právne predpisy, väzba na medz. štandardy):

- kvalita vzdelávania seniorov vyjadrovaná spokojnosťou účastníkov,
- vytvorená medzirezortná komisia (áno/nie),
- vytvorený (uvedený do praxe) systém viaczdrojového financovania vzdelávania seniorov (áno/nie),
- zakotvenie vzdelávania seniorov v legislatíve (áno/nie), legislatívne zakotvená možnosť využívať verejné priestory (školy, budovy a pod.) na vzdelávanie seniorov,
- počet seniorov zapojených do vzdelávacích aktivít (zvlášť Univerzity tretieho veku, Akadémie tretieho veku, záujmové, umelecké, ďalšie „voľnočasové“ vzdelávanie),

- finančné prostriedky priamo vynaložené na vzdelávanie seniorov (zvlášť z rozpočtu SR, z prostriedkov univerzít (z rozpočtových/ z mimorozpočtových prostriedkov), z prostriedkov miest a obcí, z grantov, z iných zdrojov),
- finančné prostriedky vynaložené na aktivity súvisiace s propagáciou aktívneho prežívania sánia a pod.),
- výška poplatkov za vzdelávanie (na Univerzitách tretieho veku, Akadémie tretieho veku, a pod.) v priebehu sledovaných rokov,
- podiel prostriedkov (spotrebný kôš) venovaných vzdelávaniu, záujmom, kultúre ako podiel z rodinného rozpočtu seniorov (ŠÚ).

Merateľné ukazovatele informatizácia

- používanie/využívanie IKT seniormi,
- počítačová gramotnosť seniorov.

3.10. Uspokojovanie kultúrnych potrieb

Starší ľudia, seniori a seniorky, patria vzhľadom na svoje postavenie v spoločnosti k znevýhodneným resp. marginalizovaným skupinám obyvateľstva. Ich prístup ku kultúre je často sťažený nízkymi finančnými príjmami, zdravotným stavom, ale aj predsudkami zo strany majority a tiež hlavne nedostatkom informácií. Problémy seniorov a senioriek je potrebné riešiť nielen v záujme zlepšenia kvality života starších ľudí, ale aj v záujme podpory procesu sociálnej inklúzie a zabezpečenia trvalo udržateľného rozvoja spoločnosti. Dostupnosť kultúry pre seniorov znamená zabezpečenie vyváženého rozvoja garantujúceho seniorom dôstojný a kvalitný život. Úlohou kultúrnych mechanizmov v predmetnej oblasti je tiež uľahčiť seniorom

a seniorkám prístup ku kultúre a prezentovať pozitívny pohľad na starnutie tak, aby sa stal integrálnym aspektom všetkých opatrení týkajúcich sa starnutia.

Základný cieľ: Prehliť starostlivosť štátu o rozvoj kultúrnych potrieb senioriek a seniorov a motivovať ich k aktívnemu prístupu a tiež uľahčiť im prístup ku kultúre a napĺňaniu ich kultúrnych potrieb.

3.10.1. Podporovať realizáciu kultúrnych aktivít – živej a písanej kultúry - seniorov a senioriek prostredníctvom grantového systému MK SR – grantového programu Kultúra znevýhodnených skupín obyvateľstva rozvoj s dôrazom na tvorbu a prezentáciu ich kultúry

Termín : priebežne

Zodpovedný : MK SR

Spolupráca :

Finančné krytie : z rozpočtovej kapitoly MK SR

3.10.2 Podporovať prostredníctvom rozpočtových a príspevkových organizácií v pôsobnosti MK SR dostupnosť kultúrnych podujatí pre seniorky a seniorov v divadlách, múzeách, knižniciach, galériách za zľavnené vstupné

Termín : priebežne

Zodpovedný : MK SR

Spolupráca :

Finančné krytie : z rozpočtovej kapitoly MK SR

3.10.3 Podporovať prostredníctvom rozpočtových a príspevkových organizácií v pôsobnosti MK SR (knižníc a múzeí) dostupnosť kultúry pre seniorky a seniorov prostredníctvom digitálnych médií a internetu

Termín : priebežne
Zodpovedný : MK SR
Spolupráca :
Finančné krytie : z rozpočtovej kapitoly MK SR

3.10.4. Pokračovať prostredníctvom rozpočtových a príspevkových organizácií v pôsobnosti MK SR v debariérizácii budov kultúrnych inštitúcií v pôsobnosti MK SR

Termín : priebežne
Zodpovedný : MK SR
Spolupráca :
Finančné krytie :

3.10.5. Rozvíjať prostredníctvom rozpočtových a príspevkových organizácií v pôsobnosti MK SR (knížnice, múzeá) neformálne celoživotné vzdelávanie seniorov a senioriek v oblasti kultúry a umenia (odborné prednášky, semináre)

Termín : priebežne
Zodpovedný : MK SR
Spolupráca :
Finančné krytie : z rozpočtovej kapitoly MK SR

3.10.6. Rozvíjať mediálnu výchovu seniorov a senioriek v kontexte celoživotného vzdelávania v rámci Centra mediálnej výchovy (od roku 2011)

Termín : od roku 2011
Zodpovedný : MK SR
Spolupráca :
Finančné krytie : z rozpočtovej kapitoly MK SR

3.10.7. Podporovať prostredníctvom rozpočtových a príspevkových organizácií v pôsobnosti MK SR kultúrne aktivity posilňujúce medzigeneračné vzťahy

Termín : priebežne
Zodpovedný : MK SR
Spolupráca :
Finančné krytie : z rozpočtovej kapitoly MK SR

3.10.8. Zvyšovať prostredníctvom Národného osvetového centra informovanosť o problematike starších ľudí prostredníctvom edukačných, publikačných, konzultačno-poradenských a metodických aktivít

Termín : priebežne
Zodpovedný : MK SR
Spolupráca :
Finančné krytie :

3.10.10. Propagovať prostredníctvom odborného časopisu Národná osвета problematiku starnutia, dôstojného prežívania staroby, uverejňovať aktuálne informácie týkajúce sa života seniorov, významných jubilentov z oblasti kultúry a podobne

Termín : priebežne
Zodpovedný : MK SR
Spolupráca :
Finančné krytie : z rozpočtovej kapitoly MK SR

3.10.11. Udeľovať Poctu generálneho riaditeľa Národného osvetového centra a Medailu Daniela Gabriela Licharda pri významných jubileách za dlhoročnú prácu a prínos v kultúrno-osvetovej činnosti

Termín : priebežne
Zodpovedný : MK SR
Spolupráca :
Finančné krytie : z rozpočtovej kapitoly MK SR

3.10.12. Využívať schopnosti, prax a skúsenosti odborníkov – senioriek a seniorov z oblasti záujmovej umeleckej činnosti i vzdelávania ako lektorov, pri organizovaní podujatí, ako členov odborných porôt, poradných zborov, prípravných výborov, pracovných komisií a podobne

Termín : priebežne
Zodpovedný : MK SR
Spolupráca :
Finančné krytie : z rozpočtovej kapitoly MK SR

3.10.13. Spolupracovať s Jednotou dôchodcov na Slovensku, ako aj s ďalšími mimovládnyimi organizáciami, pôsobiacimi v oblasti kultúry seniorov

Termín : priebežne
Zodpovedný : MK SR
Spolupráca :
Finančné krytie : z rozpočtovej kapitoly MK SR

3.11. Spolupráca so Slovenským rozhlasom

Za dôležité považujeme podávať cez Slovenský rozhlas verejnosti primerané informácie zo života seniorov a činnosti ich organizácií. Ukazuje sa potreba zaviesť do programovej štruktúry aj vzdelávaciu reláciu zameranú na zdravotníctvo, kultúru a medzinárodnú spoluprácu seniorských organizácií.

Návrh opatrení:

3.11.1. Informovať o možnostiach služieb pre seniorov.

Termín : mesačne
Zodpovedný : Slovenský rozhlas
Spolupráca : so seniorskými organizáciami
Finančné krytie : z rozpočtovej kapitoly Slovenského rozhlasu

3.11.2. Informovať o možnostiach aktívneho prežívania seniorského veku

Termín : mesačne
Zodpovedný : Slovenský rozhlas
Spolupráca : so seniorskými organizáciami
Finančné krytie : z rozpočtovej kapitoly Slovenského rozhlasu

3.11.3. Prinášať reportáže o výnimočných osobnostiach medzi seniormi

Termín : mesačne
Zodpovedný : Slovenský rozhlas
Spolupráca : so seniorskými organizáciami
Finančné krytie : z rozpočtovej kapitoly Slovenského rozhlasu

3.11.4. V spravodajských reláciách Slovenského rozhlasu aktuálne informovať o významných podujatiach slovenských seniorských organizácií a pripravovaných legislatívnych zmenách týkajúcich sa seniorov.

Termín : aktuálne podľa potreby
Zodpovedný : Slovenský rozhlas
Spolupráca : so seniorskými organizáciami
Finančné krytie : z rozpočtovej kapitoly Slovenského rozhlasu

3.12. Oblasť právnej ochrany seniorov

1. Poskytovanie bezplatnej právnej pomoci

Na základe zákona č. 327/2005 Z. z o poskytovaní právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi a o zmene a doplnení zákona č. 586/2003 Z. z. o advokácii a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov, v znení zákona č. 8/2005 Z. z. (ďalej len „zákon“) bolo s účinnosťou od 1. 1. 2006 zriadené Centrum právnej pomoci (ďalej len “centrum”) ako štátna rozpočtová organizácia, ktorej funkciu zriaďovateľa má ministerstvo spravodlivosti. Cieľom predmetného zákona bolo zabezpečiť reálny prístup k ústavou garantovanému právu občanov na právnu pomoc ako aj harmonizácia práva SR s právom Európskej únie. Pri tejto harmonizácii išlo o zabezpečenie transpozície Smernice Rady č. 2003/8/ES z 27. 1. 2003 na zlepšenie prístupu k spravodlivosti pri cezhraničných sporoch ustanovením minimálnych spoločných pravidiel týkajúcich sa právnej pomoci pri takýchto sporoch.

Pri aplikácii citovaného zákona sa venuje osobitná pozornosť starším ľuďom, a to najmä z hľadiska osobného prístupu k nim pri podávaní žiadostí o poskytnutie právnej pomoci a ich predbežnom prejednávaní. Poskytnutie právnej pomoci je však viazané na splnenie zákonom ustanovených podmienok. Aj keď podmienky ustanovené zákonom nie sú nastavené špeciálne pre starších ľudí, ale pre ľudí v materiálnej núdzi, tieto osoby (starší ľudia, dôchodcovia) vo veľkej miere spadajú pod kritéria materiálnej núdze ustanovené zákonom.

S ohľadom na dopyt po službách centra boli otvorené regionálne kancelárie, čím sa výrazne zlepšila dostupnosť služieb centra, čo sa okamžite odzrkadlilo v náraste počtu ľudí, ktorí využívajú služby centra. Práve vzdialenosť a s ňou spojené náklady na cestovné môžu byť prekážkou, aby sa na centrum obrátili ľudia v núdzi a snažili sa hájiť svoje práva. Najmä pre starších ľudí znamenalo cestovanie za právnou pomocou značnú záťaž.

Všetky doteraz existujúce kancelárie centra boli v rámci územia Slovenska alokované s prihliadnutím na existujúcu dopravnú sieť v rámci príslušného regiónu ako aj s ohľadom na

územnosprávne členenie SR. Centrum sa snažilo nájsť vhodné priestory v dostupnej lokalite daného mesta, aby ho ľudia v núdzi ľahko našli. Podľa tejto filozofie boli zriaďované všetky kancelárie. V súčasnosti funguje na území Slovenskej republiky 12 Kancelárií (Bratislava, Hlohovec, Nové Zámky, Banská Bystrica, Rimavská Sobota, Žilina, Liptovský Mikuláš, Tvrdošín, Košice, Prešov, Svidník, Humenné) a 6 Konzultačných pracovísk (Konzultačné pracovisko Kancelárie Bratislava v Šamoríne, Konzultačné pracovisko Kancelárie Banská Bystrica vo Veľkom Krtíši, Konzultačné pracovisko Kancelárie Žilina v Čadci, Konzultačné pracovisko Kancelárie Košice v Sobranciach, Konzultačné pracovisko Kancelárie Prešov v Levoči, Konzultačné pracovisko Kancelárie Humenné v Snine).

V záujme skvalitnenia procesu žiadania o poskytnutie právnej pomoci a rozhodovania o jej poskytnutí, bola s účinnosťou od 4. 10. 2006 prijatá Vyhláška MS SR č. 543/2006 Z. z. ktorou sa mení a dopĺňa Vyhláška MS SR č. 544/2005 Z. z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona č. 327/2005 Z. z. o poskytovaní právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi. MS SR pristúpilo k vypracovaniu návrhu citovanej vyhlášky na základe vyhodnotenia činnosti centra. Na základe kontaktu so žiadateľmi a praktických skúseností s používaním dovtedajšieho formulára žiadosti o poskytnutie právnej pomoci bolo potrebné vydať nový formulár žiadosti o právnu pomoc, nakoľko niektoré časti formulára žiadosti boli pre žiadateľov málo zrozumiteľné (najmä z pohľadu starších ľudí), čo následne vplývalo na kvalitu informácií, ktoré malo centrum po doručení predmetnej žiadosti k dispozícii. Prijatie predmetnej vyhlášky je pozitívnym prínosom najmä pre starších ľudí uplatňujúcich nárok na právnu pomoc.

2. Prístup k Portálu právnych predpisov

Na účely naplnenia požiadavky informovanosti o pripravovaných právnych úpravách z oblasti občianskeho a obchodného práva môžu jednotlivci (teda aj seniori) využiť služby Portálu právnych predpisov (<https://lt.justice.gov.sk>). Portál právnych predpisov (ďalej len „Portál“) je jednotným prístupovým miestom, na ktorom sú zverejňované v elektronickej podobe všetky legislatívne a nelegislatívne návrhy na účely pripomienkového konania. Prostredníctvom Portálu sa môže po registrácii zúčastniť na pripomienkovom konaní priamo aj verejnosť. Každému registrovanému používateľovi je k dispozícii komplexné riešenie umožňujúce

sledovanie legislatívneho procesu podľa zvolených kritérií. Jedným z týchto kritérií je možnosť sledovať legislatívny proces podľa vybraných právnych oblastí. Podstata tejto funkcionality spočíva v tom, že registrovaný používateľ si môže vo svojom profile zvoliť a nastaviť tie odvetvia práva, ktoré ho zaujímajú, napr. občianske právo. Následne bude informovaný o vzniku akéhokoľvek materiálu zo zvolenej oblasti práva, a to stručnou notifikáciou (Moje správy). Súčasne sa vybraný materiál bude zobrazovať na Osobnej stránke používateľa ako nový materiál zo zvolenej právnej oblasti. Registrovaný používateľ môže prostredníctvom Portálu pripomenkovať akýkoľvek materiál, a to buď formou individuálnych pripomienok alebo formou vytvorenia hromadnej pripomienky verejnosti.

Ponúkané elektronické služby zahŕňajú nielen informácie o materiáloch Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky, ale aj iných rezortov. A zároveň subsumujú všetky právne akty, či už legislatívnej alebo nelegislatívnej povahy. Pre bližšie informácie o funkcionalite Portálu odporúčame navštíviť stránku <https://lt.justice.gov.sk>, prípadne oslovte administrátora Portálu na e-mailovej adrese ppp_admin@justice.gov.sk.

3.13. Zvyšovanie bezpečnosti a ochrany zdravia a majetku starších ľudí

Národný program ochrany starších ľudí je zameraný na zvyšovanie kvality života seniorov a je rozpracovaný v plánovacích dokumentoch vyplývajúcich z rozpracovania Stratégie prevencie kriminality v Slovenskej republike na roky 2007 – 2010.

Na plnenie Národného programu ochrany starších ľudí príslušníci Policajného zboru (ďalej len „PZ“) vykonávajú rôzne formy aktivít, smerujúcich k zvýšeniu bezpečnosti a ochrany zdravia a majetku starších ľudí.

PZ s cieľom upozorniť občanov na postup páchatel'ov, spôsoby ich konania trestnej činnosti a na zvýšenie právneho vedomia, na prevenciu viktimácie starších ľudí *medializuje* konkrétne prípady týkajúce sa falošných podomových predajcov a poisťovacích agentov, fiktívnych firiem, osôb vydávajúcich sa za pracovníkov sociálnej poisťovne, elektrární, plynární alebo vodární. Seniorov zároveň opakovane upozorňujeme, aby akékoľvek takéto podozrivé osoby ihneď nahlásili na obecný úrad alebo na príslušné obvodné oddelenie PZ.

Prostredníctvom rozhlasu, televízie, tlače, regionálnych i celoslovenských médií a taktiež internetu PZ poskytuje rady seniorom ako predchádzať trestnej činnosti a ako sa nestáť jej obeťou. Cieľom príspevkov zverejňovaných v médiách je zvýšenie starostlivosti o ochranu vlastného majetku a pozornosti a ostražitosť pri pohybe v nákupných centrách a iných priestoroch so zvýšenou koncentráciou osôb, s dôrazom na prevládajúcu skupinu poškodených, ktorými sú starší občania. K uvedeným problematikám PZ spracováva preventívne články obsahujúce odporúčania a rady, ktorými sa majú v takýchto prípadoch seniori riadiť.

Príslušníci PZ **vykonávajú** množstvo prednášok a besied zameraných na zvýšenie právneho vedomia starších občanov najmä v oblasti trestno-právnej zodpovednosti, domáceho násillia, ako sa nestáť obeťou podvodníkov aj tzv. „podomových predajcov“ ani účastníkom dopravnej nehody a na zvýšenie opatrnosti pri stretnutí s cudzími osobami. Evidujeme naďalej negatívne skúsenosti v nápade trestnej činnosti podvodným konaním, ktoré páchatelia realizujú pod zámienkou podomových predajov a fingovaných výhier, ale aj pri podvodoch s bytmi. Vo väčšine prípadov sú poškodení starší ľudia žijúci osamotene či už v meste, alebo na dedinách. Ochrana spočíva najmä v prevencii, ktorá sa realizuje pomocou vyhlásení v obecnom rozhlase a upozorňovaní prostredníctvom médií a samosprávy.

V rámci besied a prednášok na základných a stredných školách žiakov informujeme o možnostiach pomoci seniorom, o prejavovaní úcty, ohľaduplnosti a tolerancii k starším ľuďom. Na niektorých miestach sa do organizácie preventívnych aktivít formou prednášok zapájajú aj farské úrady. Množstvo preventívnych aktivít je uskutočňovaných formou prednáškovej činnosti a besied pre starších občanov v domovoch dôchodcov a kluboch dôchodcov na témy „Ako sa nestáť obeťou trestných činov“, „Ako zvýšiť svoju bezpečnosť na ulici“, „Čo robiť pri fyzickom napadnutí“, „Spolunažívanie so susedmi“, „Aj chodci sú účastníkmi cestnej premávky“, „Čo robiť, ak sa Vám dostane do rúk podozrivá bankovka“, „Čo robiť so znehodnotenými a poškodenými bankovkami“ „Ako bezpečne používať platobnú kartu“. Veľmi dobrá spolupráca je s organizáciou Jednota dôchodcov na Slovensku.

Na zvyšovanie bezpečnosti seniorov príslušníci PZ **distribuuju informačné letáky** napríklad na tému „Bezpečnosť seniorov“, „Seniori na ulici“, „Podvodníci a seniori“. Tieto PZ distribuuje v kluboch dôchodcov, prostredníctvom mestských a obecných úradov a časť z nich odovzdávajú príslušníci PZ občanom pri osobných stretnutiach. Občanom oznamujúcim na

obvodných oddeleniach PZ domáce násilie, priestupky proti občianskemu spolunažívaniu alebo trestné činy, sú poskytnuté kontakty na organizácie, ktoré im môžu pomôcť a aj informačné letáky „Domáce násilie, týranie v rodinách“.

Seniorom hlavne v letnom období PZ rozdáva letáky s názvom: „Krádeže vlámaním“, „Krádeže vlámaním do bytov“, „Označovanie majetku“, „Krádeže vecí a súčiastok z motorových vozidiel“, „Chráňte svoje auto a majetok v ňom“, „Bývajme bezpečne“, „Ochrana bytov, rodinných domov a rekreačných objektov“, „Bezpečnosť seniorov“. PZ sa zameria aj na tému podvodov napr. letákmi „Pozor na falošné Euro bankovky“ alebo „Ako sa nestat' obeťou podvodníkov“, „Bezpečnosť platobných kariet“. V spolupráci s obecnými úradmi sú distribuované informačné letáky s aktuálnymi štatistickými prehľadmi o dopravnej nehodovosti chodcov a cyklistov. Výhodou formy prevencie rozdávaním letákov je, že si ich môže každý senior odniesť so sebou a v prípade potreby do nich nahliadnuť.

Veľkým prínosom pre seniorov je **činnosť poradensko-informačných centier PZ**, zriadených na krajských riaditeľstvách PZ, ale aj zriadenie poradensko-informačných centier PZ na niektorých okresných riaditeľstvách PZ vo forme informačných pultov. Tam nájdu seniori priestor pre poskytovanie rád a informácií pre občanov o správnych službách, úradných hodinách a správnych poplatkoch na jednotlivých službách, poskytovanie rôznych policajných formulárov a propagačno-preventívnych materiálov, informácie pre občanov o správaní sa v rôznych situáciách.

Na okresných riaditeľstvách PZ sú zriadené **policajné schránky dôvery**, zväčša pri vchode do budovy, prostredníctvom ktorých môžu občania poskytovať informácie k páchanej a spáchanej trestnej činnosti, vyjadrovať svoje pripomienky k práci príslušníkov PZ a podávať návrhy na skvalitnenie ich práce a odovzdávať nájdené doklady bez toho, aby boli nútení prichádzať do priameho kontaktu s policajtom.

Občanom sú poskytované **telefonické kontakty na tiesňové linky a linky dôvery**, ako aj na útvary PZ. Na telefonicknej linke dôvery môžu občania formou telefonických odkazov reagovať na problémy, ktoré je možné riešiť prostredníctvom PZ a podávať informácie o páchanej trestnej činnosti bez nutnosti uvádzania svojich osobných údajov.

Najúčinnjšou formou prevencie a získavania dôvery občana - seniora je práca príslušníkov PZ v **priamom osobnom kontakte s uvedenými osobami v dennom styku počas výkonu hliadkovej alebo obchôdzkovej služby**. V rámci hliadkovej a obchôdzkovej služby podľa stavu bezpečnostnej situácie kontrolujú okolie domovov dôchodcov a miest obývaných prevažne staršími ľuďmi s cieľom zvýšenia pocitu bezpečia a prevencie trestnej činnosti v okolí týchto miest.

Verejnosc' môže taktiež **bezprostredne komunikovať s riaditeľmi a ďalšími funkcionármi útvarov PZ**, čím sa pre občanov naskytá možnosť osobného kontaktu. Na základe požiadaviek starších občanov a imobilných občanov zabezpečujú okresné riaditeľstvá PZ **zhotovovanie a doručovanie nových identifikačných kariet v mieste trvalého bydliska** staršej, resp. imobilnej osobe alebo v domovoch dôchodcov. Starším osobám vychádzame v ústrety na útvaroch PZ tým spôsobom, že v odôvodnených prípadoch sú uvedené osoby **vybavované prednostne** a s primeraným prístupom a dôrazom na zachovanie ich dôstojnosti alebo i mimo stránkových hodín. U imobilných osôb je možné prenosným zariadením zoskenovať k tomu potrebné doklady priamo u nich doma.

V prípade **nezvestnosti seniorov** sú bezprostredne vykonávané opatrenia smerujúce k vyhľadaniu uvedených osôb, s nasadením veľkého počtu príslušníkov PZ a techniky. Na okresných riaditeľstvách PZ sú podľa finančných možností **budované bezbariérové vstupy** do budov, čo umožňuje starším a zdravotne postihnutým ľuďom ľahší prístup.

PZ realizuje rôzne **preventívne projekty** zamerané na seniorov prakticky na každom krajskom riaditeľstve PZ. Napríklad v Košickom kraji v rámci projektu „*Jeseň života*“ a „*Seniori 2009*“ boli organizované besedy zamerané na témy: „Ako sa nestáť obeťou trestného činu“, „Majetková násilná kriminalita“, „Bezpečný domov seniorov“, „Zásady bezpečia“, „Seniori na ulici a v MHD“, „Desatoro rád pre seniorov“. Taktiež bola spracovaná informačná brožúra s obsahom tém besied a prezentácia na uvedené témy s ukázkami rizík, ktoré ich môžu stretnúť a spôsoby ich predchádzania. Formou projektu „*Policajná slučka*“ PZ v rámci poradensko-informačného centra Krajského riaditeľstva PZ v Košiciach sú poskytované preventívne rady týkajúce sa aj starších občanov. Tento materiál je pre občanov pripravený a spracovaný formou rolovaciego textu prenášaného na obrazovku televízneho prijímača umiestneného v priestoroch určeného pre verejnosc' počas stránkových dní.

V rámci Bratislavského kraja sa realizuje preventívny projekt s názvom „Seniori - list seniorom“ určený pre aktívnych seniorov a starších ľudí na dôchodku. Projekt je realizovaný v kluboch dôchodcov, v penziónoch, v združeniach seniorov, v Jednote dôchodcov Slovenska na úrovni Bratislavského kraja a to formou besedy. Bol tiež prezentovaný prostredníctvom masovokomunikačných prostriedkov. Na stretnutiach sú vytvárané konkrétne modelové situácie zamerané na ochranu proti vreckovým krádežiam. Na záver každého zrealizovaného stretnutia seniori vyplňujú za pomoci policajta dotazník „*Otestujte si vlastnú bezpečnosť*“, slúžiaci ako spätná kontrola pre samotného seniora. Seniorom je na záver stretnutia odovzdaný leták informatívneho charakteru s názvom „*Bezpečnosť pre seniorov*“. Každý zo zúčastnených zároveň dostal „*List riaditeľa Krajského riaditeľstva Policajného zboru v Bratislave seniorom*“, s cieľom poskytnúť tejto vekovej kategórii informácie o podomových podvodníkoch a informovať ich o možných spôsoboch prevencie a ochrany k tejto trestnej činnosti. List seniorom bol zároveň distribuovaný do objektov, ktoré seniori často navštevujú ako sú napríklad miestne úrady, pošty, lekárne, nemocnice s poliklinikou. Krajské riaditeľstvo PZ zboru v Bratislave upozorňuje širokú verejnosť a teda najmä seniorov na výskyt vreckových krádeží prostredníctvom letákov a plagátov s názvom „*Očami zlodēja*“, ktoré boli distribuované do rôznych hypermarketov nachádzajúcich sa v Bratislavskom kraji. Letáky „*Očami zlodēja*“ ako i „*List riaditeľa Krajského riaditeľstva Policajného zboru v Bratislave seniorom*“ je distribuovaný i v rámci preventívnej aktivity „*Krimi-info stánok*“, kde príslušníci PZ odovzdajú uvedený leták a list seniorom a zároveň individuálne poskytujú seniorom rady a informácie preventívneho charakteru. Skupine starších občanov bol určený taktiež preventívny projekt „*Bezpečné bývanie*“, ktorý prebiehal na teritóriu Okresných riaditeľstiev Policajného zboru v Bratislave II, v Bratislave IV a v Bratislave V. Informácie o technickej prevencii upozorňovali seniorov na možnosti ochrany ich bytov v obytných domoch pred vlámaním.

Okresné riaditeľstvo PZ Bratislava II vypracovalo na základe nápadu trestnej činnosti projekt „*Seniori – pozor*“, ktorý spočíval v informovaní konkrétnej skupiny osôb vo veku nad 70 rokov (celkovo 10.440 osôb s trvalým pobytom na území okresu) prostredníctvom letákov o možných rizikách ako aj konkrétnych trestných činoch, ktorých sa páchatelia dopúšťajú na občanoch vyššieho veku.

V Starej Ľubovni bol realizovaný projekt pod názvom „Pomoc seniorom“, ktorý je zameraný na prípravu seniorov na osvojenie si a uplatňovanie konkrétnych preventívnych opatrení, ktorými by mohli znížiť riziko svojho ohrozenia kriminalitou a taktiež ohrozenia v cestnej premávke.

V Prešove v rámci Únie nevidiacich a slabozrakých preventistky PZ odovzdali klientom únie – starším ľuďom reflexné zaklápacie prúžky.

V rámci odboru komunikácie a prevencie Prezídia Policajného zboru sme začali pilotne realizovať preventívny program „Bezpečná jeseň života“. Je zameraný na pomoc ohrozenej skupine seniorov, ktorá si vyžaduje špeciálny prístup a dohľad na ich bezpečnosť. Program primeranou formou poskytne seniorom informácie týkajúce sa ochrany ich života, zdravia a majetku. Cieľom programu je snaha o vytváranie návykov bezpečného správania sa seniorov a eliminovanie ich pocitu bezmocnosti a ohrozenia.

Podľa údajov uvádzaných v Národnom programe ochrany starších ľudí sa za hranicu staroby považuje spravidla vek po dosiahnutí 65 rokov, a v tejto súvislosti sú príslušníci PZ inštruovaní na venovanie **zvýšenej pozornosti tejto vekovej kategórii ako účastníkom cestnej premávky**. Z hľadiska fyziologických a mentálnych vlastností a prejavov, ako napr. pomalší reakčný čas, pri predpoklade možnosti nesprávneho odhadu vzdialenosti a rýchlosti jazdy vozidla, ako aj zo stránky mnohokrát úmyselného nerešpektovania dopravných značiek a zariadení a to najmä chodcami v okolí zastávok MHD a nákupných centier tvorí táto veková kategória špecifickú a taktiež rizikovú skupinu účastníkov cestnej premávky. Predovšetkým z dôvodov prevencie sú vykonané osobitné kontroly zamerané na kontrolu dodržiavania osobitných ustanovení o chodcoch podľa §52 a 53 zákona č. 8/2009 Z. z. o cestnej premávke v znení neskorších predpisov. Na uvedených stretnutiach zameraných na zvyšovanie bezpečnosti seniorov v cestnej premávke PZ spolupracuje s farnosťami v obciach a aj po skončení bohoslužieb duchovní dali priestor na poskytnutie štruktúrovaných informácií a spoločne s policajtmí odovzdávali najmä starším občanom reflexné pásiky.

Prijaté opatrenia na zvýšenie bezpečnosti účastníkov cestnej premávky pozostávajú okrem iného i v činnostiach súvisiacich s plánovaním a realizáciou dopravných stavieb a dopravných zariadení zvyšujúcich bezpečnosť účastníkov cestnej premávky.

Na starších ľudí, **bývalých príslušníkov PZ**, sa nezabúda ani po ukončení ich aktívnej činnosti, kedy sú títo pozývaní na akcie realizované napríklad pri príležitosti Dňa Polície, alebo pri iných aktivitách organizovaných Odborovým zväzom Polície alebo Športovým klubom Polície. Zároveň im Ministerstvo vnútra SR poskytuje možnosti kúpeľnej liečby.

Za významnú činnosť v rámci prevencie na ochranu starších ľudí sú hodnotené **pracovné stretnutia** s primátormi miest a starostami obcí, zástupcov poisťovacích spoločností, správy ciest, hasičov, duchovných otcov a záchranných zložiek.

Návrhy koncepcie aktualizovaného Národného programu ochrany starších ľudí:

Z pohľadu PZ Národný program ochrany starších ľudí obsahuje dostatočný priestor na rôzne formy aktivít smerujúcich k zvýšeniu bezpečnosti a ochrany zdravia a majetku starších ľudí.

V ďalšom období plánujeme naše aktivity rozšíriť v spolupráci s Jednotou dôchodcov na Slovensku a Radou vlády SR pre prevenciu kriminality o realizáciu programu „Bezpečná jeseň života“ v rámci celého Slovenska.

U ľudí staršieho veku je potrebné obsiahnuť aj problematiku bezpečnosti v cestnej premávke (bezpečnosť chodcov). Ochranu starších ľudí v cestnej premávke plánujeme zvýšiť aj formou besied so seniormi, prezentovať im hlavné príčiny dopravných nehôd. V prípade, že finančné prostriedky PZ umožnia, odovzdať im aj reflexné materiály.

Bolo by veľmi vhodné pri aktualizácii Národného programu ochrany starších ľudí navrhnúť také opatrenia a vytvorenie podmienok, aby seniorom bolo možné poskytnúť dostatočné množstvo reflexných materiálov, keďže tieto sú neustále zo strany seniorov žiadané a ich používanie pomáha zvyšovať ich bezpečnosť.

3.14. Dozdržovanie ľudských práv

3.14.1. Vytvárat' podmienky zabezpečovania rovnosti príležitostí a integrácie seniorov do života spoločnosti v súlade s princípom nediskriminácie a rovnakého zaobchádzania v oblasti sociálneho zabezpečenia, zdravotnej starostlivosti,

vzdelávania, poskytovania tovarov a služieb v pracovnoprávných a obdobných právnych vzťahoch.

Termín :

Zodpovedný :

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.14.2. Vypracúvať záväzné právne akty orgánov štátnej správy a územnej samosprávy v súlade s ochranou práv seniorov a princípom nediskriminácie.

Termín :

Zodpovedný :

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.14.3. Zabezpečovať rovnocenné zastúpenie a účasť seniorov na sociálnom a ekonomickom živote spoločnosti v rozhodovacích a monitorovacích orgánoch verejnej správy.

Termín :

Zodpovedný :

Spolupráca :

Finančné krytie :

3.14.4. Zvyšovať právne vedomie seniorov poskytovaním bezplatnej právnej pomoci , aby sa nestávali obeťami zneužitia ich dôvery a domáceho násilia , aby neboli zanedbávaní a šikanovaní.

Termín :
Zodpovedný :
Spolupráca :
Finančné krytie :

3.14.5. Legislatívne zabezpečiť seniorom právo na dôstojný a nezávislý život.

Termín :
Zodpovedný :
Spolupráca :
Finančné krytie :

3.14.6. Podporovať výskumy a spracúvanie analýz života seniorov v spoločnosti a na ich základe formulovať závery a odporúčania pre štátne a samosprávne orgány .

Termín :
Zodpovedný :
Spolupráca :
Finančné krytie :

3.14.7. V praxi zabezpečiť odstraňovanie diskriminácie seniorov najmä na základe veku a rodu , ako aj viacnásobnej diskriminácie.

Termín :
Zodpovedný :
Spolupráca :
Finančné krytie :

3.15. Zodpovednosť za plnenie Národného Programu

3.16. Zhodnotenie plnenia Národného Programu

3.17. Zapojenie seniorov do práce v seniorských organizáciách

Spoločenské vrenie z konca 80-tých a začiatku 90-tych rokov minulého storočia vyvolalo potrebu vzniku organizácií, ktoré hájili záujmy jednej z najväčších skupín obyvateľstva v štáte – dôchodcov. Začali sa formovať organizácie, ktoré nemali pred revolúciou v roku 1989 žiadnych predchodcov. Nebol teda vzor, podľa ktorého by sa dalo stavať. Cítila sa však potreba vzniku takýchto organizácií.

Prvá vlna vzniku organizácií bola sprevádzaná veľkou početnosťou nových organizácií (Fórum slovenských dôchodcov, Jednota dôchodcov na Slovensku, Slovenské všeobecné hnutie dôchodcov, Slovenský kresťanský zväz dôchodcov, Spoločenstvo dôchodcov Slovenska, Združenie kresťanských seniorov Slovenska, Fórum pre pomoc starším a mnoho ďalších organizácii a klubov miestneho charakteru). Mnohé nemali dlhodobý program a tak u seniorov neuspeli a postupne zanikli.

V súčasnosti možno z pohľadu celoslovenského pôsobenia hovoriť len o dvoch organizáciách Jednota dôchodcov na Slovensku a Združenie kresťanských seniorov Slovenska. Ostatné existujúce majú len miestny, respektíve regionálny charakter.

Ciele, ktoré si stanovili dodnes zachované organizácie sa z dlhodobého hľadiska ukázali správne. Ide najmä o ochranu oprávnených práv a požiadaviek seniorov na spravodlivé a dôstojné dôchodkové zabezpečenie, zdravotnú a sociálnu starostlivosť, sledovanie vývoja životnej úrovne. Užitočnými pre seniorov sa ukázali aj dobrovoľnícke činnosti, celoživotné vzdelávanie , kultúrne a spoločenské aktivity, turistika a šport, rekreačná činnosť, spoločné organizovanie podujatí, organizovanie rôznych kurzov a medzinárodné kontakty. Organizujú aj veľké celoslovenské podujatia a ako členovia medzinárodných organizácií aj podujatia celoslovenského významu.

Aj keď členstvo je dobrovoľné, dá sa konštatovať stály rast záujmu o prácu a rozmanité činnosti v uvedených seniorských organizáciách. Stali sa (najmä JDS) uznávanými autoritami na riešenie seniorskej problematiky, sú členmi poradných orgánov vlády (Rada vlády SR pre seniorov) ich názory sú často citované v miestnych médiách. Seniori preto k nim nadobúdajú dôveru a obracajú sa na ne v rozmanitých životných situáciách. Majú vytvorené reálne

programy svojej činnosti a ich plnenie pravidelne kontrolujú a zverejňujú svojim členom.

3.18. Koordinácie činností a všestranná podpora

3.19. Podpora seniorských organizácií zo strany štátu a sociálnych partnerov

Seniorské organizácie sú pri svojej činnosti postavené na báze dobrovoľnosti. K svojej činnosti však potrebujú priestory, technické vybavenie a vzdelaný funkcionársky káder ľudí-seniorov.

Aby mohli svoju činnosť zabezpečiť potrebujú morálnu a materiálnu pomoc zo strany štátu a sociálnych partnerov. Členské príspevky, ktoré si organizácie stanovujú sú vzhľadom na príjmy dôchodcov nízke a nedokážu pokryť finančné potreby organizácií. Ide najmä o zabezpečenie základnej administratívnej činnosti, nákladov pri organizovaní podujatí, pri vydávaní časopisov, rekreačno- rekondičných pobytov, turistických a športových podujatí a vzdelávacích aktivít. Pomoc by mala byť cielená a finančné prostriedky sa musia použiť len účelovo.

Súčasný systém grantov cez štátne organizácie (MPSVR SR, MK SR, MŠ SR a ďalšie) je správny aj keď nie vždy dokáže kryť finančné potreby organizácií. Odporúčame aby kryl potreby celoslovensky pôsobiacich seniorských organizácií. Organizácie miestneho a regionálneho charakteru by mali byť určené na dotácie z regiónov samosprávy. Dôležitým sa javí aj včasné poskytovanie financií v rámci kalendárneho roka, Aj pre najbližšie obdobie bude ešte možné využívať prostriedky z európskych fondov.

Ponechať je potrebné aj možnosti získania finančných prostriedkov z odvodu daní (2%) fyzických a právnických osôb.

Cielená možnosť získania prostriedkov od sociálnych partnerov je tiež cenená a pomáha zvládať hospodárenie seniorských organizácií.

Zoznam skratiek:

| | |
|-------|--|
| ÚOŠS | Ústredné orgány štátnej správy |
| VÚC | Vyšší územný celok |
| OPIS | Operačný program informatizácia spoločnosti (www.opis.gov.sk) |
| JDS | Jednota dôchodcov Slovenska |
| DVB-T | Digitálna televízia |